Výběr rozhodnutí ESLP pro justiční praxi

4/2020 ročník XXVI

NEJVYŠŠÍ SOUD

OBSAH

A. P. proti Slovensku
Jidic proti Rumunsku
Michael a Luisa Rinau proti Litvě
Paixão Moreira Sá Fernandes proti Portugalsku
Dragan Petrović proti Srbsku
S. M. proti Chorvatsku

Výběr rozhodnutí ESLP pro justiční praxi

4/2020 ročník XXVI

Výběr rozhodnutí ESLP pro justiční praxi

Výběr rozhodnutí ESLP pro justiční praxi je připravován v kolektivu soudců Nejvyššího soudu, vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva a pracovníků z oddělení analytiky a srovnávacího práva Nejvyššího soudu a má za cíl zvýšit povědomí odborné právní veřejnosti o aktuálních a konečných rozhodnutích Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Ve snaze o maximální informovanost jsou skutkový stav a řízení u vnitrostátních soudů shrnuty stručně tak, aby měl čtenář dobrý přehled o základních důvodech stížnosti. Důraz je kladen na pečlivý výběr nejpodstatnějších částí odůvodnění rozhodnutí, které jsou předloženy. Autorské komentáře, zpracované většinou soudci Nejvyššího soudu, vystihují přínos daného rozhodnutí pro české právní prostředí, odkazy na články Úmluvy a příslušná dotčená ustanovení národního práva spolu s uvedením klíčových slov zvyšují odbornou hodnotu periodika.

Redakční rada:
Předseda: JUDr. Petr Angyalossy, Ph.D.
Členové: JUDr. Antonín Draštík, JUDr. Ivo Kouřil, Mgr. Aleš Pavel, JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D., JUDr. Vít A. Schorm, JUDr. Pavel Simon, JUDr. Milada Šámalová, Mgr. et Mgr. Katarína Šipulová, M. St. (Oxon), Ph.D. (MUNI), JUDr. Robert Waltr
Adresa redakce: Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno
tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493
e-mail: podatelna@nsoud.cz

Ročník XXVI, číslo 4/2020
Vychází 2. 12. 2020
ISSN 1214-3839, MK ČR E 1200

Vzor citace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva:

- Kummer proti České republice, č. 32133/11, rozsudek ze dne 27. 3. 2014
- Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, č. 26766/05 a 22228/06, rozsudek velkého senátu ze dne 15. 12. 2011, § 118

OBSAH

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 10465/17
ve věci A. P. proti Slovensku s. 1

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 45776/16
ve věci Jidic proti Rumunsku s. 13

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 10926/09
ve věci Michael a Luisa Rinau proti Litvě s. 24

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 78108/14
ve věci Paixão Moreira Sá Fernandes proti Portugalsku s. 45

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 75229/10
ve věci Dragan Petrović proti Srbsku s. 61

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 60561/14
ve věci S. M. proti Chorvatsku s. 74

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
TŘETÍ SEKCE
28. 1. 2020
VĚC A. P. PROTI SLOVENSKU
(rozhodnutí ve věci A. P. proti Slovensku, stížnost č. 10465/17)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 3

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 7 odst. 2, čl. 10 odst. 1, čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod
§ 11, § 24 odst. 1 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky
§ 2 odst. 5, 6 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád
§ 329 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Klíčová slova:
ponižující zacházení – nedostatečně efektivní vyšetřování

K ponižujícímu zacházení a násilí vůči mladistvému při jeho zatýkání

Autorský komentář:

V předkládaném rozhodnutí Soud s odkazem na svou dřívější judikaturu, zejména Bouyid proti Belgii, stížnost č. 23380/09 (v níž již dříve dospěl k závěru, že jakékoli jednání příslušníků donucovacího orgánu vůči jednotlivci, který je zbaven svobody nebo je, obecněji vzato, konfrontován s příslušníky donucovacích orgánů, které vzhledem k chování osoby není nezbytně nutné, snižuje lidskou důstojnost a je v zásadě zásahem do práva uvedeného v čl. 3 Úmluvy, přičemž facku klasifikoval jako vážný útok na důstojnost jednotlivce, který představuje porušení čl. 3 Úmluvy), akcentoval potřebu důsledného respektování zákazu ponižujícího zacházení u osoby, která je omezena na svobodě, a to i tehdy, když se brání policejnímu zákroku. Dále uvedl, že orgány činné v trestním řízení mohou použít vůči takové osobě pouze donucovací prostředky, které jsou zákonem dovoleny, a to způsobem, jenž zákon připouští. Poukázal na požadavek profesionality a vysoké úrovně odbornosti příslušníků bezpečnostních sborů s tím, že se neprokázalo, že za konkrétních okolností případu bylo nezbytně nutné, aby se vyškolený policista uchýlil k užití fyzické síly k zajištění toho, aby stěžovatel spolupracoval (bod 62.).

Dalším názorem, jenž Soud v předkládaném rozhodnutí vyslovil, je, že dojde-li k takovému zásahu proti zajištěné osobě, je povinností státu vést o této otázce vyčerpávající a objektivní vyšetřování, zejména tehdy, existuje-li rozpor mezi jednotlivými listinnými důkazy i mezi výpověďmi svědků, který nebyl vyšetřováním

odstraněn, aby nenastala situace jako v projednávané věci, v níž přestože byl případ zkoumán ve třech instancích prokuraturou a nakonec i Ústavním soudem, ani tyto instituce nedokázaly rozpory odstranit (bod 79.). Poukázal i na neobjektivnost postupu policejních orgánů, které nepředložily svému nadřízenému zprávu o použití donucovacích prostředků, jež proti stěžovateli užily, což svědčilo o snaze zpětně zakrýt své provinění. Na uvedenou skutečnost stěžovatel v rámci vnitrostátních řízení upozorňoval, nicméně se jednalo o námitky, které během trestního řízení zůstaly nevypořádány, a zřejmě jim dostatečnou pozornost nevěnoval ani Ústavní soud (bod 81.). Soud dospěl k závěru, že orgány činné v trestním řízení nejednaly z moci úřední a důkladně nevyšetřily všechny relevantní skutečnosti, včetně toho, zda použití síly proti stěžovateli během jeho zatčení bylo naprosto nezbytné a přiměřené (bod 82.).

Předkládané rozhodnutí je významné z pohledu české právní úpravy pro zdůraznění nutnosti zajištění objektivity policejních orgánů při použití donucovacích prostředků u osoby zadržené a důsledného respektování zákonných podmínek, za kterých je lze použít. Lze poukázat na § 51 až 53 zákona č. 273/2008 Sb., o policii České republiky, podle nichž donucovací prostředky slouží pouze k ochraně bezpečnosti své osoby, jiné osoby nebo majetku anebo k ochraně veřejného pořádku. Použití donucovacích prostředků předpokládá již existující ohrožení uvedených hodnot. Je vždy na konkrétním policistovi, aby vyhodnotil, zda jsou naplněny podmínky pro použití donucovacích prostředků. Rovněž je ve smyslu závěrů Soudu vhodné poukázat na nutnost respektování zásady přiměřenosti, která je upravena v § 11 zákona č. 273/2008 Sb., o policii České republiky, a patří k základním povinnostem policie a promítá se do všech jejích činností, a to vzhledem k rozsahu pravomocí, kterými policie disponuje.

Smysl uvedeného rozhodnutí spočívá i v apelu na nezbytnost řádného prošetřování stížností osob, které byly při použití donucovacích prostředků vystaveny násilí ze strany policistů. Důraz je kladen na objektivní a důsledné objasnění postupů policistů, a to za podmínek stanovených v § 2 odst. 5, 6 tr. ř., neboť je třeba nestranně zjistit skutkový stav věci na základě všech zajištěných podkladů a prokázat, že použití síly bylo nezbytné a přiměřené, a že nedošlo k porušení čl. 3 Úmluvy. Pokud tomu tak bylo, je třeba z takového postupu vyvodit patřičné závěry, což ve smyslu české právní úpravy mimo jiné znamená vést proti policistovi trestní stíhání pro trestný čin zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 tr. zákoníku (k tomu srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2020, sp. zn. 8 Tdo 1549/2019). Tyto zásady se vztahují na všechny orgány, které v rámci řádných i mimořádných opravných prostředků postupy policistů při použití donucovacích prostředků přezkoumávají.

(JUDr. Milada Šámalová)

SKUTKOVÝ STAV

Dne 10. 2. 2015 otec patnáctiletého romského chlapce M. Č. oznámil na policii, že M. Č. byl dříve téhož dne napaden skupinou chlapců. Jak se později ukázalo, M. Č. útočníky neznal, ale věřil, že bude schopen je identifikovat podle obličeje. Věc byla posouzena jako podezření ze spáchání přestupku a bylo dohodnuto, že následující ráno by se policie s M. Č. a jeho otcem pokusila identifikovat pachatele před místní školou. Následující ráno před školou M. Č. identifikoval stěžovatele, jemuž v té době bylo 16 let, a dalšího romského chlapce A. T., kteří byli mezi útočníky. Podle stěžovatele ho jeden z policistů chytil za kapuci, opřel ho o auto a uhodil ho několikrát do obličeje. Následně ho posadil do policejního auta společně s A. T. Stěžovatel rovněž tvrdil, že strážník pokračoval v jeho bití i poté, co ho posadil do auta. Mladíci byli odvezeni na policejní služebnu v Rudňanech. Podle úředního záznamu neměli při předvedení ani propuštění žádná zranění. Stěžovatel později téhož rána, po svém propuštění, vyhledal v doprovodu své matky ošetření u chirurga, který podle lékařské zprávy zjistil, že stěžovatel utrpěl „otok nosu a nos ho bolel", a otolaryngologa, který ve zprávě uvedl: "Stěžovatel byl ošetřen ve zdravotním středisku poté, co byl zraněn při policejním zásahu. Krvácel z nosu, má otok vrchního rtu."

V průběhu řízení před Soudem vláda předložila úřední záznam o použití donucovacích prostředků sepsaný policií v Rudňanech datovaný ze dne 11. 2. 2015, podle nějž měl policista R. M. uchopit stěžovatele za loket a uhodit ho poté, co plivl na policistu R. M. a ohnal se po něm pravou rukou. Stěžovatel údajně neutrpěl žádná zranění. Dne 11. 2. 2015 stěžovatel zastoupený jeho matkou podal trestní oznámení na okresní policii ve Spišské Nové Vsi, které však 13. 3. 2015 vyšetřovatel zamítl, neboť nebyl shledán žádný důvod ke vznesení obvinění. Učinil tak poté, co vyslechl policisty R. M. a E. P. a otce M. Č. Ti shodně dosvědčili, že stěžovatel projevil neúctu, byl verbálně agresivní a plivnul na jednoho z policistů. Policista R. M. připustil použití chvatu „kravata", aby stěžovatele dostal do policejního auta. Policista E. P. vypověděl, že R. M. dal stěžovateli facku. Stěžovatel napadl rozhodnutí vyšetřovatele pomocí stížnosti. Ve dnech 9. 4. a 6. 5. 2015 vyšetřovatel zrušil své předchozí rozhodnutí ze dne 13. 3. 2015 a zahájil úkony trestního řízení vůči policistům pro podezření ze zneužití pravomoci úřední osoby. Orgány činné v trestním řízení vyslechly další svědky, kteří potvrdili, že stěžovatel dostal facku, opatřily znalecký posudek na zranění stěžovatele svědčící o tom, že mohla být způsobena fackou nebo úderem obličeje o policejní auto, když do něj nastupoval. Znalec vyloučil možnost, že by zranění stěžovatele byla způsobena pěstí. Dne 27. 7. 2015 vyšetřovatel zastavil trestní stíhání, neboť dospěl k závěru, že policisté jednali v souladu s účinnými právními normami a že jejich jednání nevedlo ke spáchání trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby. Stěžovatel podal proti tomuto rozhodnutí stížnost, kterou okresní prokurátor ve Spišské Nové Vsi dne 7. 9. 2015

zamítl jako neopodstatněnou, protože bylo dostatečně prokázáno, že stěžovatel podezřelý ze spáchání přestupku ignoroval příkazy policie a aktivně se bránil proti svému zadržení. Donucovací prostředky byly následkem toho použity v souladu se zákonem. Tyto závěry byly v zásadě potvrzeny i krajskou prokuraturou v Košicích v rozhodnutí ze dne 11. 11. 2015, jež bylo reakcí na podnět k přezkoumání rozhodnutí ze dne 7. 9. 2015 podaný stěžovatelem. Dne 12. 2. 2016 generální prokurátor zamítl další stížnost podanou stěžovatelem jako neopodstatněnou a neobsahující žádné nové relevantní skutečnosti.

Ústavní soud zamítl ústavní stížnost stěžovatele jako zjevně neopodstatněnou, neboť ji stěžovatel nepodložil konkrétními zjištěními dokládajícími jeho tvrzení o nepřiměřenosti a protiprávnosti policejního zásahu.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKŮ 3 A 14 ÚMLUVY

40. Stěžovatel namítal, že byl podroben zacházení zakázanému čl. 3 Úmluvy, a že jím vznesená obvinění z tohoto následku nebyla řádně vyšetřena, což je v rozporu s požadavky ustanovení čl. 13 Úmluvy.

41. Soud zopakoval, že jde o záležitost právního posouzení skutkových okolností případu a po zjištění, že uvedené námitky dopadají do stejné oblasti, shledal vhodným posoudit stěžovatelova tvrzení pouze z pohledu čl. 3 Úmluvy (viz Bouyid proti Belgii, stížnost č. 23380/09, § 55, ESLP 2015).

Článek 3 Úmluvy zní následovně:

"Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu."

A. HMOTNĚPRÁVNÍ ČÁST ČLÁNKU 3

1. Přijatelnost

42. Vláda namítala, že zranění stěžovatele byla lehkého rázu a že tak nedosáhla minimálního stupně závažnosti vyžadovaného podle hmotné části čl. 3. Proto byla, dle jejího názoru, stížnost neslučitelná *ratione materiae („z povahy věci")* s ustanoveními Úmluvy.

43. Soud má za to, že námitka vlády vyvolává otázky, jež úzce souvisí s podstatou sporu. V souvislosti s tím Soud shledává, že tyto otázky budou k podstatě sporu připojeny.

44. Kromě toho Soud konstatuje, že relevantní část stížnosti není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy. Dále poznamenává, že není nepřijatelná ani z jiných důvodů, a proto musí být prohlášena za přijatelnou.

2. Podstata sporu

(a) Vyjádření procesních stran

45. Stěžovatel tvrdil, že byl zbit a byl vystaven psychologickému nátlaku ze strany příslušníků policie.

46. Vláda zpochybnila stěžovatelova tvrzení co do závažnosti jeho zranění a zacházení, jemuž byl vystaven. Zejména uvedla, na základě dostupných důkazů, že stěžovatel utrpěl pouze lehká zranění – modřiny nosu a otok horního rtu, což je v rozporu s jeho tvrzeními učiněnými na vnitrostátní úrovni. Podle vlády byla újma stěžovateli způsobena zákonnými a legitimními prostředky použitými k překonání jeho odporu během jeho zatčení. Vláda navíc měla za to, že verze incidentu stěžovatele nebyla důvěryhodná, neboť znalec vyloučil možnost, že k újmě mohlo dojít způsobem popsaným stěžovatelem a žádný ze svědků nepotvrdil stěžovatelovu verzi událostí.

47. Stěžovatel nesouhlasil, zopakoval své výhrady a odkázal na lékařské záznamy a výpovědi svědků. Poukázal na to, že lékařský znalecký posudek, na který se vláda odvolávala, byl vypracován čtyři měsíce po incidentu, kdy znalec nebyl schopen posoudit zranění, která stěžovatel utrpěl. Tvrdil, že zatčení se nebránil a že záznam o použití donucovacích prostředků byl vytvořen policisty za účelem ospravedlnění tvrzeného špatného zacházení. Stěžovatel zdůraznil, že je romského původu a v době incidentu byl mladistvý, a proto bylo dosaženo minimální úrovně závažnosti špatného zacházení, a tudíž byl podroben zacházení, které dosáhlo prahové hodnoty požadované pro porušení čl. 3 Úmluvy.

(b) Hodnocení Soudu

48. Soud předně poznamenává, že stěžovatelova původní skutková verze zahrnovala obvinění ze špatného zacházení během jeho zatýkání, v policejním autě, stejně jako na policejní služebně. Nicméně řízení na vnitrostátní úrovni i před Soudem se na okolnosti zatčení stěžovatele soustředila a nevyšly v rámci nich najevo žádné podstatné skutečnosti podporující jakékoli tvrzení o špatném zacházení, jež mělo po zatčení stěžovatele následovat.

49. Soud v nedávné době shrnul použitelné principy vycházející z judikatury ve svém rozsudku Bouyid proti Belgii (citováno výše, § 81 až 90) a v kontextu k zatčení v rozsudku Yusiv proti Litvě ze dne 4. 10. 2016, stížnost č. 55894/13, § 53–56.

50. V daném případě byl stěžovatel vyšetřen v den incidentu dvěma lékaři, konkrétně chirurgem a otolaryngologem. Lékařské vyšetření potvrdilo, že měl otok horního rtu a modřiny nosu. Tato zjištění byla později potvrzena při dalším vyšetření znalcem v rámci trestního řízení.

51. Vláda nezpochybnila závěry těchto lékařských prohlídek ani netvrdila, že by stěžovatel některá ze svých zranění utrpěl před nebo po jeho zatčení dne

11. 2. 2015. Lékaři, kteří dne 11. 2. 2015 stěžovatele vyšetřovali, potvrdili, že utrpěl drobná zranění a nezpochybnili, že k nim došlo v důsledku událostí popsaných stěžovatelem. Kromě toho znalec přibraný orgány činnými v trestním řízení uvedl, že stěžovatel utrpěl lehká zranění odpovídající účinkům tupé síly mírné intenzity působící na obličej, která mohla být způsobena fackou nebo úderem do tváře o policejní auto při nastupování (…).

52. Soud vysvětlil, že pokud orgány činné v trestním řízení disponují výlučně nebo z velké části relevantními informacemi o popsané události, jako v případě osob, které mají pod svojí kontrolou ve vazbě, vyvstávají silné skutkové domněnky, pokud jde o úrazy osob, ke kterým došlo během jejich zadržení. Důkazní břemeno je pak na vládě, aby poskytla uspokojivé a přesvědčivé vysvětlení předložením důkazů prokazujících skutečnosti, které zpochybňují popis událostí poskytnutých obětí. Při absenci takového vysvětlení může Soud vyvodit závěry, které mohou být pro vládu nepříznivé. To je odůvodněno skutečností, že osoby ve vazbě jsou ve zranitelném postavení a orgány činné v trestním řízení jsou povinny je chránit (viz výše citovaný rozsudek Bouyid proti Belgii, § 83, s dalšími odkazy). Jakékoli použití fyzické síly vůči osobě zbavené osobní svobody, nebo obecněji, konfrontované donucovacími orgány, které nebylo učiněno nezbytně nutně vzhledem k chování zadržené osoby, snižuje lidskou důstojnost a je v zásadě porušením práva uvedeného v čl. 3 (viz výše citovaný rozsudek Bouyid proti Belgii, § 88, s dalšími odkazy).

53. Soud podotýká, že za účelem využití domněnky zmíněné v předchozím bodě musí jednotlivci, kteří tvrdí, že jsou oběťmi porušení čl. 3 Úmluvy, prokázat, že vykazují stopy špatného zacházení poté, co byli pod kontrolou policie nebo obdobného orgánu. Mnohé z případů, kterými se Soud zabýval, svědčí o tom, že takové osoby obvykle za tímto účelem předkládají lékařské zprávy popisující zranění nebo stopy úderů, kterým Soud připisuje značnou důkazní hodnotu (viz výše citovaný rozsudek Bouyid proti Belgii, § 92).

54. Soud dále konstatuje, že v projednávané věci bylo jádrem sporu mezi stranami řízení spíše to, jak byl zapříčiněn stav stěžovatele než to, jaký byl rozsah jeho zranění.

55. Po zhodnocení lékařských zpráv předložených stěžovatelem, znaleckého posudku pořízeného orgány činnými v trestním řízení, stejně jako výpovědí svědků, Soud shledal, že bylo prokázáno, že stěžovatel dostal facku během jeho zatýkání a utrpěl výše uvedená zranění, když byl v rukou policie (srov. rozsudek ze dne 26. 7. 2016 ve věci Adam proti Slovensku, stížnost č. 68066/12, § 59). Je tedy na vládě, aby poskytla věrohodné vysvětlení příčiny těchto zranění (viz mimo jiné rozsudky Selmouni proti Francii, stížnost č. 25803/94, § 87, ESLP 1999-V; a Yusiv proti Litvě, citovaný výše, § 59).

56. Soud v tomto ohledu zdůrazňuje, že pokud jde o osobu, která je konfrontována donucovacími orgány, jakékoli použití fyzické síly, jenž nebylo učiněno nezbytně nutně vzhledem k chování zadržené osoby, snižuje lidskou důstojnost a je

v zásadě porušením práva uvedeného v čl. 3 (viz výše citované rozsudky Bouyid proti Belgii, § 88; a Yusiv proti Litvě, § 59).

57. V projednávané věci vláda popřela, že by zranění utrpěná stěžovatelem dosáhla minimální úrovně závažnosti spadající do oblasti působnosti čl. 3 (viz bod 42. výše). Nicméně tvrdila, že tato zranění byla výsledkem jeho vlastního odporu proti zákonným zásahům policistů, kterým nezbývalo nic jiného než stěžovatele umístit do policejního vozu fyzickou silou. Vnitrostátní vyšetřování v přípravném řízení dospělo k závěru, že když byl stěžovatel zadržen před svou školou, vzdoroval příkazům policie a musel být zpacifikován.

58. Přestože stěžovatel popíral jakékoli vlastní projevy odporu nebo slovní urážky vůči policistům a tvrdil, že byl svévolně zbit, vnitrostátní orgány činné v trestním řízení měly za to, že jeho tvrzení byla vyvrácena souhlasnými prohlášeními policistů.

59. V této souvislosti Soud poznamenává, že z vnitrostátního lékařského vyšetření stěžovatele vyplynulo, že utrpěl lehká zranění odpovídající účinkům tupé síly mírné intenzity působící na obličej. Bylo prokázáno, že jeden z policistů přinejmenším uchopil stěžovatele za paži, použil chvat „kravatu" a udeřil ho do obličeje. Tvrzení, že stěžovatel dostal facku, bylo tedy shledáno důvěryhodným (srov. rozsudek ze dne 17. 12. 2015 ve věci Brahmi proti Polsku, stížnost č. 4972/14). Nebylo však posouzeno, zda bylo způsobení těchto zranění stěžovateli nezbytně nutným a přiměřeným ve vztahu k potlačení jeho odporu (viz výše citovaný rozsudek Yusiv proti Litvě, § 61).

60. Soud dále konstatuje neexistenci známek fyzického zranění policistů, které by naznačovaly násilné jednání, jako je kopání nebo kousání ze strany stěžovatele (viz rozsudek Iljina a Sarulienė proti Litvě ze dne 15. 3. 2011, stížnost č. 32293/05, § 50). Stěžovateli v projednávané věci bylo v době zatčení 16 let a v žádné fázi vnitrostátního řízení nebylo tvrzeno, že mohl být ozbrojen. Incident se navíc stal bez jakéhokoli předchozího varování policistů.

61. Soud již vyjádřil, že facka má značný dopad na osobu, která ji obdrží (viz Bouyid proti Belgii, citováno výše, § 104). Rovněž vzal v úvahu specifičnost této části těla v kontextu čl. 3 Úmluvy (viz rozsudek ze dne 27. 1. 2009 ve věci Samüt Karabulut proti Turecku, stížnost č. 16999/04, § 41 a 58). V tomto ohledu Soud znovu opakuje, že by mohlo stačit, aby oběť byla v jejích vlastních očích ponížena, aby došlo k ponižujícímu zacházení ve smyslu čl. 3 Úmluvy. Nepochybuje o tom, že i jedna předem nepromyšlená facka postrádající jakýkoli závažný nebo dlouhodobý účinek na osobu, která ji obdrží, může být touto osobou vnímána jako ponižující (viz výše citovaný rozsudek Bouyid proti Belgii, § 105). Navíc veřejnost takového zacházení, stejně jako v projednávaném případě, může být relevantní nebo přitěžující okolností pro posouzení toho, zda je „ponižujícím" ve smyslu čl. 3 [viz rozsudek ve věci Svinarenko a Slyadnev proti Rusku, stížnost č. 32541/08 a č. 43441/08, § 115, ESLP 2014 (výňatky)].

62. Z tohoto důvodu, s ohledem na zranitelnost nezletilých v kontextu čl. 3 Úmluvy (viz například rozsudky ve věcech Rivas proti Francii, stížnost č. 59584/00, 1. 4. 2004, § 42; Darraj proti Francii, stížnost č. 34588/07, 4. 11. 2010, § 44; a Bouyid proti Belgii, citovaný výše, § 109), požadavek profesionality a vysoké úrovně odbornosti příslušníků bezpečnostních sborů (viz výše citovaný rozsudek Bouyid proti Belgii, § 108 a 110), a skutečnost, že i když stěžovatel na policisty skutečně plivl a pokusil se je udeřit (viz, *mutatis mutandis*, Yusiv proti Litvě, citovaný výše, § 61), se neprokázalo, že za konkrétních okolností případu bylo nezbytně nutné, aby se vyškolený policista uchýlil k užití fyzické síly k zajištění toho, aby stěžovatel spolupracoval.

63. Ve světle shora uvedeného Soud shledal, že v daném případě bylo dosaženo prahové hodnoty závažnosti nezbytné pro použitelnost čl. 3 Úmluvy. Vláda neprokázala, že rozsah fyzické síly použité proti stěžovateli byl za daných okolností nezbytně nutný. Soud tedy dospěl k závěru, že stěžovatel byl v rozporu s čl. 3 Úmluvy vystaven ponižujícímu zacházení (viz výše citovaný rozsudek Bouyid proti Belgii, § 112). Závěrem Soud zamítá předběžnou námitku vlády a shledává, že došlo k porušení čl. 3 Úmluvy v jeho hmotněprávní části.

B. Procesní část článku 3 Úmluvy

1. Přijatelnost

64. Soud konstatuje, že relevantní část stížnosti není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy a není nepřijatelná ani z jiných důvodů. Musí být tedy prohlášena za přijatelnou.

(a) Vyjádření procesních stran

65. Stěžovatel namítal, že vnitrostátní orgány činné v trestním řízení neprovedly účinné, důkladné a nezávislé vyšetřování jeho věrohodného tvrzení, že s ním bylo zacházeno v rozporu s čl. 3 Úmluvy.

66. Vláda tento argument zpochybnila. Tvrdila, že trestní oznámení stěžovatele bylo důkladně posouzeno v rámci několika tuzemských instancí a že vnitrostátní orgány řádně přezkoumaly všechny nezbytné důkazy. Dále poukázala na to, že i když byl stěžovatel zastoupen právníkem, nepředložil žádné další důkazy o existenci jeho zranění. Pokud jde o nezávislost vyšetřování, uvedla, že obecní policie nebyla zřízena ani dozorována Ministerstvem vnitra. Vyšetřování vedené obecní policií bylo pod dohledem prokuratury a bylo tedy dostatečně nezávislé.

67. Stěžovatel v replice nesouhlasil a zopakoval své výtky. Zejména poukázal na to, že vnitrostátní orgány zahájily oficiální vyšetřování až tři měsíce poté, co podal své trestní oznámení, a nevyslechly všechny dostupné svědky. Vláda dále neodpověděla na jeho argument týkající se nedostatečné nezávislosti vyšetřování.

68. V navazující odpovědi vláda zopakovala svá předchozí prohlášení a zdůraznila, že stěžovatel nepředložil žádné důkazy na podporu svého tvrzení, že policie uměle vytvořila zprávu o použití donucovacích prostředků, aby zpětně odůvodnila její špatné zacházení se stěžovatelem.

(b) Hodnocení Soudu

69. Soud opětovně uvádí, že pokud jednotlivec vznáší hájitelné tvrzení, že se mu ze strany policie nebo jiných podobných státních činitelů dostalo zacházení porušujícího čl. 3, vykládá se toto ustanovení ve spojení s obecnou povinností státu podle čl. 1 Úmluvy, že „zajišťuje každému v rámci jeho jurisdikce práva a svobody definované v ... Úmluvě“, a implicitně se vyžaduje, aby bylo vedeno účinné oficiální vyšetřování. Takové vyšetřování by mělo vést k identifikaci a potrestání odpovědných osob (viz například rozsudek ve věci El-Masri proti Bývalé jugoslávské republice Makedonii, stížnost č. 39630/09, § 182, ESLP 2012, s dalšími odkazy).

70. V tomto ohledu Soud odkazuje na obecné zásady uvedené v rozsudku Bouyid proti Belgii (citovaném výše, § 114 až 123).

71. Soud by zejména chtěl zdůraznit, že aby bylo vyšetřování účinné, musí orgány jednat z moci úřední. Vyšetřování by rovněž mělo být dostatečně rozsáhlé, aby umožnilo vyšetřujícím orgánům zohlednit nejen úkony příslušníků státních orgánů, kteří přímo použili sílu, ale také všechny ostatní okolnosti. Ačkoli se nejedná o povinnost dosáhnutí výsledků, ale zajištění prostředků, které mají být použity, jakýkoli nedostatek ve vyšetřování, který podkopává jeho schopnost zjistit příčinu zranění nebo totožnost odpovědných osob, je rizikem, že bude vyšetřování vedeno v rozporu s požadovanou úrovní účinnosti.

72. Vyšetřování musí být rovněž rychlé a důkladné, což znamená, že se orgány činné v trestním řízení musí vždy opravdu pokusit zjistit, co se odehrálo, a neměly by se spoléhat na ukvapené nebo neopodstatněné závěry vedoucí k ukončení jejich vyšetřování. Musí přijmout veškerá přiměřená opatření, která mají k dispozici k zajištění důkazů týkajících se incidentu, mimo jiné, včetně svědectví očitých svědků a forenzních důkazů [viz rozsudek ve věci Mocanu a ostatní proti Rumunsku, stížnost č. 10865/09, č. 45886/07 a č. 32431/08, § 316–26, ESLP 2014 (výňatky) a případy v nich citované].

73. Pokud jde o projednávanou věc, Soud konstatuje, že nebylo zpochybněno, že by tvrzení stěžovatele o špatném zacházení, jež je v rozporu s požadavky čl. 3 Úmluvy, nebyla dostatečně důvěryhodná, aby nemohla vést k povinnosti ze strany orgánů vyšetřovat je v souladu s požadavky čl. 3 Úmluvy.

74. Vnitrostátní orgány dospěly k závěru, že se stěžovatel aktivně bránil zatčení, a proto proti němu byly legálně použity donucovací prostředky. Naproti tomu stěžovatel tvrdil, že se aktivně nebránil zatčení, a proto nebyl žádný důvod proti němu použít donucovacích prostředků.

75. V průběhu trestního řízení vyšetřující orgány vyslechly stěžovatele, jeho matku, podezřelé dva policisty (E. P. a R. M.), A. T. a M. Č. a jeho otce, B. Č. Rovněž ustanovily znalce-lékaře, který posoudil zranění žadatele.

76. Soud poznamenává, že záznamy předložené policií uvádějí, že stěžovatel během zatčení neutrpěl žádná zranění.

77. Dále B. Č. a M. Č. dosvědčili, že na policejní služebně viděli stěžovatele a A. T. a že ani jeden z nich nevykazoval žádné stopy zranění. Na druhou stranu, A. T. vypověděl, že stěžovatele viděl krvácet z nosu, když byl v policejním autě i po propuštění z policejní služebny. Popřel však, že by policisté proti nim použili násilí, zatímco byli zadržováni na policejní služebně.

78. Lékařské zprávy předložené jak stěžovatelem, tak policií, nicméně uvádějí, že stěžovatel utrpěl v průběhu zadržení policií modřiny na nose a otok horního rtu. Soud podotýká, že v rámci trestního řízení se zdálo, že se vnitrostátní orgány spoléhaly převážně na lékařský znalecký posudek pořízený policií přibližně tři měsíce poté, co stěžovatel utrpěl zranění, spíše než na lékařské zprávy předložené stěžovatelem a vydané v den incidentu.

79. Existuje tedy rozpor mezi jednotlivými listinnými důkazy i mezi výpověďmi svědků, který nebyl vyšetřováním odstraněn. Přestože případ byl následně zkoumán ve třech instancích prokuraturou a nakonec Ústavním soudem, ani tyto instituce nedokázaly rozpory odstranit. Všechny instance dosti obecně konstatovaly, že vydaná rozhodnutí byla dostatečně odůvodněná a že úřady učinily vše, co bylo v jejich silách, aby incident vyšetřily (viz rozsudek Adam proti Slovensku, citovaný výše, § 75).

80. Vláda dále nezpochybnila, že k incidentu došlo kolem 7,45 hodin před školou. Soud rovněž bere na vědomí argument stěžovatele, podle kterého by se mohly incidentu účastnit i jiní svědci, avšak žádný z nich nebyl orgány identifikován a vyslechnut (viz výše citovaný rozsudek Yusiv proti Litvě, § 73).

81. Závěrem Soud konstatuje, že v průběhu trestního řízení stěžovatel tvrdil, že policisté nepředložili svému nadřízenému zprávu o použití donucovacích prostředků, jež proti němu užili, a že se snaží zpětně zakrýt své provinění. Tyto námitky však během trestního řízení zůstaly nevypořádány a zdá se, že je přehlížel i Ústavní soud.

82. Soud proto dospěl k závěru, že orgány činné v trestním řízení nejednaly z moci úřední a důkladně nevyšetřily všechny relevantní skutečnosti, včetně toho, zda použití síly proti stěžovateli během jeho zatýkání bylo naprosto nezbytné a přiměřené.

83. Vzhledem k tomu, že vyšetřování jako celek bylo neúčinné, jak bylo uzavřeno výše, má Soud za to, že není nutné samostatně se zabývat otázkou jeho nezávislosti (viz například výše citované rozsudky Yusiv proti Litvě, § 69–70; a Adam proti Slovensku, § 64 a 83).

84. Ve světle výše uvedených úvah Soud shledal, že došlo k porušení procesní části čl. 3 Úmluvy.

II. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 ÚMLUVY

(…)

93. Soud shledal, že stěžovatel neprokázal, že zacházení s ním ze strany policistů a následné vyšetřování incidentu byly diskriminační. Z toho vyplývá, že zbývající část stížnosti je zjevně neopodstatněná a musí být zamítnuta v souladu s čl. 35 odst. 3 písm. a) a čl. 4 Úmluvy.

III. K APLIKACI ČLÁNKU 41 ÚMLUVY

94. Podle čl. 41 Úmluvy:

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přizná Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Nemajetková újma

95. Stěžovatel požadoval 5 000 eur jako náhradu nemajetkové újmy.

96. Vláda zpochybnila požadovanou částku pro nepřiměřenost.

97. Soud uznává, že stěžovatel utrpěl nemajetkovou újmu. S přihlédnutím ke všem okolnostem a výši stěžovatelem požadované náhrady mu Soud přiznává částku 5 000 eur plus případnou daň, která z ní může vzniknout.

B. Náklady řízení

98. Stěžovatel rovněž požadoval 749,92 eur za náklady vynaložené na řízení před vnitrostátními soudy, 5 136 eur za náklady vynaložené před Soudem a 336 eur za administrativní výdaje, jež měl před vnitrostátními soudy i před Soudem. Na podporu svého nároku doložil pro forma fakturu od jeho obhájce, v níž byly poplatky a náklady vyčísleny.

99. Vláda zpochybnila nárok stěžovatele na náhradu nákladů řízení vynaložených v trestním řízení (437,58 eur). Tvrdila, že tyto náklady nebyly vynaloženy skutečně a nezbytně za účelem zabránění nebo nápravy porušení Úmluvy. Pokud jde o náklady a výdaje vzniklé v řízení před Ústavním soudem a Soudem, vláda zpochybnila nárok jako nepřiměřený.

100. Podle judikatury Soudu má stěžovatel nárok na náhradu nákladů a výdajů pouze pokud bylo prokázáno, že tyto náklady byly skutečně a nezbytně vynaloženy a jsou kvantitativně přiměřené [viz rozsudek Iatridis proti Řecku (spravedlivé uspokojení), stížnost č. 31107/96, § 54 a 55, ESLP 2000-XI, s dalšími odkazy].

101. Soud poznamenává, že trestní řízení v projednávané věci bylo zahájeno a vedeno stěžovatelem zejména za účelem uplatnění jeho práv podle čl. 3. Výdaje

vzniklé v rámci řízení lze tedy v zásadě považovat za účelně vynaložené ve smyslu judikatury Soudu. S přihlédnutím k dokumentům, které má k dispozici, a použitelným kritériím, považuje Soud za rozumné přiznat stěžovateli částku 4 500 eur, plus případnou daň, která z ní může vzniknout, pokrývající veškeré náklady a výdaje.

C. Úroková sazba

(…)

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

1. Jednomyslně *rozhoduje* o připojení k předběžné námitce vlády ohledně neslučitelnosti stížnosti *ratione materiae* s hmotněprávní částí ustanovení čl. 3 Úmluvy k podstatě sporu;

2. Jednomyslně *prohlašuje* stížnost ve vztahu k hmotněprávní a procesní části čl. 3 Úmluvy za přijatelnou;

3. Většinou hlasů *prohlašuje* zbývající část stížnosti za nepřijatelnou;

4. Jednomyslně *rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 3 Úmluvy v jeho hmotněprávní části, a odmítá námitku vlády o neslučitelnosti stížnosti s tímto ustanovením;

5. Jednomyslně *rozhoduje*, že došlo k porušení procesní části čl. 3 Úmluvy;

6. Jednomyslně *rozhoduje*

(a) že žalovaný stát má zaplatit stěžovateli ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy rozsudek nabude právní moci podle čl. 44 odst. 2 Úmluvy, následující částky:

(i) 5 000 eur (pět tisíc eur), a případnou částku daně, z titulu nemajetkové újmy,

(ii) 4 500 eur (čtyři tisíce pět set eur), a případnou částku daně, z titulu náhrady výdajů a nákladů řízení

(…)

7. Jednomyslně *zamítá* zbývající část stěžovatelova nároku na přiměřené zadostiučinění.

(Zpracovali JUDr. Milada Šámalová a Mgr. Josef Zelinka)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
ČTVRTÁ SEKCE
18. 2. 2020
VĚC JIDIC PROTI RUMUNSKU
(rozsudek ve věci Jidic proti Rumunsku, stížnost č. 45776/16)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 7

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 40 odst. 6 Listiny základních práv a svobod
§ 2, § 3 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Klíčová slova:
nulla poena sine lege – retroaktivita – trest

K trestnímu postihu pachatele v případě konkurujících si zákonů (účinných v době spáchání činu a rozhodování o něm)

Autorský komentář:

Předkládaný rozsudek je jedním z dalších rozhodnutí [dříve například Del Río Prada proti Španělsku (GC), č. 42750/09], v nichž Soud vyložil svůj přístup k otázce trestního postihu pachatele v případech konkurence trestních zákonů. Zopakoval v něm, že čl. 7 Úmluvy, jehož porušení stěžovatel namítal, zaručuje nejen zásadu zákazu retroaktivity přísnějších trestních předpisů, ale implicitně také zásadu retroaktivity těch příznivějších, z čehož plyne, že pokud existují rozdíly mezi trestním zákonem účinným v době spáchání trestného činu a pozdějšími trestními předpisy účinnými před vynesením konečného rozsudku, soudy musejí použít ten zákon, jehož ustanovení jsou pro obviněného nejvýhodnější [viz Scoppola proti Itálii (č. 2) (GC), č. 10249/03, 17. 9. 2009, § 109]. Příznivost zákona přitom nelze zkoumat jen v obecné rovině, například porovnáním trestních sankcí, jejichž uložení zákon účinný v době spáchání skutku (dále též „starý zákon“) a zákon účinný v době rozhodování o něm (dále též „nový zákon“) umožňují. Vnitrostátní soudy musí posoudit konkrétní okolnosti skutku, které jsou významné pro určení jeho závažnosti, a tím případné ne/aplikovatelnosti toho či onoho druhu trestu, jehož uložení příslušný zákon obecně umožňuje. Na základě tohoto komplexního posouzení je pak třeba rozhodnout – vyznělo-li předcházející posouzení otázky viny pachatele tak, že je trestně odpovědným, jak podle zákona starého, tak i nového – který zákon je nezbytné použít jako příznivější z hlediska trestního postihu pachatele.

Ve věci posuzované Soud, při zopakování faktu, že rozhodnutí o příznivosti zákona pro obviněného nezávisí na abstraktním porovnání zmíněných zákonů, poukázal na závěry odvolacího soudu. Ten vzal v úvahu obecná kritéria trestání obsažená ve starém i novém trestním zákoně a použil je na konkrétní okolnosti, za nichž stěžovatel spáchal trestný čin označený jím za závažný, na nějž proto nebylo možno reagovat toliko uložením peněžitého trestu. Pro Soud bylo z hlediska jeho rozhodování podstatné zjištění, zda existovala či nikoli reálná možnost, že by stěžovateli mohl být uložen příznivější trest, pokud by byl v jeho případě použit nový trestní zákon. S ohledem na závěry obsažené v rozhodnutí odvolacího soudu a souvislosti zmíněné Soudem v bodě 95. jeho rozsudku dospěl k závěru, že tomu tak nebylo. Proto vyslovil, že aplikace ustanovení zákona účinného v době spáchání skutku (byť ten umožňoval jen uložení jednoho druhu sankce, tj. trestu odnětí svobody) odvolacím soudem nevedla k porušení čl. 7 v jím posuzované věci.

Výše zmíněné závěry Soudu mohou být nápomocné českým soudům při jejich řešení otázky časové působnosti (§ 2, § 3 tr. zákoníku), k němuž musejí nezřídka v důsledku změny zákona nastalé po spáchání skutku jeho pachatelem přistoupit. Plyne z nich totiž, že v obdobných případech důvod k použití pozdějšího zákona umožňujícího postih pachatele širší paletou trestů nastává jen tehdy, přichází-li uložení příslušného druhu trestu reálně v úvahu. Pokud tomu tak není, nelze novější zákon pokládat za pro pachatele příznivější ve smyslu § 2 odst. 1 tr. zákoníku a je třeba použít zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel, řidič z povolání, který doprovázen přítelem řídil dne 16. 7. 2012 služební automobil, se dostal do vyostřeného sporu s posádkou jiného vozidla. V jeho průběhu spolujezdec vystoupil, aby hádku zastavil. Zatímco byl venku, stěžovatel zařadil rychlost, auto se rozjelo a narazilo do spolujezdce, jenž byl mírně zraněn. Přivolaní policisté provedli u stěžovatele test na alkohol, jímž zjistili, že má v krvi více než 0,8 g/l alkoholu, a na místě mu odebrali řidičský průkaz.

Následně byl obviněn z řízení na veřejné komunikaci pod vlivem alkoholu podle čl. 87 odst. 1 nařízení vlády č. 195/2002. V průběhu řízení byla právní kvalifikace změněna na čl. 336 odst. 1 nového trestního zákona účinného od 1. 2. 2014. Policejní orgán k této změně přistoupil poté, co novou právní úpravu shledal pro obviněného příznivější. Podle starého zákona totiž mohl být potrestán pouze trestem odnětí svobody, zatímco podle nového zákona mohl být potrestán buď trestem odnětí svobody, nebo peněžitým trestem. Nový zákon ukládal, aby byl v případě konkurence použit ten zákon, který je pro obviněného mírnější. Stěžovatel v průběhu řízení žádal státní zastupitelství o jeho urychlení, neboť od nehody nemohl řídit, vzhledem ke svému věku nemohl pracovat v jiné profesi a docházely mu fi-

nance. Před soudem prvního stupně se ke skutku doznal a souhlasil s projednáním ve zkráceném řízení. Státní zastupitelství žádalo o rozhodnutí věci podle starého zákona, který považovalo za příznivější. Zároveň však navrhlo, aby byl stěžovateli uložen na zkušební dobu zákaz řízení, neboť spáchaný skutek byl závažný, stěžovatel vysoce ovlivněn alkoholem a způsobil poškozenému zranění. Stěžovatel naopak považoval nový zákon za příznivější, neboť mohlo být uložení trestu odloženo nebo od něj mohlo být zcela upuštěno, aniž by mu byl uložen zákaz řízení. Pro uvedené alternativy byly podle jeho mínění splněny podmínky, neboť nespáchal jiný trestní čin, ke skutku se přiznal, svého jednání litoval a udělal vše pro urychlení řízení. Nadto neřídil na rušné ulici a byl před činem zaměstnán. Zdůraznil také nepřiměřenou délku řízení a skutečnost, že od nehody nemohl pracovat. Starý zákon považoval za méně příznivý, protože jediným možným trestem bylo odnětí svobody a byl by mu také odebrán řidičský průkaz a nemohl by pracovat.

Soud prvního stupně pokládal nový trestní zákon za příznivější pro stěžovatele. Souhlasil s jeho argumenty a skutek považoval za méně závažný. Po snížení trestní sazby o jednu třetinu v důsledku rozhodnutí ve zkráceném řízení mu uložil trest odnětí svobody v délce desíti měsíců, jehož výkon odložil na zkušební dobu v trvání dvou let. Uložil mu další omezení, nikoli však zákaz řízení. Proti tomuto rozhodnutí podalo státní zastupitelství odvolání, neboť trest uložený stěžovateli považovalo za nedostatečný a nesouhlasilo s hodnocením závažnosti skutku soudem. Zároveň zopakovalo, že mělo být rozhodováno podle starého zákona.

Odvolací soud přisvědčil námitkám státního zastupitelství a rozsudek soudu prvního stupně zrušil. Po zvážení konkrétních okolností případu rozhodl, že příznivější bude ve stěžovatelově věci starý trestní zákon. Po snížení trestní sazby o třetinu z důvodu přiznání stěžovatele mu uložil trest odnětí svobody v délce tří let a deseti měsíců a další tresty, jako odebrání práva volit a být volen a zákaz obsazení funkce spojené s výkonem státní moci. Výkon všech uložených trestů poté odložil na zkušební dobu v délce sedmi let. Dále mu uložil ve zkušební době různá omezení, mezi nimi i zákaz řízení motorových vozidel.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 7 ÚMLUVY

62. Stěžovatel namítl, že zrušením rozsudku soudu prvního stupně a použitím starého trestního zákona porušil v jeho případu soud poslední instance zásadu retrospektivního použití mírnějšího trestního zákona. Tvrdil, že podle čl. 336 odst. 1 nového trestního zákona mohl být za trestný čin, kterého se dopustil, uložen trest odnětí svobody nebo peněžitý trest. Vnitrostátní soudy měly také možnost odložit uložení trestu nebo od uložení upustit. Nebyl by mu tak odebrán řidičský průkaz. Rozhodnutí soudu odložit uložení trestu by navíc umožnilo po skončení řízení oka-

mžité vrácení jeho řidičského průkazu, neboť zákaz řízení již nemohl být uložen během zkušební doby. Odkázal přitom na čl. 7 Úmluvy, který zní:

„1. Nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem. Rovněž nesmí být uložen trest přísnější, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu.

2. Tento článek nebrání souzení a potrestání osoby za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, bylo trestné podle obecných právních zásad uznávaných civilizovanými národy."

A. K přijatelnosti

63. Soud shledává, že tato stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy a není nepřijatelná ani z jiného důvodu. Musí být tedy prohlášena za přijatelnou.

B. K věci samé

1. Argumenty stran

a) Stěžovatel

64. Stěžovatel uvedl, že soud poslední instance nerozhodl správně, který zákon je v jeho případě příznivější. Pochybil při porovnání příslušných trestních zákonů a nerozhodl správně, který zákon je v jeho případě konkrétním způsobem výhodnější. S ohledem na ustanovení nového trestního zákona stěžovatel uvedl, že nebylo pochyb o tom, že byl pro něj výhodnější.

65. Při posuzování příznivosti trestního zákona se soudy měly soustředit na trest, který má být za trestný čin uložen podle starého i nového zákona. Soud poslední instance měl navíc vzít v úvahu, že podle nového trestního zákona mohlo být uložení trestu odloženo.

66. Cílem vnitrostátních soudů bylo za jeho jednání ho přísně potrestat. Soudy mu také uložily neopodstatněné další tresty – například omezení jeho práva volit a být volen do veřejných úřadů a zákaz pracovat v pozici zahrnující výkon státní moci – i když byl odsouzen za trestný čin, který neměl žádnou spojitost s výkonem těchto práv. Omezení jeho oprávnění řídit na dobu deseti let a sedmi měsíců je navíc nezákonné a nepřiměřené. Nadto bylo o odložení výkonu jeho trestu rozhodnuto pouze s cílem zabránit mu v řízení, protože podle nového trestního zákona by to již nebylo možné.

b) Vláda

67. Vláda nesouhlasila se stěžovatelovým tvrzením, že cílem vnitrostátních orgánů bylo přísně ho potrestat a uvedla, že se jedná čistě o jeho spekulace.

68. Vysvětlila, že posouzení toho, který zákon je příznivější, není abstraktní, ale sleduje několik kroků při zvážení konkrétních okolností každého případu. Obecně vnitrostátní soudy prvně posoudí, jestli byly naplněny znaky trestného činu. Následně zkoumají trestní sazbu stanovenou zákonem pro tento trestný čin. V případě, kdy byly mezi okamžikem spáchání trestného činu a konečným rozhodováním soudu v účinnosti dva zákony a podle jednoho z nich bylo trestem za tento trestný čin odnětí svobody, zatímco podle druhého zákona by to byl stejně přísný trest odnětí svobody nebo trest peněžitý, soud by považoval druhý zákon za příznivější pouze v tom případě, kdy by se rozhodnul uložit peněžitý trest. Jinými slovy, samotná existence potenciálního alternativního trestu neznamená, že je daný zákon příznivější. Pokud by však oba zákony ukládaly za tentýž trestný čin tresty odnětí svobody o různých výměrách, vnitrostátní soud by rozhodl o příznivějším z nich při zvážení konkrétní výměry trestu odnětí svobody, kterou zamýšlel uložit. Takže pokud by zamýšlel uložit trest při horní hranici trestní sazby, za příznivější zákon by byl považován ten, který stanovuje nižší horní sazbu. Nápodobně pokud by zamýšlel uložit trest při spodní hranici trestní sazby, příznivější by byl ten zákon, který stanovuje u spodní hranice trestní sazby kratší trest. Konečně pokud by oba zákony stanovovaly pro tento trestný čin stejnou trestní sazbu, soud by v závislosti na zvoleném trestu posuzoval další okolnosti, jako například požadavky pro podmíněné odložení výkonu trestu odnětí svobody.

69. Vnitrostátní soudy se řídily tímto postupem při posuzování, který trestní zákon je ve stěžovatelově případu příznivější. Protože stěžovatel souhlasil s projednáním ve zkráceném řízení, zákonná sazba trestu odnětí svobody za daný trestný čin byla v případě starého i nového zákona snížena na osm měsíců až tři roky a čtyři měsíce.

70. Soud poslední instance vzal v úvahu, že jednání stěžovatele vyžadovalo uložení trestu při horní hranici stanovené na tři roky a čtyři měsíce. Tento trest byl stanoven a mohl být uložen podle staré i nové právní úpravy. Důvody pro rozhodnutí soudu poslední instance uložit tento trest vyplývaly z jeho posouzení jednání stěžovatele a závažnosti trestného činu a neměly spojitost s posouzením, který trestní zákon je příznivější. V důsledku toho musely vnitrostátní soudy pro rozhodnutí, který trestní zákon je pro něj výhodnější, posoudit podmínky výkonu tohoto trestu odnětí svobody.

71. Výkon ani uložení trestu odnětí svobody v délce tří let a čtyř měsíců nemohly být podle nového trestního zákona odloženy a stěžovatel by tak musel uložený trest vykonat. Vzhledem k tomu, že výkon trestu mohl být podle starého trestního zákona odložen na zkušební dobu, soud poslední instance správně považoval ve stěžovatelově případu tento zákon za příznivější.

72. Vláda dodala, že netvrdí, že odložení výkonu trestu na zkušební dobu bylo výhodnější než odložení uložení takového trestu. Takové posouzení však nebylo relevantní pro rozhodnutí, který zákon byl ve stěžovatelově případě příznivější.

73. Po vstupu nového trestního zákona v účinnost by osoba, která spáchala stejný trestný čin jako stěžovatel a byl jí uložen totožný trest, nebyla ve výhodnějším postavení než stěžovatel. Nelze proto dojít k závěru, že by nový trestní zákon byl ve stěžovatelově případu příznivějším zákonem.

74. Vzhledem k tomu, že vnitrostátní soudy správně posoudily, který trestní zákon je pro stěžovatele příznivější, jeho námitky jsou ve skutečnosti projevem nespokojenosti s posouzením závažnosti jeho jednání vnitrostátními soudy. Stěžovatel by vlastně chtěl, aby soud posledního stupně započal svoje hodnocení závěrem, že odložení uložení trestu by se mu hodilo více, protože by dostal zpět řidičský průkaz, a až poté by vnitrostátní soud stanovil trest, který by byl odložen. Vnitrostátní soudy však posuzují způsob, jakým bude trest vykonán, až poté, co rozhodnou, jaký trest bude uložen.

75. Podle judikatury Soudu nepřipadá čl. 7 v úvahu v případech, kdy je v odvolacím řízení uložen přísnější trest, pokud nepřekročil maximální délku trestu, který mohl být stěžovateli uložen v řízení před soudem prvního stupně.

2. Posouzení soudem

a) Obecná východiska

76. Soud opakuje, že záruka zakotvená v čl. 7, která je základní součástí právního státu, zaujímá přední místo v systému ochrany Úmluvy, což je zdůrazněno skutečností, že čl. 15 Úmluvy nedovoluje odstoupení od tohoto závazku ani v případě války nebo jiného veřejného ohrožení státní existence. Ustanovení by mělo být vykládáno a používáno – jak vyplývá z jeho předmětu a cíle – tak, aby poskytovalo účinné záruky proti svévolnému stíhání, odsouzení a potrestání [viz Del Río Prada proti Španělsku (GC), č. 42750/09, § 77, ECHR 2013; Maktouf a Damjanović proti Bosně a Hercegovině (GC), č. 2312/08 a 34179/08, § 66, ECHR 2013 (výňatky); Vasiliauskas proti Litvě (GC), č. 35343/05, 20. 10. 2015, § 153].

77. Článek 7 Úmluvy není omezen pouze na zákaz retroaktivního použití trestního práva v neprospěch obviněného. Zahrnuje také obecnou zásadu, že pouze zákon může stanovit, co je trestným činem, a určit trest (*nullum crimen, nulla poena sine lege*). Přestože zakazuje především rozšíření katalogu vymezených trestných činů na jednání, která nebyla trestnými činy, stanovuje také zásadu, že trestní právo nesmí být extenzivně vykládáno v neprospěch obviněného, například využitím analogie (viz Del Río Prada, § 78; Maktouf a Damjanović, § 66, obojí cit. výše).

78. Z toho vyplývá, že příslušné tresty musejí být jasně definovány zákonem. Tento požadavek je splněn v případě, kdy jednotlivec může z formulace příslušného ustanovení vědět, v případě potřeby s pomocí výkladu soudu nebo odpovída-

jící právní radou, jaká jednání či opomenutí mohou založit jeho trestní odpovědnost a jaký trest by mu v takovém případě hrozil [viz Kafkaris proti Kypru (GC), č. 21906/04, § 140, ECHR 2008; Del Río Prada, cit. výše, § 79].

79. Když čl. 7 mluví o „právu", poukazuje na totožný koncept jako Úmluva na jiných místech při použití tohoto výrazu. Jde o pojem, který zahrnuje zákony i judikaturu a naznačuje kvalitativní požadavky, zejména na dostupnost a předvídatelnost. Tyto kvalitativní požadavky musejí být naplněny jak ve vztahu k vymezení trestného činu, tak souvisejícímu trestu (viz mezi mnoha dalšími Del Río Prada, cit. výše, § 91).

80. Soud dále opakuje, že čl. 7 zaručuje nejen zásadu zákazu retroaktivity přísnějších trestních předpisů, ale implicitně také zásadu retroaktivity těch příznivějších. Jinými slovy, pokud existují rozdíly mezi trestním zákonem účinným v době spáchání trestného činu a pozdějšími trestními předpisy účinnými před vynesením konečného rozsudku, soudy musejí použít ten zákon, jehož ustanovení jsou pro obviněného nejvýhodnější [viz Scoppola proti Itálii (č. 2) (GC), č. 10249/03, 17. 9. 2009, § 109].

81. Dále soud poznamenává, že procesní trestní normy, které se týkají výhradně délky uloženého trestu v případě odsouzení po zkráceném řízení, zejména požadavek na zkrácení trestu uloženého soudem o třetinu, jsou ustanoveními hmotného trestního práva a jako takové spadají pod čl. 7 Úmluvy (tamtéž § 111–13).

82. Opakuje také, že není jeho úkolem přezkoumávat, zda bylo v obecném smyslu nepoužití retroaktivně nového trestního zákona samo o sobě v rozporu s čl. 7 Úmluvy. Tato záležitost musí být hodnocena případ od případu při vzetí v úvahu konkrétních okolností každého případu, především jestli vnitrostátní soudy použily zákon, jehož ustanovení jsou pro obviněného nejvýhodnější (viz Maktouf a Damjanović, cit. výše, § 65).

83. Nadto Soud zdůrazňuje, že je primárně na vnitrostátních orgánech, především soudech, aby vyřešily problémy výkladu vnitrostátního práva. Jeho role je proto omezena na zjištění, jestli jsou účinky takového výkladu v souladu s Úmluvou [viz Waite a Kennedy proti Německu (GC), č. 26083/94, § 54, ECHR 1999I; Kononov proti Lotyšsku (GC), č. 36376/04, § 197, ECHR 2010; Ruban proti Ukrajině, č. 8927/11, 12. 7. 2016, § 43]. Nebude proto zpochybňovat výklad ani použití vnitrostátního práva vnitrostátními soudy, pokud nezpůsobily následky, které jsou v rozporu s Úmluvou (viz mezi mnoha dalšími obdobně Kononov, cit. výše, § 198, a Plechkov proti Rumunsku, č. 1660/03, 16. 9. 2014, § 67).

b) Posouzení projednávaného případu

84. Pokud jde o projednávaný případ, Soud shledal, že strany ve svých podáních (viz body 65. a 68. výše) naznačily, že může být více způsobů posouzení toho, který trestní zákon je pro obviněného mírnější nebo výhodnější. Zdá se, že stěžovatel je toho názoru, že posouzení by mělo vzít v úvahu spáchaný trestný čin

obecně a příslušnou horní a spodní hranici trestní sazby v obou zákonech, stejně jako způsob, jakým má být trest vykonán. Vláda má však zároveň za to, že posouzení by mělo být učiněno při zvážení konkrétních okolností, za nichž byl trestný čin spáchán, kdy vnitrostátní soudce rozhodne, jestli má být trest ukládán spíše při spodní nebo horní hranici dané oběma zákony, a pokud to připadá v úvahu, též při srovnání způsobu, jakým má být trest vykonán.

85. V této souvislosti Soud poznamenává, jak bylo zmíněno výše (viz bod 82.), že posouzení, který trestní zákon je mírnější nebo výhodnější pro obviněného – jestli zákon účinný v době, kdy obviněný čin spáchal, nebo zákon účinný v době, kdy byl uznán vinným – nezávisí na abstraktním porovnání zmíněných zákonů. Zásadní je, po konkrétním zhodnocení těchto zákonů, zda by bylo použití jednoho z nich, spíše než druhého, v neprospěch obviněného, co se týče potrestání (viz Maktouf a Damjanović, cit. výše, § 69–70).

86. Zde Soud poukazuje, že stěžovatelův případ je v určitých ohledech podobný případu Maktouf a Damjanović (viz výše). Zaprvé soudy v obou případech při posuzování dvou konkurujících zákonů – toho, který byl účinný v době spáchání trestného činu, a toho, který vstoupil v účinnost před odsouzením obviněného – rozhodly o tom, který z nich je výhodnější, po zvážení konkrétních okolností, za nichž byl skutek spáchán. Zadruhé soudy uložily v obou případech tresty, které byly svou výměrou blízké horní hranici trestní sazby dané příslušným zákonem. Přesto jsou však mezi těmito případy zásadní rozdíly. Ve stěžovatelově případu především vnitrostátní soudy, na rozdíl od věci Maktouf a Damjanović, vzaly v úvahu při svém hodnocení toho, který trestní zákon je mírnější, nejen horní a spodní hranici zákonné sazby, kterou byl obviněný ohrožen, ale také možnost danou novým zákonem uložit peněžitý trest a způsob, jakým bude trest vykonán podle nového i starého zákona – přesněji, jestli mohlo být odloženo uložení trestu nebo jeho výkon. Uvedené okolnosti měly vliv na stěžovatelovo oprávnění řídit vozidlo, přičemž toto oprávnění pro něj mělo prvořadý význam, neboť na něm závisela jeho obživa (viz bod 27.).

87. V těchto souvislostech Soud poznamenává, že ve stěžovatelově případu byly skutkové podstaty trestného činu řízení na veřejné komunikaci pod vlivem alkoholu prakticky stejné ve starém trestním zákoně, který byl použitelný v době spáchání trestného činu, i v novém trestním zákoně, který vstoupil v účinnost před stěžovatelovým odsouzením a který stěžovatel považoval ve svém případě za příznivější. Stěžovatel nadto nerozporoval, že jeho jednání naplnilo znaky trestného činu, který byl v době, kdy ho spáchal, stanoven s dostatečnou dostupností a předvídatelností. V projednávaném případě proto není sporná zákonnost jeho odsouzení.

88. Oba trestní zákony však stanovují ve vztahu k řízení na veřejné komunikaci pod vlivem alkoholu odlišné rámce trestání. Podle starého zákona hrozil za řízení pod vlivem alkoholu trest odnětí svobody v délce od jednoho do pěti let. Soudy

mohly za splnění několika podmínek výkon trestu odložit na zkušební dobu. Zároveň mohlo být na zkušební dobu uloženo jedno nebo více omezení, včetně zákazu řízení vozidla. Trest musel být navíc snížen o třetinu v případech projednávaných ve zkráceném řízení.

89. Podle nového zákona hrozil za řízení vozidla na veřejné komunikaci pod vlivem alkoholu trest odnětí svobody v délce od jednoho do pěti let nebo peněžitý trest. Soudy mohly odložit uložení trestu, zcela od něj upustit nebo za splnění několika podmínek odložit jeho výkon na zkušební dobu. Zároveň mohlo být na zkušební dobu uloženo jedno nebo více omezení. Pokud soud rozhodl odložit uložení trestu, jedním z omezení, které mohl uložit osobě, která byla shledána vinnou spácháním trestného činu, byl zákaz řízení určitých vozidel. Trest musel být navíc zkrácen o třetinu v případech projednávaných ve zkráceném řízení, pokud byl ukládán trest odnětí svobody.

90. Soud shledává, že z celkového porovnání režimů trestání podle každého ze zákonů použitelných ve stěžovatelově případě vyplývá, že jediným předpokládaným trestem, který mohl být v jeho případě uložen podle starého trestního zákona, byl trest odnětí svobody v délce od jednoho do pěti let. Podle nového zákona naopak měly vnitrostátní soudy na výběr mezi trestem odnětí svobody v délce od jednoho do pěti let a peněžitým trestem. Nadto, přestože oba trestní zákony umožňovaly za splnění určitých podmínek odložit výkon uloženého trestu anebo ho zkrátit, pouze nový trestní zákon stanovil, že od uložení trestu mohlo být upuštěno nebo mohlo být odloženo.

91. Soud navíc poznamenává, že dlouhý nebo maximální trest podléhal podle nového zákona přísnějšímu režimu než podle starého zákona, protože podle tohoto zákona musel být vykonán každý trest delší než tři roky.

92. Za těchto okolností Soud posoudí, jestli konkrétní posouzení učiněné soudem poslední instance ve stěžovatelově případě, které vedlo k použití starého trestního zákona, může být rozumně považováno za pro něj nejvýhodnější, pokud jde o potrestání.

93. Soud v tomto ohledu shledává, že soud poslední instance vzal v úvahu obecná kritéria trestání daná v novém i starém trestním zákoně a použil je na konkrétní okolnosti, za nichž stěžovatel spáchal trestný čin. Souhlasil s argumentací státního zastupitelství, že spáchaný trestný čin byl závažný, a poukázal na to, že trest uložený soudem prvního stupně nebyl dostatečný pro zajištění jeho nápravy. Odsoudil ho poté k maximálnímu trestu stanovenému starým zákonem, konkrétně k trestu odnětí svobody v délce tří let a čtyř měsíců. Pokud by byl použit nový trestní zákon, maximální trest uložený stěžovateli by byl stejný.

94. Soud poznamenává, že stěžovatel tvrdil, že nový trestní zákon byl pro něj příznivější než starý trestní zákon, neboť podle nového zákona měly soudy možnost uložit mu peněžitý trest. Soud však poukazuje, že žádný ze soudů projednávajících jeho případ nebyl toho názoru, že by v jeho případě mohl být s ohledem

na konkrétní okolnosti nehody, které se účastnil, uložen peněžitý trest. Pokud by jeho námitka mohla být chápána jako vyjadřující obecný nesouhlas s přísností trestu, který mu uložil soud poslední instance, Soud zdůrazňuje, že otázky týkající se přiměřenosti trestu nespadají pod čl. 7 a jeho úkolem není rozhodovat o délce trestu odnětí svobody nebo druhu trestu, který je za spáchání daného trestného činu vhodný [viz Hummatov proti Ázerbájdžánu (rozh.), č. 9852/03 a 13413/04, 18. 5. 2006; Hakkar proti Francii (rozh.), č. 43580/04, 7. 4. 2009; Vinter a další proti Spojenému království (GC), č. 66069/09 a 2 další, ECHR 2013 (výňatky)].

95. Pro Soud je důležité, jestli zde byla reálná možnost, že by stěžovateli mohl být uložen příznivější trest, pokud by byl v jeho případě použit nový trestní zákon. Jak již bylo zmíněno výše (viz bod 93.), soud poslední instance nepovažoval spáchaný trestný čin za méně závažný a uložil mu maximální možný trest odnětí svobody, který převyšoval tři roky. V této souvislosti Soud poznamenává, že nový trestní zákon pro možnost využití alternativních způsobů výkonu v daném případě vyžaduje, aby byl projednávaný trestný čin méně závažný nebo aby byl trest uložený obviněnému v délce tří let či kratší. Vzhledem k tomu, že ve stěžovatelově případu spáchaný trestný čin ani uložený trest tato kritéria nesplňovaly, musel by v případě, kdy by byl použit nový trestní zákon, svůj trest vykonat.

96. S ohledem na to Soud neshledal ničeho, co by podporovalo stěžovatelovo tvrzení, že soud poslední instance použil v jeho případě přísnější trestní zákon. Naopak vzhledem k tomu, že nebyla žádná zřejmá možnost, že by použití nového zákona pracovalo, co se týče trestání, v jeho prospěch, nelze uzavřít, že by mu nebyly poskytnuty účinné záruky proti uložení přísnějšího trestu.

97. Na rozhodnutí Soudu nemá vliv skutečnost, že když soud poslední instance zkrátil stěžovateli trest odnětí svobody o třetinu, odkázal na nová procesní ustanovení týkající se délky trestu ukládaného v případě, kdy byla věc projednána ve zkráceném řízení (viz bod 34.). Obdobná ustanovení obsahoval také starý trestní zákon a jejich účinek by byl ve vztahu ke stěžovatelovu trestu stejný. Soud proto uzavírá, že přístup soudu poslední instance nelze považovat za nezákonný pokus vytvořit nový zákon (pozn.: k takovému vytvoření by došlo kombinací ustanovení z nového a starého zákona, viz bod 44.) nebo že by vedl k důsledkům, které jsou v rozporu s požadavky Úmluvy.

98. Soud tudíž shledal, že za konkrétních okolností projednávaného případu nedošlo k porušení čl. 7 Úmluvy.

K DALŠÍM TVRZENÝM PORUŠENÍM ÚMLUVY

99. S odkazem na čl. 6 Úmluvy stěžovatel namítl, že zákaz řízení na neomezenou dobu do ukončení řízení vedeného proti němu bez příkazu soudu či dostupného opravného prostředku, kterým by se proti němu mohl bránit, představoval porušení jeho práva na presumpci neviny.

100. Soud námitku přezkoumal tak, jak ji předložil stěžovatel. Avšak s ohledem na podklady, které měl k dispozici, a limity své příslušnosti neshledal žádný náznak porušení práv a svobod daných Úmluvou nebo jejími Protokoly.

101. Tato část stížnosti proto musí být zamítnuta podle čl. 35 odst. 4 a 4 Úmluvy jako zjevně neopodstatněná.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Prohlašuje* stížnost ve vztahu k čl. 7 Úmluvy za přijatelnou;
2. *Rozhoduje*, že nedošlo k porušení čl. 7 Úmluvy.

(Zpracovali JUDr. Ivo Kouřil a Mgr. Bc. Kamila Tokošová)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
Rozsudek
VĚC RINAU PROTI LITVĚ
(rozhodnutí ve věci Michael a Luisa Rinau proti Litvě, stížnost č. 10926/09)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 8

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 32 Listiny základní práv a svobod

Klíčová slova:
právo na respektování rodinného života – mezinárodní únos dítěte – Haagská úmluva – politický nátlak

Autorský komentář:

Aktéři předkládaného rozhodnutí jsou v obecném právním povědomí známí díky rozhodnutí Soudního dvora Evropské Unie (dále jen „SDEU“) ve věci C-195/08 PPU Ingou Rinau, kde se SDEU zejména vyjádřil k významu osvědčení podle čl. 42 nařízení č. 2201/2003 (tzv. nařízení Brusel II bis). V předkládané věci se tytéž okolnosti posuzují z hlediska dopadu jednání odpovědných orgánů států do práva na rodinný život opuštěného otce a jeho dcery. Rozhodnutí připomíná základní zásady návratového řízení vyjádřené již v rozhodnutí X. proti Lotyšsku ([VS], č. 27853/09, 26. 11. 2013), zejména, že návratové řízení neslouží k věcnému rozhodování o rodičovské odpovědnosti (tedy v péči kterého z rodičů má dítě být) a že výjimky z bezodkladného navrácení dítěte je třeba vykládat restriktivně. Přínos uvedeného rozhodnutí je především v tom, že názorně dokladuje, jak zhoubný dopad může mít státem praktikovaný populismus na konkrétní rodinu, a především dítě samotné. Viníky byli představitelé moci zákonodárné i výkonné (bohužel i předseda Nejvyššího soudu Litvy), kteří v rozporu s mezinárodním právem a soudními rozhodnutími vlastního státu živili naděje únoskyně na její úspěch v návratovém řízení. Návratové řízení je jedním z nejvíce emočně vyhrocených řízení, které si v oblasti soudního rozhodování o nezletilých dětech lze představit. Přispívá k tomu mezinárodní rozměr věci a snadno mediálně zneužitelný přístup, kde dobrým je ten, kdo k sobě přirozeně patří (únosce a dítě) a zlým ten, kdo se snaží projednat otázku svých rodičovských práv v zemi, kde dítě původně žilo (opuštěný rodič cizinec). Tohoto pokušení se litevské orgány nevyvarovaly, což výrazně přispělo k závěru Soudu o porušení čl. 8 Úmluvy. Státní orgány by nejen v tomto případě měly mít na paměti, že

aplikace práva soudy v oblasti mezinárodního práva (rodinného) vychází z mezinárodních závazků, k nimž se signatářské státy prostřednictvím svých demokraticky zvolených zástupců dobrovolně zavázaly.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovateli v této věci jsou pan Rinau (první stěžovatel), německý občan, a jeho dcera Luisa (druhá stěžovatelka), která má německé i litevské občanství.

V roce 2006 bývalá manželka prvního stěžovatele, paní I. R,. odvezla během prázdnin jejich dceru do své země původu, do Litvy, ale po plánovaných dvou týdnech se s ní v rozporu s dohodou s prvním stěžovatelem nevrátila. Pan Rinau proto podal návrh na svěření dítěte do jeho výlučné péče a na nařízení navrácení dítěte do země původu. Soudy předběžným opatřením jeho návrhu vyhověly.

V roce 2007 německé soudy rozvedly manželství prvního stěžovatele a I. R. a svěřily dceru do výlučné péče pana Rinau.

V říjnu 2006 se pan Rinau obrátil na litevské soudy, aby dosáhl navrácení dítěte, odkazoval se přitom na Haagskou úmluvu a na nařízení Brusel II bis. Poté co byl jeho návrh v prvním stupni zamítnut, uspěl u odvolacího soudu. Soudní řízení se v Litvě dostalo do středu pozornosti řady médií a politiků, kteří kritizovali rozhodnutí, že má být dítě navráceno do Německa a tvrdili, že litevské orgány selhaly v ochraně matky, která byla litevskou občankou.

Matka druhé stěžovatelky se odmítla s výsledkem řízení smířit a motivována podporou (slovní i finanční) ze strany politiků i médií podala sama i prostřednictvím státního zástupce řadu opravných prostředků, aby dosáhla přezkoumání rozhodnutí o navrácení dítěte do Německa. V této době se soudní vykonavatel opakovaně pokoušel pravomocné rozhodnutí o navrácení dítěte do Německa vykonat, nicméně I. R. tajila nejprve svoje a následně dceřino místo pobytu a mařila tak výkon rozhodnutí. V říjnu 2007 uspěla se svým návrhem na obnovu řízení, na jehož základě předseda Nejvyššího soudu přerušil výkon rozhodnutí z března 2007.

V dubna 2008 položil Nejvyšší soud předběžnou otázku Soudnímu dvoru Evropské unie ohledně několika ustanovení nařízení Brusel II bis. Soudní dvůr Evropské unie vydal rozhodnutí, v němž především zdůraznil, že pokud v roce 2007 německé soudy rozhodly o navrácení dítěte, pak bylo povinností litevských orgánů se tomuto rozhodnutí podřídit a vykonat jej. V srpnu 2008 na základě citovaného rozhodnutí Nejvyšší soud zamítnul návrhy na obnovu řízení podané I. R. a Nejvyšším státním zástupcem a také dovolání I. R.

V září 2008 přijel první stěžovatel do Litvy, aby se za pomoci soudního vykonavatele, orgánů péče o děti a psychologů dohodl s bývalou manželkou na předání dcery. V říjnu 2008, když rozhodnutí o navrácení dítěte nebylo stále vykonáno, pan Rinau vyzvedl svou dceru ze školky a vyrazil přes Lotyšsko zpět do Německa. V Lotyšsku na letišti byl zadržen litevskou policií, následně byl však propuštěn a byl mu

umožněn návrat do Německa. Následně proti němu bylo v Litvě zahájeno trestní řízení pro únos dcery, které bylo zastaveno v roce 2009.

První stěžovatel a druhá stěžovatelka žijí společně v Německu, kam se přestěhovala také I. R., která s dcerou udržuje pravidelný kontakt.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. NAMÍTANÉ PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

151. Stěžovatelé namítali, že došlo k porušení jejich práva na respektování rodinného života podle čl. 8 Úmluvy z důvodu, jakým způsobem probíhalo v Litvě řízení o navrácení druhé stěžovatelky z Litvy. Stěžovatelé také tvrdili, že rozhodovací proces v Litvě byl zpolitizovaný, což ještě zhoršilo jejich situaci a bylo v rozporu s čl. 6 Úmluvy.

152. Soud, který je jediný oprávněn právně hodnotit skutkové okolnosti (viz Radomilja and Others v. Croatia [GC], nos. 37685/10 and 22768/12, 20. 3. 2018, § 114), maje na paměti svou dosavadní judikaturu v této oblasti (viz například Sylvester v. Austria, nos. 36812/97 and 40104/98, 24. 4. 2003, § 77; Karadžić v. Croatia, no. 35030/04, 15. 12. 2005, § 67; Gobec v. Slovenia, no. 7233/04, 3. 10. 2013, § 105; and Adžić v. Croatia, no. 22643/14, 12. 3. 2015, § 68), má za to, že je třeba námitky stěžovatelů vznesené pod čl. 6 odst. 1 Úmluvy podřadit pod jejich hlavní námitku pod čl. 8. Případ tedy bude posuzován jako celek pod posledně citovaným článkem, podle kterého:

„1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných."

A. Přijatelnost

(…)

2. Posouzení Soudem

160. Soud připomíná, že státy jsou povinny zodpovídat se za své činy před mezinárodními orgány, pokud dosud neměly možnost věc projednat v rámci vlastního právního systému. Ti, kdo se domáhají přezkumu před Soudem, pokud jde o stížnosti podané proti státům, jsou proto povinni nejprve využít veškerých pro-

středků nápravy, které jsou dostupné podle národního právního řádu. Povinnost vyčerpat domácí prostředky nápravy tedy zavazuje stěžovatele, aby využili takové prostředky nápravy, které jsou dostupné a efektivní, pokud jde o jejich námitky podle Úmluvy. Existence prostředku nápravy musí existovat nejen teoreticky, ale i v praxi, pokud tomu tak není, pak postrádají potřebnou dostupnost a efektivitu (viz Vučković a ostatní proti Srbsku (předběžná otázka) [VS], č. 17153/11 a 29 dalších, 25. 3. 2014, § 70 a 71; a Tavares de Almeida Fernandes a Almeida Fernandes proti Portugalsku, č. 31566/13, 17. 1. 2017, § 35 a 36, a tam citovaná judikatura).

161. V poměrech projednávané věci Soud nejprve uvádí, že to byl I. R., kdo se odvolal proti jednání soudního vykonavatele, když se pokusil vykonat rozhodnutí odvolacího soudu, podle nějž měla být druhá stěžovatelka navrácena do péče prvního stěžovatele (viz § 31–32 výše). Soud nepovažuje za nerozumný argument prvního stěžovatele, že pokud soudní vykonavatel přijal několik opatření k nalezení druhé stěžovatelky, a jednal tak v jeho prospěch (viz § 28–30 výše), nebyl první stěžovatel povinen zahajovat proti němu jakékoliv soudní řízení. To je podpořeno také tvrzením samotné vlády, že úkony soudního vykonavatele byly bezvadné a že většina jeho rozhodnutí byla ve prospěch prvního stěžovatele, spíše než ve prospěch I. R. (viz § 153 výše a § 179 níže; viz též § 214 níže).

162. Pokud jde o druhý aspekt námitky vlády, Soud zdůrazňuje – a bylo to uznáno i samotnou vládou – že v době, kdy Okresní soud v Oranienburgu vydal rozsudek ze dne 20. 6. 2007 – který navíc nenabyl právní moci, protože proti němu I. R. podala odvolání – běželo vykonávací řízení podle Haagské úmluvy a podle rozhodnutí odvolacího soudu ze dne 15. 3. 2007, které inicioval první stěžovatel. Za těchto okolností Soud neshledává, že by měl stěžovatel také povinnost upozornit litevského soudního vykonavatele na mezitímní rozhodnutí Okresního soudu v Oranienburgu ze dne 20. 6. 2007, které navíc nenabylo právní moci až do 20. 2. 2008. V poměrech projednávané věci Soud také sdílí pochyby stěžovatele, zda by soudní výkon rozhodnutí podle čl. 42 nařízení (ES) č. 2201/2003 mělo větší šanci na úspěch než výkon nařízený podle Haagské úmluvy a rozhodnutí odvolacího soudu ze dne 15. 3. 2007. O čemž svědčí i skutečnost, že obě vykonávací řízení byla přerušena předsedou Nejvyššího soudu nebo Nejvyšším soudem (viz § 73, 79 a 94 výše).

Nadto, jak vláda sama připustila a jak vyplývá z rozhodnutí odvolacího soudu, který opakovaně odmítl přezkoumat návrhy I. R. na přerušení řízení o navrácení druhé stěžovatelky (viz § 93 výše), tato dvě rozhodnutí, konkrétně rozhodnutí Litevského odvolacího soudu ze dne 15. 3. 2007 a Okresního soudu v Oranienburgu ze dne 20. 6. 2017, se překrývají a byla předmětem téhož vykonávacího řízení. V tomto kontextu Soud dále vyzdvihuje, že v září 2007, když odvolací soud rozhodoval, zda přezkoumat návrh I. R., aby nebylo uznáno potvrzení vydané Okresním soudem v Oranienburgu, byl první stěžovatel v Litvě, kde kontaktoval soudního vykonavatele, který se chystal vykonat rozhodnutí odvolacího soudu z 15. 3. 2007

(viz § 26–31 výše; srov. *a contrario* Manic proti Litvě, č. 46600/11, 13. 1. 2015, § 109 a 110).

163. Z toho plyne, že námitka vlády, že pokud první stěžovatel nepodal odvolání proti úkonům soudního vykonavatele nebo pokud nepodal dodatečný návrh na výkon rozhodnutí Okresního soudu v Oranienburgu ze dne 20. 6. 2007, pak nevyčerpal veškeré dostupné prostředky nápravy, musí být odmítnuta.

164. Soud má dále za to, že přijatelnost námitky stěžovatelů, že rozhodovací proces v jejich věci byl zpolitizovaný, je přímo spojena s meritem jejich námitek pod čl. 8 Úmluvy. Tyto námitky proto projedná společně.

165. Soud nakonec shledává, že námitky stěžovatelů nejsou zjevně neopodstatněné ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy. A dále uvádí, že nejsou nepřijatelné ani z žádného jiného důvodu. Musí tedy být prohlášeny za přijatelné.

B. Ve věci samé

2. Posouzení soudem

185. Základní principy ohledně vztahu mezi Úmluvou a Haagskou úmluvou, rozsah přezkumu stížností týkajících se mezinárodních únosů Soudem, nejlepší zájem dítěte a procesní závazky států byly vyloženy v rozsudku velkého senátu ve věci X. proti Lotyšsku ([VS], č. 27853/09, 26. 11. 2013, § 93–102 a 107) a v řadě dalších rozsudků týkajících se řízení o navrácení dítěte podle Haagské úmluvy (viz mimo jiné Vilenchik proti Ukrajině, č. 21267/14, 3. 10. 2017, § 43, a tam citovaná judikatura). Soud v minulosti zejména uvedl, že Úmluva nemůže být vykládána osamoceně, ale naopak musí být vykládána v souladu s obecnými principy mezinárodního práva. Musí být přihlédnuto, jak plyne z čl. 31 odst. 3 písm. c) Vídeňské úmluvy o smluvním právu z roku 1969, k „jakýmkoliv relevantním pravidlům mezinárodního práva, která se aplikují na vztah mezi danými stranami" a zejména k těm pravidlům, která upravují ochranu lidských práv (viz Neulinger a Shuruk proti Švýcarsku [VS], č. 41615/07, 6. 7. 2010, § 131, a tam citovaná judikatura; k základním lidským právům a k zásadě vzájemné důvěry v rámci EU, viz Avotiņš v. Latvia [VS], č. 17502/07, 23. 5. 2016, § 46–49).

186. V projednávané věci nedošlo k zásahu do práva stěžovatelů na respektování jejich rodinného života jednáním nebo opomenutím státu, ale spíše jednáním bývalé ženy prvního stěžovatele a matky druhé stěžovatelky, tedy jednání soukromé osoby, která zadržovala druhou stěžovatelku v Litvě (viz K. J. proti Polsku, č. 30813/14, 1. 3. 2016, § 52).

187. V důsledku takového zásahu však vznikl státu pozitivní závazek zajistit, aby byl respektován rodinný život stěžovatelů, který zahrnuje, je-li to namístě, také přijetí opatření podle Haagské úmluvy za účelem bezodkladného sloučení stěžovatelů (viz Adžić, § 92, a v pozdější věci Vilenchik, § 45, oba citovány výše).

188. Hranice mezi pozitivními a negativními závazky státu podle čl. 8 není jasně vymezena; aplikovatelné principy jsou každopádně obdobné. V obou případech musí být přihlédnuto ke spravedlivé rovnováze mezi relevantními proti sobě stojícími zájmy (viz Von Hannover proti Německu (č. 2) [VS], č. 40660/08 a 60641/08, 7. 2. 2012, § 99). Při rozhodování o dětech musí být vždy předním hlediskem jejich nejlepší zájem (viz Neulinger a Shuruk, citováno výše, § 135).

189. Pokud jde o řízení podle Haagské úmluvy, Soud zdůrazňuje, že čl. 8 Úmluvy vyžaduje, aby národní soudy provedly pečlivou analýzu projednávané věci a přijaly rozhodnutí obsahující konkrétní a dostatečně podrobné zdůvodnění beroucí v potaz okolnosti případu. To umožňuje Soudu, jehož úkolem není stavět se do role národního soudu, provádět evropský dohled, který mu přísluší (viz obdobně X proti Lotyšsku, citováno výše, § 107). Soud dále v minulosti shledal, že pokud soudy států, které jsou jak smluvními stranami Úmluvy, tak i členskými státy Evropské unie, mají povinnost aplikovat mechanismus vzájemného uznání zakotvený v právu EU, musí být tento princip uplatněn, nelze-li ochranu práv zaručených Úmluvou považovat za zjevně nedostatečnou. Nicméně, je-li vznesena závažná a odůvodněná námitka, že ochrana práv zaručených Úmluvou je zjevně nedostatečná a taková situace nemůže být napravena podle práva EU, nemohou se tyto státy zbavit povinnosti přezkoumat stížnost pouze s odkazem na aplikaci práva EU (viz Avotiņš, citováno výše, § 116).

(a) Jednání národních soudů před 15. 3. 2007

190. Soud shledává, že posouzení nejlepšího zájmu dítěte provedené litevskými soudy bylo alespoň na začátku řízení iniciovaného prvním stěžovatelem podle Haagské úmluvy zaměřeno na posouzení otázky, zda návrat dítěte do Německa do péče jeho otce a jeho oddělení od matky naruší pocit bezpečí dítěte a bude mít dopad na jeho emoční stav.

191. Zaprvé, tyto otázky byly položeny znalcům ze Státního orgánu pro práva dětí a osvojení, a to s cílem získat závěry, které následně sloužily jako podklad pro posouzení litevských soudů, zda se aplikuje výjimka podle čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy (viz § 15 a 154 výše). Tito znalci uvedli, že návrat druhé stěžovatelky do Německa by ji neuvrhl do neakceptovatelné situace za předpokladu, že její zájmy budou po návratu do Německa ochráněny, a dále vyzdvihli, že chybí jakýkoliv důkaz o tom, že by první stěžovatel nebyl schopen péče o svou dceru (viz § 15 výše). V tomto kontextu Soud také připomíná svůj postoj, že výjimky z povinnosti navrátit dítě podle Haagské úmluvy musí být vykládány úzce. Z toho plyne, že újma, na niž je odkazováno čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy, nemůže plynout ze samotné skutečnosti, že dítě bude odděleno od rodiče, který je zodpovědný za jeho nezákonné přemístění nebo zadržování. Toto oddělení, jakkoliv může být pro dítě náročné, nesplňuje automaticky podmínky testu vážného nebezpečí. Jak Soud uzavřel ve věci X proti Lotyšsku, pojem „vážné nebezpečí“ nemůže být ve světle čl. 8

Úmluvy vykládán jako zahrnující veškeré nepříjemnosti, které se vážou k samotné skutečnosti návratu: výjimka stanovená čl. 13 písm. b) zahrnuje pouze ty situace, které jdou nad rámec toho, co může dítě rozumně snášet (viz X proti Lotyšsku, citováno výše, § 116; a také G. S. proti Gruzii, č. 2361/13, 21. 7. 2015, § 56, a tam citovaná judikatura).

192. Návrh prvního stěžovatele podle Haagské úmluvy byl zamítnut Krajským soudem v Klaipėdě rozhodnutím, jehož odůvodnění spočívalo na třech důvodech: zaprvé, že dítě může být poškozeno oddělením od své matky, protože ta by mohla být zatčena, zadruhé, že syn I. R. měl psychické potíže a odmítal se přestěhovat zpět do Německa a zatřetí, že druhá stěžovatelka by se mohla přestěhovat do Německa teprve poté, co bude rozhodnuto o péči o ni (viz § 17 výše). Z těchto důvodů soud prvního stupně uzavřel, že existuje vysoká pravděpodobnost, že by jejím navrácením do Německa došlo k její závažné psychické újmě.

193. Soud uvádí, že rozhodnutím z 15. 3. 2007 odvolací soud odmítl argumenty nižšího soudu a uvedl, že utrpení druhé stěžovatelky by nepřesahovalo běžný stres spojený s přemístěním od jednoho rodiče k druhému do té míry, že by byla postavena do nesnesitelné situace (viz § 20 výše). Odvolací soud shledal, že zadržení dítěte mimo jeho obvyklé bydliště v Německu bylo protiprávní ve smyslu čl. 3 Haagské úmluvy. Soud zdůraznil, že trestní řízení proti I. R. bylo v Německu zastaveno a že není důvod pochybovat o tom, že by Německé soudy byly schopny náležitě posoudit veškeré skutkové okolnosti relevantní pro rozhodnutí o péči o dítě. Nadto odvolací soud poukázal na skutečnost, že otázky týkající se péče o dítě nesouvisí s otázkou navrácení dítěte (viz § 19 výše). Stejný závěr lze nalézt též v judikatuře Soudu, který setrvale shledává, že otázky péče a styku nelze řešit v řízení podle Haagské úmluvy (viz Maumousseau a Washington proti Francii, č. 39388/05, 6. 12. 2007, § 69; a K. J. v. Poland, citováno výše, § 70; viz též základní pravidla Zprávy Pérez-Vera citované v § 146 výše).

194. Soud poukazuje, že odvolací soud dospěl k tomuto závěru pět měsíců poté, co první stěžovatel podal návrh na navrácení své dcery (viz § 14 a 19 výše), a překročil tak šestitýdenní lhůtu stanovenou v čl. 11 odst. 2 Haagské úmluvy – ta se aplikuje na prvoinstanční i odvolací řízení (viz § 145 výše, viz též Adžić, citováno výše, § 97). Soud v minulosti shledal, že jakkoliv čl. 11 Haagské úmluvy zavazuje soudní orgány, aby jednaly rychle, nezbavuje je to povinnosti provést efektivní posouzení tvrzení stran o naplnění podmínek aplikace výjimek, v této věci zejména těch stanovených v čl. 13 písm. b) (viz X proti Lotyšsku, citováno výše, § 118).

Za těchto okolností a ve vztahu k tomuto řízení Soud akceptuje, že Krajský soud v Klaipėdě a odvolací soud musely vyvážit své dvě povinnosti pod čl. 8 Úmluvy. Na jednu stranu vzhledem k naléhavosti situace způsobené tím, že dítě bylo v Litvě zadržováno nezákonně, měly pozitivní závazek vůči stěžovatelům jednat rychle (viz Vilenchik, citováno výše, § 53). Na druhou stranu měly procesní závazek vůči I. R. efektivně přezkoumat veškerá věrohodná tvrzení o tom, že navrácení druhé

stěžovatelky do Německa by ji vystavilo psychické újmě, a to zejména ve světle tvrzení I. R., že by druhou stěžovatelku nemohla do Německa následovat, neboť se obávala trestního stíhání a s ohledem na nezbytnost prověřit a přezkoumat důkazy obdržené od orgánu péče o děti týkající se dopadu, které bude mít na dceru její oddělení od matky. Soud má proto za to, že tyto otázky vyžadovaly detailní a do značné míry časově náročné přezkoumání Krajským soudem v Klaipėdě a odvolacím soudem, což bylo nezbytné pro dosažení rozhodnutí zohledňujícího spravedlivou rovnováhu mezi konkurujícími zájmy, maje přitom na paměti, že nejlepší zájem dítěte musí být předním hlediskem.

Soud dále uvádí, že podle čl. 2 odst. 6 zákona o implementaci nařízení (ES) č. 2201/2003 rozhodnutí odvolacího soudu ze dne 15. 3. 2007 o navrácení dítěte podle Haagské úmluvy nebylo možné změnit na základě dovolání (viz § 134 výše). Obdobně též poukazuje, že poté, co proběhla soudní řízení, dne 13. 6. 2007 Krajský soud v Klaipėdě vydal příkaz k provedení výkonu rozhodnutí, na jehož základě byl soudní vykonavatel povinen zajistit znovushledání obou stěžovatelů (viz § 26 výše).

Soud proto shledává, že rozhodovací proces před soudy, jakkoliv byl zdlouhavý podle standardů Haagské úmluvy, v popsané fázi nebyl v rozporu s čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech.

(b) Další vývoj po vydání citovaných soudních rozhodnutí

195. Stěžovatelé nicméně namítali, že I. R. – za pomoci litevských institucí – ztropila v Litvě takový „(ne)zákonný a nelidský cirkus“, že jakákoliv budoucnost druhé stěžovatelky v této zemi se stala nepředstavitelnou. V tomto kontextu stěžovatelé tvrdili, že jejich případ byl zpolitizovaný, což vedlo k neodpustitelným průtahům v rozhodování o znovushledání obou stěžovatelů, čímž bylo ohroženo samotné další trvání jejich vztahu.

196. Soud zdůrazňuje, že v projednávané věci je jeho úkolem prověřit, zda Litva naplnila své pozitivní závazky chránit právo na rodinný život podle čl. 8 Úmluvy. Podle Úmluvy je tato povinnost uložena všem národním orgánům, nikoliv pouze soudům. Proto musí Soud při přezkoumávání dodržení čl. 8 brát v úvahu veškeré důkazy nebo informace, které naznačují, dosahují-li potřebného důkazního standardu, že došlo k ovlivňování nebo vyvíjení nátlaku v průběhu rozhodování před soudy (viz § 209 níže).

Soud zvlášť přezkoumá každý z výše uvedených aspektů případu (viz § 195 výše), které ovlivnily kontext rozhodování o případu stěžovatelů.

(i) Reakce na rozhodnutí odvolacího soudu ze dne 15. 3. 2007

197. Soud považuje za nezbytné zrekapitulovat sled událostí v projednávané věci. Připomíná, že již v prosinci 2006, když před Krajským soudem v Klaipėdě probíhalo soudní řízení o navrácení druhé stěžovatelky, vedoucí orgánu péče o děti

v Klaipėdě veřejně prohlásila, že nemůže pochopit, jak může být matka obviněna z únosu vlastního dítěte, když dítě patří k matce a že pokud by se sama ocitla v podobné situaci, také by dítě odvezla (viz § 36 výše).

198. Později, v létě roku 2007, soudní vykonavatel přijal opatření za účelem vykonání rozhodnutí odvolacího soudu ze dne 15 3. 2007 a kontaktoval I. R. s prosbou, aby projevila dobrou vůli v této záležitosti. První stěžovatel přicestoval do Litvy, aby se zúčastnil řízení. Dokud nedošlo k přerušení řízení, což nastalo dne 22. 10. 2007 (viz § 73 výše), soudní vykonavatel pokračoval s výkonem rozhodnutí. Nicméně I. R. buď nebylo možno dohledat, nebo – například v září 2007 – odmítla sdělit, kde se dítě nachází, čímž dále zhoršovala situaci obou stěžovatelů, neboť zamezila prvnímu stěžovateli v jakémkoliv kontaktu s jeho dcerou (viz § 28–31 výše; viz též bod 6.8 v § 149 výše). Matka investovala veškeré úsilí do získání veřejnosti a podpory institucí pro myšlenku, že „v Litvě jsou dítě a matka neodlučitelní a jejich vztah je posvátný", jde o myšlenku, která podle ní nebyla dostatečně vzata soudy v potaz (viz § 58 a 61 výše).

199. Nelze přehlédnout, že tento nárůst veřejného, institucionálního a politického nátlaku, který už předtím případ stěžovatelů provázel (viz § 48 výše), dosáhl „obzvláštní naléhavosti" (viz § 46 výše) v době, kdy mělo dojít k výkonu rozhodnutí odvolacího soudu ze dne 15. 3. 2007 a k přemístění druhé stěžovatelky do péče prvního stěžovatele. Zaprvé došlo k podpisu petice – což část litevské populace považovala za vhodný krok – na podporu „Luisy", nehledě na závěry německých, a dokonce i litevských soudů, podle kterých bylo v nejlepším zájmu dítěte, aby se navrátilo k prvnímu stěžovateli do Německa (viz § 57 výše). Toto značné zaměření médií na případ bylo uznáno prezidentem republiky (viz § 40 výše) a členy Parlamentu (viz § 51 výše). Jak bylo zdůrazněno prvním stěžovatelem v jeho dopisu dětskému ombudsmanovi R. Š., byl první stěžovatel v litevském tisku démonizován a byly uveřejněny dopisy, které ho označovaly za „německé prase", „nacistu", „fašistu" a „zločince" a on, jeho právník a soudní vykonavatel se stali také terčem výhrůžek (viz § 53 a 54 výše).

200. Kromě obrovského zájmu o případ mezi širokou veřejností docházelo v této souvislosti k veřejným prohlášením různých politiků. Zejména členové Parlamentu tvrdili, že „stát by neměl zůstat jen pozorovatelem … když dochází k ničení lidských osudů" (viz § 51 výše) a že „litevský občan musí být ochráněn", že „vztah mezi matkou a dítětem" a „vztah k rodině a rodné zemi je zásadní ctností" (viz § 46 výše) a že nikdo by neměl být jen pozorovatelem, když „jsou naše děti odváženy do cizích zemí" (viz § 42 výše). Soud zejména poukazuje na výroky profesionálů v oblasti péče o dítě, zaprvé jde o výrok dětského ombudsmana R. Š., který uvedl, že „od samotného počátku je úřad ombudsmana toho názoru, že dítě by mělo být s matkou" a že „bychom měli hledat cesty a možnosti, aby [děti] zůstávaly v Litvě" (viz § 49 výše). Podobně vedoucí orgánu péče o děti v Klaipėdě, jejíž postoj k případu stěžovatelů zůstal zřejmě nezměněn, přiznala tisku, že se po-

kusila přesvědčit prvního stěžovatele, aby se vzdal práva na péči, ale nepodařilo se jí to (viz § 60 výše; pokud jde o její dřívější nevhodná vyjádření, viz § 36 výše). To bylo z pohledu Soudu obzvlášť nevhodné vzhledem k zásadě, že zaměstnanci, kteří jsou zapojeni do řešení případů podle Haagské úmluvy, by měli být profesionální, objektivní a neměli by být ovlivňování nacionalismem, pohlavím ani jinými předsudky (viz bod 2.4.5 Průvodce dobré praxe podle Haagské úmluvy v § 149 výše).

201. V rozporu s tvrzením vlády není možné činy politiků považovat za pouhá vyjádření jejich názorů na veřejnosti, což by měl Soud podle názoru vlády považovat za normální, a to vzhledem k zájmu společnosti o případ (viz § 179 výše). Jejich činy měly zneklidňující podobu a lze na ně pohlížet jako na koordinovanou snahu pomoci I. R. dosáhnout ponechání dítěte v Litvě (viz též § 211 níže). Tyto činy budou blíže posouzeny Soudem níže.

(ii) Požadavky na znovuotevření řízení soudem, nátlak veřejnosti na soudního vykonavatele a pokusy změnit legislativu ve prospěch I. R.

202. Jakkoliv prezident republiky vyjádřil názor, že zasahování do jednání soudů v době, kdy probíhá řízení o navrácení druhé stěžovatelky, by bylo neústavní a v rozporu s nezávislostí soudů (viz § 40 výše), Soud shledává, že jasně vyplývá z výroků a činů litevských politiků a státních institucí, že mnoho z nich tento názor nesdílelo. Poukazuje na výroky některých členů Parlamentu, kteří otevřeně zpochybňovali zákonnost soudních rozsudků a tvrdili, že tato rozhodnutí postrádají „základní logiku" a jsou „nelidské" a dožadovali se, aby ministr spravedlnosti zasáhl (viz § 51 výše). Obdobně též předseda parlamentního Výboru pro lidská práva vyjádřil svou naději, že soudy budou mít „slušnost znovu otevřít případ" (viz § 48 výše). Je také zřejmé, že tyto otázky byly diskutovány I. R. a ministrem spravedlnosti (viz § 56 výše). Dále též vyplývá, že ministr spravedlnosti podporoval pochybnosti o případu a udržoval po nějakou dobu naději I. R., protože i po jejich setkání v létě roku 2008 uvedl, že je důležité podpořit pochyby Nejvyššího soudu o tom, zda německé soudy byly příslušné rozhodovat ve věci (viz § 62 výše). Soud shledává, že takové výroky mohou být vykládány pouze jako výzva k vytvoření „umělých jurisdikčních vazeb" za účelem legalizace nezákonné faktické situace, kterou zapříčinila I. R. (viz body 11–14 zprávy Pérez-Vera citované v § 147 výše).

203. Soud dále poukazuje na skutečnost, že dne 7. 9. 2007 šest členů Parlamentu vyvinulo nátlak na soudního vykonavatele, aby nevykonával soudní rozhodnutí, a to přestože podle litevského zákona je soudní vykonavatel nezávislý ve výkonu své funkce a měl by být vázán pouze zákonem a mezinárodními smlouvami (viz § 39 a 141 výše). Později toho měsíce 41 členů Parlamentu vyzvalo Ústavní soud, aby přezkoumal, zda jsou ustanovení zákona o implementaci nařízení (ES) č. 2201/2003, která neumožňují odvolat se proti právnímu posouzení věci, v rozporu s Ústavou (viz § 41 výše). Soud je si vědom toho, že členové Parlamentu vykonávali své právo, zakotvené v národním právním řádu, napadnout

v rámci abstraktní kontroly norem slučitelnost litevské právní úpravy s Ústavou. Je nicméně zjevné, že návrh členů Parlamentu na tento ústavní přezkum byl šit na míru specifické situaci druhé stěžovatelky, neboť tito členové otevřeně uvedli, že důvodem pro podání návrhu jsou vydaná „rozhodnutí německých soudů", která vedla k tomu, že „naše litevské děti … jsou odváženy do cizích zemí" (viz § 42 výše). Je pravda, že iniciativa členů Parlamentu nebyla úspěšná. Nicméně Ústavní soud zastavil řízení o ústavnosti uvedeného zákona s odůvodněním, že nový zákon o implementaci nařízení EU už byl přijat (viz § 43 a 134 výše).

(iii) Napadání zaměstnanců Státního orgánu pro práva dětí a osvojení

204. Soud se bude dále zabývat dalším aspektem zapojení politiků do rozhodovacího procesu o případu stěžovatelů. Jak bylo správně vládou uvedeno (viz § 180 výše), na samém počátku řízení před litevskými soudy o navrácení druhé stěžovatelky podle Haagské úmluvy, Státní orgán pro práva dětí a osvojení podal k Okresnímu soudu v Klaipėdě vyjádření, že by bylo v nejlepším zájmu dítěte vrátit se do Německa. Znalci v oblasti péče o děti tento závěr podpořili na ústním jednání před Okresním soudem v Klaipėdě (viz § 15 výše) a odvolací soud dospěl k témuž závěru ve svém rozhodnutí ze dne 15. 3. 2007 (viz § 19 výše). Nicméně podle dokumentů, které má Soud k dispozici, byly tyto instituce a jejich zaměstnanci následně výrazně kritizováni politiky, kteří s nimi nikdy osobně nehovořili, a přesto je veřejně odsoudili za to, že jsou „ambivalentní", „nepatriotičtí", „postrádají základní lidskost" a jsou „tvrdohlaví", protože „neochránili litevského občana" (viz § 46 výše). K poslednímu výroku Soud dodává, že v té době měla litevské občanství pouze I. R., což umožňuje učinit závěr o tom, že podle výroků politiků měl Státní orgán pro práva dětí a osvojení chránit právě ji, bez ohledu na princip, že má převážit nejlepší zájem dítěte.

Podle Soudu takové otevřené instrukce na účet odborníků na péči o děti prokazují zřetelné přehlížení povinnosti zaměstnanců orgánu pro péči o děti být profesionální a objektivní při řešení návrhů na navrácení dítěte, a především nebýt ovlivňován nacionalismem a gendrovými předsudky (viz bod 2.4.5 Příručky dobré praxe podle Haagské úmluvy, § 149 výše). Je taktéž zřejmé, že tyto politické výroky nebyly samoúčelné, neboť politici poukazovali na to, že závěry Státního orgánu pro práva dětí a osvojení „ovlivnily rozhodnutí soudu", a že je proto zásadní, aby tyto závěry byly „spravedlivé" a přesně odrážely „sociální situaci" druhé stěžovatelky, tak jak byla vnímána těmito politiky (viz § 38 a 45 výše). Parlamentní Výbor pro lidská práva jako celek, jakož i členové Parlamentu jako jednotlivci, zašli tak daleko, že nabádali zaměstnance Státního orgán pro práva dětí a osvojení, aby si „vyprali své špinavé prádlo" (viz § 46 výše) a navrhovali, aby jejich nadřízení na Ministerstvu práce a sociálních věcí prověřili, zda jsou tito zaměstnanci vhodní pro svou práci (viz § 38 výše) a že by měli také nařídit těmto zaměstnancům, aby změnili své závěry tak, aby byli objektivní a v souladu s názory politiků (viz § 45

výše). Předseda parlamentního Výboru pro lidská práva také vyjádřil naději, že tito zaměstnanci „uposlechnou“ instrukce ministerstva (viz § 48 výše). Dále též z rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 8. 2008 vyplývá, že znalci byli pokáráni (viz § 106 a 107 výše).

205. Kromě skutečnosti, že takový vývoj zjevně ukazuje politický tlak na soudy a zaměstnance orgánu péče o děti, kteří jsou odpovědní za rozhodování v případě stěžovatelů, Soud má dále za to, že tato prohlášení ze strany litevských institucí a politiků jasně byť nepřímo ukazují, že zaměňují své vlastní názory na nejlepší zájem dítěte za odborný názor na nejlepší zájem dítěte a tím podrývají tento profesionální úsudek. Je tedy zřejmé, že politici si neodpustili výroky, které naznačovaly, že návrat druhé stěžovatelky do Německa a její oddělení od matky a bratra by ji postavilo do nepřijatelné pozice a dost možná též způsobilo nenávratnou újmu (viz § 38 a 45 výše), zatímco právě okamžitý návrat uneseného dítěte je *prima facie* v souladu s konceptem „nejlepšího zájmu dítěte (viz §146 výše; viz též bod 1.5.3 Průvodce dobrou praxí podle Haagské úmluvy, § 149 výše). V tomto kontextu Soud zejména uvádí, že nevhodný postoj vedoucího parlamentního Výboru pro lidská práva, který i přes národní i mezinárodní soudní rozhodnutí v právní moci naznačoval, že první stěžovatel by se měl přestěhovat do Litvy, protože I. R. byla „matka, které nelze nic vytknout“ a druhá stěžovatelka by tak nebylo oddělena od své matky a bratra (viz § 63 výše). Soud shledává, že tato vyjádření uvedeného politika byla učiněna poté, co bylo vydáno rozhodnutí Soudního dvoru EU o předběžné otázce a také poté rozhodnutí Nejvyššího soudu, na jehož základě měla I. R. povinnost podrobit se rozhodnutí německých soudů a navrátit druhou stěžovatelku do Německa (viz § 106 a 107 výše).

(iv) Uznání litevského občanství druhé stěžovatelky a finanční podpora I. R.

206. Na základě okolností případu Soud dále uvádí, že – v kontextu již vyostřené atmosféry v Litvě a s cílem „chránit litevského občana“, konkrétně „matku“ (viz například § 46 výše) – někteří litevští státní úředníci a politici zvažovali také další právní prostředky, které by posílily právní vztah mezi druhou stěžovatelkou a Litvou (viz body 11–15 zprávy Pérez-Vera, citované v § 147 výše), zejména měli za to, že pravděpodobnost, že si I. R. bude moci ponechat dítě v Litvě, by se mohla zvýšit, pokud by druhá stěžovatelka byla litevskou občankou.

Soud zejména odkazuje na komentář státního zástupce, že „pokud by [druhá stěžovatelka] byla litevskou občankou, možná by bylo možné jí nějak pomoci“ a že „musíme využít veškerých možností“ (viz § 59 výše). Soud dále shledává, že členové politické frakce Parlamentu Liberální unie požadovali, aby prezident republiky přiznal druhé stěžovatelce litevské občanství cestou výjimky a „s ohledem na obzvláštní naléhavost“ (viz § 46 výše).

Soud poukazuje na skutečnost, že podle čl. 16 zákona o občanství, který byl v rozhodné době účinný, bylo možné přiznat litevské občanství výjimečně za účе-

lem „posílení pozice a pravomoci Litvy v rámci mezinárodního společenství“ (viz § 132 výše). Okolnosti případu nepochybně ukazují, že příběh druhé stěžovatelky přitáhl mezinárodní pozornost, nicméně v poněkud jiném smyslu (viz § 81 a 100). Ať už to bylo jakkoliv, politická iniciativa zjevně nepřesvědčila prezidenta republiky, který v té době již vyjádřil svou důvěru ve schopnost soudů posoudit případ druhého stěžovatele objektivně a poukázal na to, že by bylo nezákonné, kdyby se jakkoliv účastnil na rozhodování v této věci (viz § 40 výše).

207. Předseda parlamentního Výboru pro lidská práva otevřeně připustil, že Výbor a on osobně pracovali na plánovaných změnách zákona o občanství, které měly být šity na míru situaci druhé stěžovatelky a konkrétně aby „pomohly I. R.“ (viz § 91 výše, viz též obdobně Baka proti Maďarsku [VS], č. 20261/12, 23. 6. 2016, § 149). Později Parlament změnil čl. 9 odst. 1 zákona o občanství tak, aby umožňoval osobám v situaci obdobné situaci druhé stěžovatelky – tedy dětem narozeným mimo území Litvy, jejichž jeden rodič je občanem Litvy – aby jim bylo přiznáno litevské občanství (viz § 133 výše).

Soud nemůže než poznamenat, že dva dny poté, co nabyla novela účinnosti, I. R. podala žádost, aby litevské orgány vydaly druhé stěžovatelce litevský pas a její žádosti bylo vyhověno (viz § 88 výše). Jakkoliv první stěžovatel následně podal odvolání proti tomuto rozhodnutí, v němž sice uznal, že jeho dcera má právo být litevskou občankou, zároveň ale poukazoval na skutečnost, že i přesto je nezbytné dodržovat pravidla o nabytí občanství a zejména, že podle rozhodnutí německých soudů to byl on, kdo byl oprávněn rozhodovat o otázkách dceřina občanství a že I. R. tedy neměla právo takovou žádost podat (viz § 89 výše), ve svém rozhodnutí z ledna 2009 Migrační oddělení zcela pominulo všechny jeho argumenty a jeho stížnost zamítlo (viz § 90 výše). Soud zejména uvádí, že asi o měsíc dříve vydalo totožné Migrační oddělení rozhodnutí, podle nějž je pro podání žádosti o občanství nezbytný souhlas obou rodičů (viz § 87 výše).

Konečně Soud uvádí, že stěžovatel nestvrdil, že by se proti uvedenému rozhodnutí Migračního oddělení z ledna 2009 odvolal. Soud však bere v potaz argument stěžovatele, že nebyl proti tomu, aby jeho dcera nabyla také litevské občanství (viz § 89 výše) a že navíc stěžovatelova námitka předložená Soudu týkající se řízení o občanství v Litvě byla jen jednou z řady okolností případu navrácení jeho dcery, ke kterému fakticky došlo dne 20. 10. 2008 (viz § 112 výše).

Soud také poukazuje na skutečnost, že první stěžovatel neměl aktivní legitimace k podání stížnosti proti postupům v Litvě, jako například proti novelizaci zákona o občanství, o níž Soud již uzavřel, že byla přizpůsobena specifické situaci I. R. a druhé stěžovatelky. Soud proto odmítá argument vlády o nevyčerpání národních prostředků nápravy, pokud jde o tento konkrétní aspekt zpolitizování případu.

208. Soud se nakonec bude zabývat argumentem stěžovatelů, že během řízení o návratu druhé stěžovatelky I. R. dostala podporu a záruky od ministra spravedlnosti, které sloužily k tomu, aby ještě více zkomplikovaly situaci obou stěžovatelů.

Jakkoliv vláda poukázala na skutečnost, že jak první stěžovatel, tak I. R. měli své právníky během řízení v Litvě, což podle vlády dokazuje, že měli rovné postavení, Soud s takovým posouzením nemůže zcela souhlasit. Zaprvé poukazuje na veřejná prohlášení ministra spravedlnosti o tom, že by I. R. měla být zabezpečena bezplatná právní pomoc v maximální možné míře (viz § 52 výše). V kontextu dalších poznámek ze strany ministra spravedlnosti (viz § 62 výše) a v kontextu prohlášení dalších politiků, která Soud posuzoval výše, nemohla tato prohlášení vyvolat v prvním stěžovateli mnoho důvěry v litevský právní systém.

Soud dále považuje za nespornou skutečnost, že podpora I. R. byla zřejmá i na úrovni litevské vlády, která zašla tak daleko, že přijala rezoluci o přiznání částky I. R. k pokrytí jejích výdajů na právní zastoupení v řízení před Soudním dvorem EU (viz § 97 výše). Tato skutečnost je potvrzena také ze strany generální advokátky, která ji uvedla ve svém stanovisku (viz § 98 výše). I. R. dále uvedla, že Soudní dvůr EU byl její poslední nadějí (viz § 96 výše). Těžko lze uvěřit tvrzení vlády, že poskytnutí financí I. R. k uhrazení služeb jejího advokáta, který ji zastupoval před lucemburským soudem, bylo ve prospěch litevského právního systému, neboť podle jejich tvrzení byl výsledek řízení ve věci stěžovatelů důležitý, protože má pro Litvu precedenční závaznost do budoucna a bude třeba jej následovat v obdobných věcech (viz § 178 výše). K tomu postačí uvést, že zájmy litevské vlády byly v Lucemburku hájeny Oddělením pro evropské právo (viz § 101 výše), ať už byl její postoj jakýkoliv. S ohledem na výše uvedené nemůže Soud než uzavřít, že pokud Litva poskytla jednomu s manželů finanční podporu, jednala tak ve prospěch této strany, ignorujíc zásadu, že práva obou manželů jsou rovná (viz § 130 výše).

(v) Závěr o jednání národních orgánů a o analýze, kterou provedly

209. Soud se při posuzování důkazů řídí důkazním standardem, že tvrzení musí být prokázána „nade vši pochybnost“. Nicméně nikdy nebylo jeho cílem převzít přístup národních právních systémů, které takový standard užívají. Rolí Soudu není rozhodovat o vině v trestním řízení nebo o občanskoprávní odpovědnosti, ale o odpovědnosti smluvních stran podle Úmluvy. Specifická povaha jeho úkolu podle čl. 19 Úmluvy – zajistit, aby smluvní státy dodržovaly své závazky chránit základní práva zakotvená v Úmluvě – podmiňuje jeho postoj k otázkám dokazování. Soud přijal následující závěry, které jsou, podle jeho přesvědčení, podpořeny volným hodnocením veškerých důkazů, a to včetně těch závěrů, které plynou z okolností případu jako celku nebo z podání stran. Podle jeho ustálené judikatury může důkaz vyplynout z koexistence vícero dostatečně silných, jasných a shodných závěrů nebo z několika obdobných nevyvrácených skutkových domněnek. Je praxí Soudu, že v tomto směru umožňuje určitou flexibilitu, maje na paměti povahu substantivního práva, které je ve hře a všechny důkazní obtíže. V některých případech má pouze vláda přístup k informacím, které mohou potvrdit nebo vyvrátit tvrzení stěžovatele; přísné dodržování principu *affirmanti, non neganti,*

incumbit probatio je tedy nemožné (viz obdobně Baka, citováno výše, § 143, a tam citovaná judikatura; a Merabishvili proti Gruzii [VS], č. 72508/13, 28. 11. 2017, § 311, a tam citovaná judikatura; v tomto kontextu viz též § 196 výše).

210. S ohledem na výše uvedené (viz § 197–208 výše) a přestože vláda poukazovala na nedostatek hmatatelných důkazů o tom, že rozhodovací proces ve věci stěžovatelů byl zpolitizovaný (viz § 179 výše), Soud nemohl dospět k jinému závěru. Podle názoru Soudu, s přihlédnutím ke sledu událostí a jejich souvislostem, a nejen k jednotlivým odděleným incidentům, existuje *prima facie* důkaz o tom, že politika hrála roli v případě stěžovatelů (viz obdobně Baka, citováno výše, § 148). To je podpořeno nejen tvrzeními samotné I. R. (viz § 61 a 110 výše), ale také řadou dokumentů zaslaných stěžovateli, které prokazují trvající politický útok směřovaný proti prvnímu stěžovateli za účelem jeho donucení k tomu, aby „zanechal" (viz § 171 výše) své snahy o obnovení společného soužití s dcerou v Německu. Tyto dokumenty zahrnují nejen články z litevských médií, ale také oficiální dokumenty publikované na internetových stránkách litevské vlády a texty přijaté institucemi Evropské unie (viz § 80, 81 a § 83–86 výše).

Soud dále uvádí, že I. R. kandidovala téhož roku do Parlamentu za politickou stranu, jejíž člen – předseda parlamentního Výboru pro lidská práva – ji po celou dobu řízení o navrácení druhé stěžovatelky podporoval (viz § 50 výše). Soud dále vyzdvihuje skutečnost, že podpora pro I. R. přišla od politiků napříč politickým spektrem v Parlamentu, jelikož členové Parlamentu příslušící k různým politických stranám vyjádřili I. R. svou podporu. S ohledem na výše uvedené a s ohledem na skutečnost, že první stěžovatel se obrátil ve věci návratu své dcery na litevské soudy i další litevské instituce, a poté co neuspěl, tak také na Evropskou komisi, Soud se domnívá, že neměl žádné další rozumné prostředky, jak chránit své právo na respektování rodinného života. Z toho plyne, že námitka vlády o nevyčerpání domácích prostředků nápravy (viz § 155 a 164 výše) musí být odmítnuta.

211. Z výše uvedených závěrů plyne, že s výjimkou prezidenta republiky (viz § 40, 111 a § 202 výše) litevské orgány – a to včetně politiků, úředníků z oblasti péče o děti a státních zástupců – selhaly ve svém úkolu zajistit spravedlivé rozhodování v případě stěžovatelů, a to ve fázi výkonu rozsudku odvolacího soudu z 15. 3. 2007, a jejich jednání může být vykládáno tak, že značí, že jim ani nezáleželo na tom, aby řízení působilo spravedlivě. Je zřejmé, že jejich snaha zaměřená na vytvoření negativní atmosféry ohledně právních kroků prvního stěžovatele a představující přímé pokusy o zasahování do řízení, je neakceptovatelná v systému založeném na vládě práva. Soud dále shledává, že takové jednání nepochybně varovalo soudce a další úředníky, že jejich počínání je pečlivě monitorováno, což je obzvlášť zneklidňující (viz obdobně Kinský proti České republice, č. 42856/06, 9. 2. 2012, § 95 a 98). Soud má dále za to, že ve snaze udělat z Litvy „stát, který je útočištěm" (viz body 11–15 Zprávy Pérez-Vera, citované v § 147 výše), tyto orgány uvedly v omyl I. R., neboť živily její naději, a tím zhoršily její situaci, jakož

i situaci obou stěžovatelů (viz § 174 výše). Na tomto místě Soud uvádí, že – jak bylo tvrzeno stěžovateli – po návratu druhé stěžovatelky do Německa se po čase s pomocí německých orgánů obnovila normální komunikace mezi dítětem a oběma rodiči (viz § 177 výše). Toto tvrzení je podpořeno závěry německých orgánů (viz § 125 výše).

212. S ohledem na výše uvedené a za aplikace důkazního standardu (viz § 196 výše) Soud uzavírá, že litevské orgány nezajistily spravedlivý rozhodovací proces v případě stěžovatelů ve fázi výkonu rozsudku odvolacího soudu ze dne 15. 3. 2007, což bylo nezbytné pro naplnění povinností státu podle čl. 8 Úmluvy (viz obdobně Yordanova a ostatní proti Bulharsku, č. 25446/06, 24. 4. 2012, § 137; a Iosub Caras proti Rumunsku, č. 7198/04, 27. 7. 2006, § 41).

(c) Celková délka řízení ve věci stěžovatelů

(i) Rozhodování civilních soudů

213. Kromě požadavku na řádné prošetření, případy řešené podle Haagské úmluvy musí být také vyřízeny neprodleně, neboť plynutí času může mít nenapravitelné důsledky na vztahy mezi dítětem a rodičem, který s ním nežije (viz Iosub Caras, citováno výše, § 38). Průtahy v řízení mohou samy o sobě vést Soud k závěru, že orgány nedostály svým pozitivním závazkům podle Úmluvy (viz například Shaw proti Maďarsku, č. 6457/09, 26. 7. 2011, § 72).

214. V projednávané věci se stěžovatel obrátil na litevské orgány s žádostí o navrácení dítěte dne 30. 10. 2006 (viz § 14 výše). Soud již výše uzavřel, že pokud jde o tu část řízení, která se odehrála před 15. 3. 2007 před Krajským soudem v Klaipėdě a před odvolacím soudem, lze dobu řízení považovat za přiměřenou s ohledem na složitost otázek, které tyto dva soudy musely vyřešit (viz § 194 výše). V poměrech projednávané věci a s přihlédnutím k úkonům soudního vykonavatele, který se pokoušel vykonat rozhodnutí odvolacího soudu o návratu druhé stěžovatelky, připouští Soud, že až do chvíle, kdy mu v tom bylo zabráněno dne 22. 10. 2007 předsedou Nejvyššího soudu (který přijal rozhodnutí, jímž přerušil výkon rozhodnutí odvolacího soudu ze dne 15. 3. 2007; viz § 34 a 73 výše), soudní vykonavatel jednal ve prospěch obou stěžovatelů s potřebnou péčí (viz § 28–31 výše). Soud dále uvádí, že svou snahu o výkon rozhodnutí odvolacího soudu o navrácení druhé stěžovatelky soudní vykonavatel nevzdal ani když I. R. odmítla spolupracovat, a naopak přijal procesní opatření, která byla dostupná a vyhlásil pátrání po I. R., čímž se pokusil předejít jejímu vyhýbání se příkazu k navrácení dítěte (viz § 29 výše; viz též bod 6.8 Průvodce dobrou praxí podle Haagské úmluvy, citovaného v § 149 výše). Stěžovatelé tedy neměli žádný důvod stěžovat si na postup soudního vykonavatele (viz § 157 výše).

215. Stěžovatelé tvrdili, že jejich sjednocení v souladu s ustanoveními Haagské úmluvy bylo následně mařeno snahami I. R., jejímuž obstruktivnímu jednání

nejenže nebylo litevskými orgány zabráněno, ale naopak bylo ještě aktivně podporováno úkony Nejvyššího státního zástupce a Nejvyššího soudu, zejména pak předsedy uvedeného soudu. V tomto kontextu bere Soud na vědomí také Zprávu Pérez-Vera, která zdůraznila skutečnost, že v obdobných situacích je zásadní naděje osoby, která je odpovědná za nezákonné přemístění nebo nenavrácení dítěte do místa jeho obvyklého bydliště, že bude rozhodnuto o svěření dítěte do její péče orgány země, do níž bylo dítě přemístěno. Často nastává situace, kdy se tato osoba, která dítě zadržuje, snaží získat soudní nebo správní rozhodnutí ve státě, do kterého se uchýlila, které by legalizovalo faktickou situaci, kterou tato osoba vytvořila (viz body 11 a 14 zprávy citované v § 147 výše). Obdobně, jak bylo uvedeno generální advokátkou, „dítě nemá žádný zájem na tom, aby bylo rodičem vláčeno z jednoho členského státu do druhého, dokud nenalezne soud, který bude nejvíce nakloněn jeho cíli“ (viz bod 88 Stanoviska generální advokátky citovaného v § 99 výše). Nicméně právě k tomu došlo v této věci.

217. V tomto kontextu Soud nemůže přehlédnout veřejné vystoupení předsedy parlamentního Výboru pro lidská práva, v němž uvedl, že Nejvyšší státní zástupce může žádat o obnovu řízení z důvodu, že vyšly najevo nové skutečnosti (viz § 48 výše). Dne 22. 10. 2007 na základě nového odvolání podaného Nejvyšším státním zástupcem – který uvedl, že řízení probíhá, neboť soudní vykonavatel a policie činí kroky k lokalizování druhé stěžovatelky a který založil svou žádost na argumentech, které Nejvyšší státní zástupce sám považoval za pouze „teoretické“ (viz § 71 a 72 výše) – předseda Nejvyššího soudu rozhodl o přerušení výkonu rozhodnutí konečného rozhodnutí odvolacího soudu (viz § 73 výše).

Maje na paměti okolnosti projednávané věci a v rozporu s názorem vlády (viz § 181 výše) má Soud za to, že není rozhodné, zda byl návrh na obnovu řízení podán přímo I. R. nebo Nejvyšším státním zástupcem jednajícím na její návrh. Podle názoru Soudu předseda Nejvyššího soudu si vyložil své pravomoci tak, že mu umožňují překonat senátní rozhodnutí Nejvyššího soudu ve stejné věci (viz § 70 a 139 výše) a využil příležitosti vytvořené podanými návrhy, aby zastavil výkon rozhodnutí odvolacího soudu a aby umožnil Nejvyššímu soudu znovu přezkoumat důkazy, které již byly hodnoceny v pravomocném a závazném rozhodnutí (viz § 19–21 výše; viz též Mitrea proti Rumunsku, č. 26105/03, 29. 7. 2008, § 29).

Jakkoliv předseda Nejvyššího soudu uvedl, že předmětem dovolacího řízení není samotný návrat dítěte, důvody, které uvedl ve svém rozhodnutí, jímž vyhověl návrhu Nejvyššího státního zástupce se týkaly přesně těch skutečností – konkrétně věku dítěte, její jazykové výbavy, jejího vztahu s matkou a bratrem a skutečnosti, že Litva je zemí, kde strávila většinu svého života – které již byly přezkoumány Krajským soudem v Klaipėdě a odvolacím soudem (viz § 17, 19 a 20 výše) nebo byly ovlivněny plynutím času – v důsledku nezákonného pobytu druhé stěžovatelky v Litvě – tedy faktoru, který podle konstantní judikatury Soudu, jakož i podle dalších mezinárodních instrumentů, nemůže svědčit ve prospěch únosce (viz na-

příklad Neulinger a Shuruk, citováno výše, § 199 a 140; viz též bod 1.5.3 Průvodce dobrou praxí podle Haagské úmluvy citovaného v § 149 výše). Soud připomíná postoj stěžovatelů, že předseda Nejvyššího soudu zneužil své pravomoci, aby pomohl I. R. (viz § 74 a 75 výše). V tomto kontextu Soud shledává, že v červenci 2008 si Nejvyšší soud vyžádal od orgánu péče o děti novou zprávu o situaci druhé stěžovatelky (viz § 104 výše). Nicméně šlo o okolnosti týkající se skutkových, nikoliv právních otázek, přičemž Nejvyšší soud má podle národního práva pravomoc přezkoumávat výhradně otázky právní (viz § 136–138 výše). Na to již poukázal první stěžovatel, který dále zdůraznil, že přerušení výkonu rozhodnutí o navrácení dítěte ještě zhoršilo situaci stěžovatelů, neboť vedlo k tomu, že se opět neuvidí, což byl vývoj událostí, který byl vzhledem k nízkému věku dítěte škodlivý pro jejich vztah a postavil tak dítě do neakceptovatelné situace (viz § 74 výše). Nicméně snahy prvního stěžovatele o podání opravného prostředku proti rozhodnutí předsedy Nejvyššího soudu, v němž zdůraznil újmu, která může oběma stěžovatelům vzniknout v důsledku jejich oddělení, byly neúspěšné (viz § 74 a 75 výše).

218. Soud připomíná svůj předchozí závěr týkající se snah politiků pomoci I. R., aby si mohla ponechat druhou stěžovatelku v Litvě, a to prostřednictvím navržení novely zákona o implementaci nařízení (ES) č. 2201/2003, kterou by byl citovaný zákon změněn tak, že by umožňoval dovolání také ve věcech týkajících se navrácení dítěte (viz § 208 výše). Za těchto okolností nemůže Soud než souhlasit, že názor stěžovatelů, že pokud předseda Nejvyššího soudu využil předběžné rozhodnutí, aby zneplatnil hlavní soudní rozhodnutí (viz § 19–21 výše), využil řízení o obnově řízení jako přestrojené odvolání, aby tak obešel překážku věci pravomocně rozsouzené (*a contrario* Vilenchik, citováno výše, § 55), čímž zmařil výkon hlavního soudního rozhodnutí.

219. Soud shledává, že podruhé došlo k průtahům v řízení před litevskými soudy, když Nejvyšší soud rozhodl o přerušení řízení za účelem položení předběžné otázky Soudnímu dvoru EU (viz § 94 výše). Vzhledem k tomu, že neexistovaly žádné pochybnosti o pravosti potvrzení vydaného německými soudy a vzhledem k tomu, že (i před tím, než bylo potvrzení vydáno) litevské soudy již řádně posoudily tvrzení I. R. (viz § 14–24 výše, viz též Avotinš, citováno výše, § 116), jakmile byl podán návrh na zahájení řízení, měly litevské soudy povinnost jednoduše nařídit navrácení dítěte; další odkládání navrácení dítěte pouze zvyšovalo riziko způsobení újmy dítěti (jak bylo poukázáno generální advokátkou, viz § 100 výše; pro obdobný názor SDEU viz § 102 výše). Podle názoru Soudu skutečnost, že Nejvyšší soud žádal Soudní dvůr EU o urgentní projednání a ten věc projednal ve zrychleném řízení (viz § 95 a 102 výše) nikterak nezbavuje stát jeho odpovědnosti.

Jak poukázala generální advokátka a Soudní dvůr EU, ve chvíli, kdy řízení o navrácení druhé stěžovatelky probíhalo již téměř dva roky, byl následek rozhodnutí o přerušení řízení „naprosto neslučitelný se základním účelem [Haagské] úmluvy a nařízení“ (viz § 100 a 103 výše). Na základě okolností případu Soud

dospěl k názoru, že rozhodnutí o přerušení řízení na základě žádostí I. R. o obnovu řízení (viz § 76, 78 a 79 výše) byly zvlášť trefně nazvány „procesními rozmary“, kterým Nejvyšší soud nezabránil navzdory své povinnosti jednat rychle (viz čl. 11 Haagské úmluvy, citovaný v § 145 výše; viz též například Maire proti Portugalsku, č. 48206/99, 26. 6. 2003, § 74; a bod 104 Zprávy Pérez-Vera citované v § 147 a viz § 148 výše).

Soud shledává, že tyto „procesní rozmary“ zabránily dosažení „základního účelu, kterým je zamezení, aby úkony rodiče, který se dopustil únosu, měly jakýkoliv praktický nebo právní následek, a to zajištěním okamžitého návratu dítěte“ a národní orgány tak zcela ignorovaly základní účel nejen Haagské úmluvy a nařízení (ES) č. 2201/2003 (viz § 24 a 40 Stanoviska generální advokátky citovaného v § 100 výše), ale také čl. 8 Úmluvy. V tomto kontextu Soud vzal dále v potaz skutečnost, že zatímco Soudnímu dvoru EU trvalo devět týdnů, aby rozhodl o předběžné otázce, Nejvyššímu soudu trvalo dalších šest týdnů, než vydal konečné rozhodnutí o žádostech I. R. a Nejvyššího státního zástupce na obnovu řízení (viz § 102 a 106 výše).

220. Aby toho nebylo málo, nesnáze obou stěžovatelů pokračovaly i po rozhodnutí Soudního dvora EU o předběžné otázce a po rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 8. 2008. Soud se obrací k dalšímu argumentu vlády, a to konkrétně k tvrzení, že 20. 10. 2008 první stěžovatel odvezl druhou stěžovatelkou „drastickým způsobem“ (viz § 112 a 183 výše). Soud nicméně shledává, že první stěžovatel, který tou dobou měl druhou stěžovatelku svěřenu do výhradní péče (viz § 92 výše), do Litvy ve skutečnosti přijel již 24. 9. 2008. Nejenže o předání jednal se soudním vykonavatelem (viz § 112 výše), ale byl také v kontaktu s orgány péče o děti a psychology a snažil se navázat komunikaci s dítětem, aby se vyhnul nutnosti vykonání soudního rozhodnutí za využití donucovacích prostředků (viz § 120, 121, 122 a 127 výše).

Jak dosvědčil první stěžovatel v trestním řízení, po jeho příjezdu do Litvy v září 2008 byl jeho kontakt s dcerou omezený nebo se odehrával za přítomnosti I. R, která se k němu chovala chladně (viz § 121 výše). Toto tvrzení bylo podpořeno vyjádřením ředitele Pedagogicko-psychologické poradny v Klaipėdě, který dosvědčil, že I. R. v té době nebyla ochotna k žádnému kompromisu a byla rozhodnuta bojovat a „dotáhnout to až do konce“. Ředitel dále vypověděl, že slyšel prohlášení I. R., že se chystá „ublížit sobě a [druhé stěžovatelce]“ (viz § 120 výše); čehož se obával také první stěžovatel (viz § 121 výše). Vzhledem k tomu, jak byl celý případ do té doby v Litvě uchopen, Soud chápe vyjádření prvního stěžovatele, že se obával, že bude muset čekat několik let, než bude moci být se svou dcerou, pokud se nerozhodne jednat tak, jak učinil (viz § 114 výše).

Soud v tomto kontextu poukazuje na skutečnosti, které byly prokázány v trestním řízení, v němž I. R. sama přiznala, že se nechystala dítě vrátit do Německa a že byla připravena „bojovat až do konce“ (viz § 123 výše). Také uvedla, že „nesložila

zbraně“ (viz § 119 výše), a to přesto, že datum předání dítěte bylo soudním vykonavatelem stanoveno na 20. 10. 2008 (viz § 127 výše). Soud dále poukazuje na strach prvního stěžovatele, že soudní rozhodnutí – a to ani rozhodnutí litevského Nejvyššího soudu ze dne 25. 8. 2008 – nebyly dostatečnou zárukou, že se shledá se svou dcerou v Německu, což lze doložit mimo jiné skutečností, že předseda parlamentního Výboru pro lidská práva doporučil, že vzhledem k tomu, že I. R. byla matka, které „nelze nic vytknout“, tak by se měl první stěžovatel přestěhovat do Litvy (viz § 63 a 205 výše), a to i přesto, že první stěžovatel tam byl zostuzený a démonizován (viz § 80 výše). Soud shledává, že stěžovatel jednal na základě bezprostřední pohnutky, když odvezl druhou stěžovatelku (viz § 112 a 113 výše). Soud uvádí, že jakkoliv první stěžovatel měl druhou stěžovatelku ve výhradní péči, poté co se s ní vrátil do Německa, byl pronásledován litevskou policií a I. R. (viz § 114 výše) a bylo proti němu v Litvě zahájeno trestní řízení, během něhož proti němu byly ze strany litevských orgánů použity donucovací prostředky – například evropský zatýkací rozkaz (viz § 116 výše). K tomu všemu došlo na základě názoru litevského státního zástupce, který se domníval, že odvezením druhé stěžovatelky do Německa porušil první stěžovatel práva I. R., a to přesto, že ta neměla dceru v té době ve své péči (viz § 92 výše). O měsíc později bylo rozhodnutí o zadržení prvního stěžovatele zrušeno Krajským soudem v Klaipėdě (viz § 117 výše) a o rok později došlo k zastavení řízení litevským státním zástupcem, a to vzhledem k rozhodnutím německých i litevských soudů o právu stěžovatelů na sloučení, na jejichž základě uvedl, že stěžovatelovy činy nepředstavovaly trestní čin (viz § 125–129 výše). Soud nepovažuje za potřebné zaujmout postoj k činům stěžovatele dne 20. 10. 2008 a následujícímu vývoji (viz § 112 a 113 výše).

(ii) Závěrečná shledání

221. Soud má za prokázané psychologickým posudkem vypracovaným v Německu a citovaným litevským státním zástupcem, že odloučení druhé stěžovatelky od matky nezpůsobilo, kromě běžného smutku, který je následkem odloučení od rodiče, žádné dlouhodobé následky (viz § 125 výše). Jak bylo uvedeno stěžovateli v jejich observacích zaslaných Soudu, druhá stěžovatelka vede naplňující život v Německu a vzhledem ke své sebereflexi byla I. R. schopna se přestěhovat do Německa a podílet se na životě své dcery; svého syna, který již byl zletilý, nechala v Klaipėdě a má s ním pravidelný kontakt (viz § 177 výše). Není namístě, aby Soud odhadoval, zda tato skutečnost sama o sobě vylučuje pravdivost argumentu vzneseného I. R. během soudního řízení v Litvě v letech 2006–2008, jak uvádí stěžovatelé. Soud přiznává určitou váhu skutečnosti, že sebereflexe I. R. by byla jen těžko možná v letech, kdy litevské orgány, jak politické, tak právní, jí projevovaly trvající podporu, a dokonce ji uváděly v omyl, pokud šlo o její šanci ponechat si druhou stěžovatelku v Litvě, a to nehledě na německá a litevská soudní rozhodnutí a litevské mezinárodní závazky (viz § 197–208 výše, viz též Avotinš, citováno výše, § 46–49).

(iii) Závěr ohledně celkové délky řízení ve věci stěžovatelů

222. Ve světle výše uvedeného Soud shledává, že doba, kterou litevským soudům trvalo přijetí konečného rozhodnutí ve věci stěžovatelů nereflektovala naléhavost jejich situace.

(d) Obecný závěr k tvrzenému porušení článku 8

223. Výše uvedené závěry umožňují Soudu rozhodnout, že jakkoliv úvodní fáze rozhodování ve věci stěžovatelů proběhla v souladu s čl. 8 Úmluvy (viz § 194 výše), další postup litevských orgánů, včetně zásahů politické moci do probíhajícího soudního řízení, a také způsob, jakým se národní soudy a další orgány následně s případem vypořádaly, nedostály závazkům podle tohoto ustanovení.

Došlo proto k porušení čl. 8 Úmluvy ve vztahu k oběma stěžovatelům.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

Rozhoduje o spojení přezkumu námitek vlády ohledně nevyčerpání národních prostředků nápravy ve vztahu k námitce stěžovatelů, že rozhodování v jejich věci bylo zpolitizováno, a přezkumu ve věci samé, a tuto námitku odmítá;

1. *Prohlašuje* tuto stížnost za přijatelnou;
2. *Rozhoduje,* že došlo k porušení čl. 8 Úmluvy.

(…)

(Zpracovali JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D., a Mgr. Martina Grochová, Ph.D.)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
TŘETÍ SEKCE
25. 2. 2020
VĚC PAIXÃO MOREIRA SÁ FERNANDES PROTI PORTUGALSKU
(rozsudek ve věci Paixão Moreira Sá Fernandes proti Portugalsku, stížnost č. 78108/14)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 6 odst. 1

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod
§ 30 a § 259 odst. 3 a 5 písm. a) zákona č. 141/1961, trestní řád

Klíčová slova:
právo na spravedlivé řízení – právo na nezávislý a nestranný soud – nedostatky odůvodnění – podjatost soudce

K odsouzení osoby odvolacím soudem bez provedení dokazování poté, co soud prvního stupně rozhodl o zproštění

Autorský komentář:

Předmětné rozhodnutí se zabývá porušením čl. 6 odst. 1 Úmluvy v řízení před soudem druhého stupně, jenž rozhodl o vině stěžovatele bez přímého posouzení důkazů (bod. 66.), nedostatečně své rozhodnutí odůvodnil (bod 81.) a při rozhodování o trestu porušil zásadu nestrannosti soudu (bod 94.). Zkoumané porušení pravidel spravedlivého procesu se týkalo stěžovatele, jenž za účelem usvědčení osoby, která mu nabízela úplatek, předmětnou konverzaci soukromě nahrál a tuto nahrávku předal pro účely trestního řízení, v němž byla uvedená osoba stíhána a uznána vinnou pro korupci, a to mimo jiné i na základě předmětné nahrávky. Proti stěžovateli však bylo vedeno trestní řízení, protože tuto nahrávku uskutečnil protiprávně, což soud prvního stupně neakceptoval a vynesl zprošťující rozsudek, avšak odvolací soud, bez toho, aby sám provedl dokazování a vyslechl stěžovatele, jej uznal vinným se závěrem, že jednal s vědomím, že jeho čin byl zákonem zakázán. Odděleně byla posuzována otázka trestu, o níž rozhodli stejní soudci.

K postupu v odvolacím řízení Soud vznesl kritiku pro nedostatky v dokazování, neboť odvolací soud neprovedl žádné důkazy, a i přesto uznal stěžovatele vinným, přičemž jeho vinu spatřoval na rozdíl od soudu prvního stupně v tom, že jednal s vědomím, že šlo o jednání zákonem zakázané. Takto rozhodl, aniž by jej vyslechl (bod 63.). Soud ve zkoumané věci poukázal na potřebu opětovného přímého pro-

vedení důkazů, jelikož ty byly rozhodující pro určení viny nebo neviny stěžovatele. Vycházel ze své dosavadní judikatury, která stanoví, že když soud v odvolacím řízení projednává jak skutkové, tak právní otázky, a posuzuje otázku viny nebo neviny jako celku, nemůže z důvodu zachování spravedlivosti řízení rozhodnout o těchto otázkách bez přímého posouzení předložených důkazů (bod 59.).

Závěry Soudem konstatované lze promítnout do české právní úpravy, která zakotvuje postup odvolacího soudu v § 259 odst. 3 písm. a), b) tr. řádu, podle kterého se odvolací soud může odchýlit od skutkového zjištění soudu prvního stupně jen tehdy, jestliže v odvolacím řízení sám provedl důkazy. Důraz na dodržování těchto zásad klade i judikatura vnitrostátních soudů (viz rozhodnutí č. 57/1984, 49/1989-II. či nález Ústavního soudu ze dne 28. 8. 2008, sp. zn. I. ÚS 455/2006), podle níž provedení důkazů odvolacím soudem má zásadní význam pro změnu skutkových okolností, kterou odvolací soud bez potřebného vlastního dokazování nesmí učinit.

Za podstatné lze navíc v předkládaném rozhodnutí považovat, že Soudem zjištěná absence dokazování odvolacím soudem se týkala neobjasnění okolností rozhodných pro posouzení subjektivní stránky [„protože vzhledem k tomu, že stěžovatel nebyl vyslechnut, se nemohl k uvedeným skutečnostem ani vyjádřit, a to zejména k tomu, zda věděl, že jeho skutek je zákonem zakázán“ (bod 64.)], a proto je uvedené rozhodnutí využitelné pro zdůraznění nezbytnosti dodržování pravidla, že je vždy třeba se zabývat okolnostmi dokladujícími subjektivní stránku, kterou lze dovozovat toliko nepřímo z okolností objektivní povahy, a to podle zásad uvedených v § 2 odst. 5, 6 tr. ř. (srov. například rozhodnutí č. 19/1971 Sb. rozh. tr.). Ve smyslu vyjádřených názorů Soudu je však třeba zdůraznit, že vnitrostátní právní úprava v ustanovení § 259 odst. 5 písm. a) tr. řádu zakazuje, aby odvolací soud sám obviněného uznal vinným skutkem, pro nějž byl soudem prvního stupně zproštěn obžaloby, takže podle české právní úpravy by odvolací soud nemohl rozhodnout jako portugalský soud v předkládaném rozhodnutí.

Podnětná je i druhá Soudem řešená otázka spočívající ve zjištění, že odvolacím soudem byl čl. 6 Úmluvy porušen i v nedostatečném odůvodnění rozsudku o vině. Přestože Soud s odkazem na stávající judikaturu zdůraznil, že mu nepřísluší posuzovat otázku přípustnosti důkazů nebo jejich hodnocení, neboť tato záležitost je ponechána v první řadě vnitrostátnímu právu a soudům (bod 70.), tak se uvedenou skutečností zabýval a nedostatky v odůvodnění rozhodnutí shledal, protože se odvolací soud nezabýval tím, že v trestní věci stěžovatele posoudil jím učiněnou hlasovou nahrávku jako protiprávní čin, kdežto v řízení proti osobě, o jejíž hlasový záznam šlo, byla v jeho trestní věci tato nahrávka jako důkaz připuštěna a vedla k usvědčení této osoby z korupce. Soud naznačil, že uvedený postup k posuzování soukromě provedených nahrávek se jeví minimálně jako překvapivý a odvolací soud jej pominul. Z hlediska české právní úpravy je použitelnost důkazů upravena zejména v § 89 odst. 2 tr. řádu, podle něhož za důkaz může sloužit vše, co může

přispět k objasnění věci, a skutečnost, že důkaz nevyhledal nebo nevyžádal orgán činný v trestním řízení, není důvodem k odmítnutí takového důkazu.

Stanoviska, která Soud vyjádřil v předkládaném rozhodnutí k otázce vyloučení soudců odvolacího soudu, jenž nejprve rozhodl ve stejném složení senátu o vině stěžovatele a později, v dalším řízení, o trestu, dopadají v české právní úpravě na ustanovení § 30 a 31 tr. řádu, neboť byla zkoumána jak objektivní, tak i subjektivní nestrannost. Soud shledal, že skutečnost, že o vině i o trestu v oddělených řízeních rozhodoval stejný senát, sama o osobě nemůže být považována za neslučitelnou s požadavkem nestrannosti stanoveným v čl. 6 Úmluvy, protože Soud považuje za zcela normální, že stejné složení senátu rozhoduje jak ve věci samé, tak i o uloženém trestu (bod 89.). Porušení uvedené zásady však shledal z hlediska subjektivní nestrannosti u jednoho ze soudců, jenž bez výslovného uvedení důvodu překážky požádal předsedu soudu, aby byl z projednání věci o uložení trestu vyňat, což podle Soudu prokazuje, že sám pochyboval o své nestrannosti při posuzování druhého odvolání (bod 90.). Uvedený názor kopíruje i vnitrostátní přístupy k výkladu nestrannosti soudců, o níž je vždy rozhodováno s ohledem na individuální podmínky a zjištěné poměry v každé konkrétní věci. Jen pro úplnost je možné v této souvislosti poukázat na nález Ústavního soudu ze dne 6. 12. 2016, sp. zn. III. ÚS 2759/2016, uveřejněný pod č. 236, ve sv. 83 Sb. nál. a usn. ÚS ČR).

(Zpracovala JUDr. Milada Šámalová)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelem je Ricardo Paixão Moreira Sá Fernandes, portugalský státní příslušník, který působí jako advokát. Dne 18. 1. 2006 byl stěžovatel kontaktován panem D. N., manažerem investiční společnosti s nemovitostmi. Oba muži se setkali o několik dní později, během rozhovoru nabídl pan D. N. stěžovateli peněžitou částku s cílem ovlivnit jeho bratra, aby stáhl svoji žalobu proti smlouvě, kterou uzavřel pan D. N. s radnicí. Bratr stěžovatele totiž v předmětném období pracoval jako poradce na lisabonské radnici. Od stěžovatele také požadoval, aby jeho bratr veřejně prohlásil, že uvedená smlouva je v souladu se zákonem a že pan D. N. jednal v dobré víře. Stěžovatel tuto konverzaci tajně zaznamenal na svůj telefon a záznam předal policii, se kterou následně spolupracoval jako tajný agent v rámci vyšetřování zahájeném vůči tomuto podnikateli. Oba muži se později při několika příležitostech znovu setkali, aby prodiskutovali podmínky dohody. Ode dne 30. 1. 2006 ovšem pan D. N. se stěžovatelem zcela přerušil kontakt. V únoru 2006 byl pan D. N. vyšetřován z důvodu podezření z korupce, a v roce 2012 ho Nejvyšší soud shledal vinným, přičemž mu uložil trest odnětí svobody v délce pěti měsíců a také peněžitý trest ve výši 200 000 eur.

Státní zastupitelství v Lisabonu na základě trestního oznámení podaného panem D. N. ohledně toho, že zaznamenání rozhovoru stěžovatelem během jejich prvního setkání bylo protiprávní, zahájilo v roce 2011 vyšetřování a následně stěžovatele i obvinilo z vytvoření protiprávního záznamu. Soud prvního stupně stěžovatele osvobodil, když uvedl, že práva pana D. N. nemohla převážit nad právy stěžovatele, jelikož jednání pana D. N. bylo v rozporu s etikou a s právním řádem jako celkem. Soud prvního stupně uzavřel, že stěžovatel tím, že okamžitě předal uvedený záznam policii a že ho nezveřejnil, jednal oprávněně a přiměřeně. Takové jednání bylo také v souladu se zásadou nezbytnosti vyjádřenou v čl. 34 portugalského trestního zákoníku. Odvolací soud uvedený osvobozující rozsudek soudu prvního stupně neakceptoval, a rozsudkem ze dne 26. 4. 2012 ho zrušil a stěžovatele odsoudil za protiprávní vytvoření záznamu, a to z důvodů, že stěžovatel jako advokát musel mít povědomí o tom, že jeho jednání je v rozporu se zákonem. Věc vrátil k projednání soudu prvního stupně, aby rozhodl o výši trestu. Stěžovateli byl následně uložen peněžitý trest ve výši 1 200 eur, proti čemuž se odvolali stěžovatel i pan D. N., který požadoval pro stěžovatele trest odnětí svobody. V červnu 2014 odvolací soud vynesl ve stejném složení i rozsudek ze dne 26. 4. 2012, zamítl stěžovatelovo odvolání a rozhodl o uložení přísnějšího trestu ve výši 4 800 eur.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ODST. 1 ÚMLUVY

52. Stěžovatel se s odvoláním na čl. 6 odst. 1 Úmluvy domnívá, že jeho záležitost nebyla projednaná spravedlivě. Tvrdí, že rozhodnutí soudu v Lisabonu, které ho zprostilo viny, bylo odvolacím soudem v Lisabonu zrušeno bez přímého provedení důkazů. Namítá, že byl odsouzen za protiprávní vytvoření záznamu i přesto, že to podle něj byl právě uvedený záznam, který přispěl k odsouzení pana D. N. z korupce. Stěžovatel také uvádí, že odvolací soud v Lisabonu nebyl nestranný, když musel rozhodovat o odvolání proti trestu, který mu byl uložen.

53. Článek 6 odst. 1 Úmluvy ve své příslušné části zní takto:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě (...) projednána nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem, který rozhodne (...) o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu.“

54. Vláda s tvrzeními stěžovatele nesouhlasí.

A. K přijatelnosti

55. Vzhledem k tomu, že stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy a že nebyl shledán žádný jiný důvod nepřijatelnosti, Soud ji prohlašuje za přijatelnou.

B. K věci samé

1. K tvrzenému porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy z důvodu odsouzení stěžovatele na druhém stupni bez přímého posouzení důkazů

a) Tvrzení stran řízení

56. Stěžovatel namítá, že ho odvolací soud v Lisabonu rozsudkem ze dne 26. 4. 2012 odsoudil pro vytvoření protiprávního záznamu, přestože ho prvostupňový soud v Lisabonu shledal nevinným, bez toho, aby provedl výslech svědků nebo jeho samotného, když se znovu zabýval skutečností, kterou soud v Lisabonu považoval za neprokázanou, a to, že vytvořil záznam rozhovoru s D. N., přičemž věděl, že tento čin byl zákonem zakázán.

57. Vláda zdůrazňuje, že i kdyby se v projednávaném případě odvolání podané panem D. N. proti rozsudku prvostupňového soudu v Lisabonu, kterým byl stěžovatel shledán nevinným, netýkalo skutkových otázek, odvolací soud v Lisabonu vzhledem k rozsahu soudní kontroly, která mu přináleží, mohl rozhodnout, že došlo ke zjevnému nesprávnému posouzení skutkových okolností případu, které vedlo ke zrušení rozsudku. Měl proto pravomoc následně provést vlastní přezkum, a to i přesto, že odvolání bylo omezeno na právní otázky ve smyslu čl. 410 § 2 písm. c) trestního řádu. Podle vlády nebylo opětovné posouzení důkazů nezbytné, jelikož odpověď na otázku, zda si stěžovatel byl nebo nebyl vědom protiprávní povahy záznamu v rozhodné době, byla zřejmá, protože stěžovatel byl advokátem a musel si být vědom i skutečnosti, že zaznamenání rozhovoru s panem D. N. bylo nezákonné. Podle vlády si tak posouzení této skutkové otázky nevyžadovalo, aby odvolací soud opětovně vyslechl svědky nebo samotného stěžovatele.

b) Hodnocení Soudu

i. Obecné principy

58. Soud připomíná, že způsoby použití čl. 6 Úmluvy v rámci odvolacího řízení závisí na konkrétních okolnostech daného řízení: je třeba zohlednit řízení vedené ve vnitrostátním právním řádu jako celek a roli, kterou hraje odvolací soud (Kashlev proti Estonsku, č. 22574/08, rozsudek ze dne 26. 4. 2016, § 38; a Marcello Viola proti Itálii, č. 45106/04, rozsudek ze dne 5. 10. 2006, § 54). Pokud byla věc projednána veřejně na prvním stupni, může být absence veřejného zasedání v odvolacím řízení odůvodněna konkrétními okolnostmi dotčeného řízení, a to s ohledem na povahu vnitrostátního systému odvolacího řízení, rozsah pravomocí odvolacího soudu a způsob, jakým byly skutečně uvedeny a ochráněny zájmy stěžovatele před odvolacím soudem, a to zejména s ohledem na povahu otázek, o nichž má rozhodnout (Botten proti Norsku, č. 16206/90, rozsudek ze dne 19. 2. 1996, § 39). Odvolací řízení nebo řízení, jehož předmětem jsou pouze právní, ni-

koli skutkové otázky, může splňovat požadavky čl. 6 Úmluvy, i když stěžovateli nebyla nabídnuta možnost osobně se dostavit před odvolací nebo kasační soud (Meftah a ostatní proti Francii, č. 32911/96 a 2 další, rozsudek velkého senátu ze dne 26. 7. 2002, § 41; a Júlíus Þór Sigurþórsson proti Islandu, č. 38797/17, rozsudek ze dne 16. 7. 2019, § 32).

59. Na druhé straně Soud již v několika případech rozhodl, že pokud se má před odvolacím soudem posuzovat předmětná věc ze skutkového i právního hlediska a obecně otázka viny nebo neviny, odvolací soud s ohledem na spravedlivost řízení nemůže o těchto otázkách rozhodnout bez přímého posouzení osobní výpovědi, a to jak obviněného, který tvrdí, že nespáchal skutek, který se považuje za trestný čin (viz mimo jiné Ekbatani proti Švédsku, č. 10563/83, rozsudek ze dne 26. 5. 1988, § 32; Constantinescu proti Rumunsku, č. 28871/95, rozsudek ze dne 27. 6. 2000, § 55; Dondarini proti San Marinu, č. 50545/99, rozsudek ze dne 6. 7. 2004, § 27; Igual Coll proti Španělsku, č. 37496/04, rozsudek ze dne 10. 3. 2009, § 27; a Zahirović proti Chorvatsku, č. 58590/11, rozsudek ze dne 25. 4. 2013, § 63), tak i svědků, kteří vypovídali během řízení, pokud rozsudkem rozhodne o vině a zvrátí tak osvobozující rozhodnutí soudu nižšího stupně (Găitănaru proti Rumunsku, č. 26082/05, rozsudek ze dne 26. 6. 2012, § 35; a Hogea proti Rumunsku, č. 31912/04, rozsudek ze dne 29. 10. 2013, § 54).

60. Právo obžalovaného na veřejné projednání věci není jen další zárukou k pravdivému zjištění skutkového stavu: přispívá také k přesvědčení obviněného, že jeho věc projednal soud, jehož nezávislost a nestrannost může kontrolovat. Veřejná povaha soudních řízení chrání účastníka řízení před výkonem spravedlnosti v utajení mimo veřejnou kontrolu; je to také jeden z prostředků k zachování důvěry v soudy. S pomocí transparentnosti, kterou poskytuje výkonu spravedlnosti, napomáhá dosáhnout cíle uvedeného v čl. 6 odst. 1 Úmluvy: spravedlivý proces, jehož zaručení se řadí k zásadám každé demokratické společnosti ve smyslu Úmluvy (Dondarini, viz výše, § 25).

ii. Použití uvedených zásad na projednávaný případ

61. V projednávané věci Soud uvádí, že soud v Lisabonu provedl líčení, na kterém byl vyslechnut stěžovatel a řada dalších svědků (…). Na základě těchto svědectví soud považoval jeden soubor skutkových okolností za prokázaný a další za neprokázaný. Zejména shledal, že nebylo prokázáno, že by zaznamenáním rozhovoru s panem D. N. dne 22. 9. 2016 jednal stěžovatel s vědomím, že jeho čin je zákonem zakázán. Rovněž měl za to, že v rozhodné době bylo jednání stěžovatele ve smyslu zákona nezbytné, což také vyloučilo jakoukoli protiprávní povahu záznamu (…).

62. Soud poznamenává, že strany řízení nezpochybnily zjištění skutkových okolností. Odvolání pana D. N. proti rozsudku soudu v Lisabonu, kterým byl stěžovatel osvobozen, se skutečně netýkalo skutkových okolností. Naopak napadl práv-

ní posouzení skutkových okolností věci (…), a to konkrétně posouzení nezbytnosti zaznamenání rozhovoru, které vedlo soud v Lisabonu k rozhodnutí o vyloučení protiprávní povahy uvedeného záznamu a následně i viny stěžovatele.

63. Odvolací soud v Lisabonu jako druhostupňový soud rozhodl dne 26. 4. 2012 a rozsudkem vyvrátil skutková zjištění prvostupňového soudu v Lisabonu. Měl totiž za prokázané, že stěžovatel jednal s vědomím, že jeho čin byl zákonem zakázán. Ve svém odůvodnění odvolací soud rovněž změnil právní posouzení skutkového stavu, a to konkrétně posouzení ospravedlňujícího důvodu, jmenovitě existenci zákonné zásady nezbytnosti, která vedla soud v Lisabonu k vyloučení protiprávnosti vytvoření záznamu a následně i viny stěžovatele (…).

64. Je skutečně pravdou, že odvolací soud měl pravomoc podle čl. 428 trestního řádu věc projednat po skutkové i právní stránce (…). Soud má ovšem za to, že k opětovnému posouzení skutkových okolností bylo nutné přímé posouzení svědeckých výpovědí přednesených na prvním stupni před soudem v Lisabonu. Soud navíc poznamenává, že podle čl. 430 odst. 1 a 2 trestního řádu byl odvolací soud v Lisabonu oprávněn opětovně provést důkazy během líčení (…). V předmětném případě ovšem odvolací soud bez vyslechnutí svědků nebo stěžovatele provedl obrat ve skutkovém posouzení a měl za prokázané, že stěžovatel jednal s vědomím, že jeho skutek byl zákonem zakázán, a to i přesto, že prvostupňový soud rozhodl opačným způsobem. Podle Soudu byl tento skutkový aspekt a také posouzení otázky, zda stěžovatel v rozhodné době jednal z nutnosti, rozhodující pro odvolací soud v Lisabonu, aby určil, zda je stěžovatel vinen. Vzhledem k tomu, že stěžovatel nebyl vyslechnut, nemohl se k uvedeným skutečnostem ani vyjádřit, a to zejména k tomu, zda věděl, že jeho skutek je zákonem zakázán.

65. Soud tak má za to, že vzhledem k tomu, že odvolací soud ve svém rozsudku ze dne 26. 4. 2012 změnil rozsudek prvostupňového soudu v Lisabonu a odsoudil stěžovatele poprvé během trestního řízení vedeného proti němu, bylo potřeba, aby odvolací soud uskutečnil přímé provedení všech důkazů, které vedly soud v Lisabonu k tomu, že stěžovatele osvobodil (Ekbatani, viz výše, § 32; Popovici proti Moldavsku, č. 289/04 a 41194/04, rozsudek ze dne 27. 11. 2007, § 72; a Július Þór Sigurþórsson, viz výše, § 42), nebo aby osobně vyslechl stěžovatele (Gómez Olmeda proti Španělsku, č. 61112/12, rozsudek ze dne 29. 3. 2016, § 33). Soud se proto domnívá, že stěžovateli se před odvolacím soudem v Lisabonu nedostalo spravedlivého řízení.

66. Byl proto porušen čl. 6 odst. 1 Úmluvy z důvodu, že došlo k odsouzení stěžovatele v řízení na druhém stupni bez přímého posouzení důkazů.

2. K tvrzenému porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy z důvodu odůvodnění odvolacího soudu v Lisabonu rozhodujícího o vině stěžovatele

a) Tvrzení stran řízení

67. Stěžovatel uvádí, že legitimním cílem předmětného záznamu ze dne 22. 1. 2006 byl boj proti korupci a zabránění tomu, aby pan D. N. neobrátil skutečnosti proti němu v případě, že by bylo proti němu zahájeno trestní řízení, což se v projednávaném případě i potvrdilo. Dále tvrdí, že tím, že ho odvolací soud v Lisabonu uznal vinným z vytvoření protiprávního záznamu podle čl. 199 § 1 písm. a) a b) trestního zákoníku, nenastolil spravedlivou rovnováhu mezi veřejným zájmem na boji proti korupci a jeho právem na dobrou pověst na straně jedné, a právem na svobodu projevu pana D. N. na straně druhé. Ve svém odůvodnění tak nezohlednil čl. 31 trestního zákoníku, který vylučuje trestnost činu, pokud je jeho protiprávnost vyloučena právním řádem jako celkem. V projednávaném případě stěžovatel uvádí, že poté, co předložil předmětný záznam vnitrostátním orgánům, jednal jako tajný agent v rámci vyšetřování, které bylo zahájeno proti panu D. N. Dále poznamenává, že předmětný záznam ze dne 22. 1. 2006 byl v rámci trestního řízení vedeného proti panu D. N. pro korupci skutečně zohledněn při prokázání jeho viny. Z tohoto důvodu tak považuje své odsouzení za vytvoření protiprávního záznamu za neobvyklé, nepřijatelné a nespravedlivé, a to tím spíše, že Portugalsko je sužováno korupcí.

68. Vláda s tvrzením stěžovatele nesouhlasí. Rozsudek odvolacího soudu ze dne 26. 4. 2016 dosáhl spravedlivé rovnováhy mezi sledovanými zájmy stran řízení (…). I když vláda uznala důležitost boje proti korupci, a to i s odkazem na případ Guja proti Moldavsku (č. 14277/04, rozsudek velkého senátu ze dne 12. 2. 2008, § 77), stěžovatel měl podle ní v rozhodné době diskrétnější a účinnější nástroje k oznámení předmětných skutečností. Zároveň trestní řízení pro korupci bylo podle ní okamžitě zahájeno. Následně proto podle vlády nebylo použití zákonné zásady nezbytnosti ve vztahu k boji proti korupci v projednávané věci náležité.

69. Stěžovatel měl navíc podle vlády možnost předložit svá tvrzení před vnitrostátními soudy, které ve svých odůvodněných rozhodnutích a v rámci kontradiktorního řízení rozhodly, že jeho odsouzení nebylo svévolné ani nespravedlivé. Vláda v tomto ohledu dodává, že Soudu nepřináleží, aby jednal jako „soud čtvrtého stupně“.

b) Hodnocení Soudu

i. Obecné principy

70. Soud připomíná, že mu nepřináleží zabývat se skutkovými nebo právními omyly, kterých se mohl dopustit vnitrostátní soud, kromě případů a v rozsahu, kdy by takové omyly mohly způsobit zásah do práv a svobod chráněných

Úmluvou (viz například García Ruiz proti Španělsku, č. 30544/96, rozsudek velkého senátu ze dne 21. 1. 1999, § 28; a Perez proti Francii, č. 47287/99, rozsudek velkého senátu ze dne 12. 2. 2004, § 82), kdy ve výjimečných případech mohou představovat „odepření spravedlnosti", které je v rozporu s čl. 6 Úmluvy. I když uvedené ustanovení zaručuje právo na spravedlivý proces, neupravuje přípustnost důkazů nebo jejich hodnocení, což je záležitost ponechaná v první řadě vnitrostátnímu právu a soudům. Otázky, jakou váhu přisoudí vnitrostátní soudy konkrétním důkazům nebo jak je posoudí a jaké závěry z nich vyvodí, jsou v zásadě mimo kontrolu Soudu. Není úkolem Soudu rozhodovat jako soud čtvrtého stupně a nezpochybňuje ani posouzení uskutečněné vnitrostátními soudy, ledaže by jejich závěry mohly být považovány za svévolné nebo zjevně nepřiměřené (viz například Bochan proti Ukrajině [č. 2] č. 22251/08, rozsudek velkého senátu ze dne 5. 2. 2015, § 61; De Tommaso proti Itálii, č. 43395/09, rozsudek velkého senátu ze dne 23. 2. 2017, § 170; Moreira Ferreira proti Portugalsku [č. 2], č. 19867/12, rozsudek ze dne 11. 7. 2017, § 83; Zubac proti Chorvatsku, č. 40160/12, rozsudek velkého senátu ze dne 5. 4. 2018, § 79; a López Ribalda a další v. Španělsko, č. 1874/13 a 8567/13, rozsudek velkého senátu ze dne 17. 10. 2019, § 149).

71. Soud rovněž připomíná, že podle jeho ustálené judikatury týkající se zásady řádného výkonu spravedlnosti musí soudní rozhodnutí dostatečným způsobem uvádět důvody, na kterých jsou založena. Rozsah této povinnosti se může lišit v závislosti na povaze rozhodnutí a musí být posuzován s ohledem na okolnosti konkrétního případu. Aniž by byla vyžadována podrobná odpověď na každé tvrzení stěžovatele, tato povinnost nicméně předpokládá, že účastník soudního řízení může očekávat konkrétní a výslovnou odpověď na ta tvrzení, která jsou rozhodující pro výsledek dotčeného řízení (Moreira Ferreira, viz výše, § 84; a Ramos Nunes de Carvalho e Sá proti Portugalsku, č. 55391/13 a 2 další, rozsudek velkého senátu ze dne 6. 11. 2018, § 185). Odůvodněné rozhodnutí má rovněž stranám ukázat, že byly soudem slyšeny. Dále umožňuje, aby předmětné rozhodnutí mohly strany napadnout a aby jej odvolací soud znovu posoudil. A nakonec, pouze odůvodněné rozhodnutí umožňuje veřejnou kontrolu nad výkonem spravedlnosti (Tatishvili proti Rusku, č. 1509/02, rozsudek ze dne 22. 2. 2007, § 58).

ii. Použití uvedených zásad na projednávaný případ

72. Z výše uvedené judikatury vyplývá, že rozhodnutí vnitrostátního soudu lze považovat za svévolné, pouze pokud by zde byla narušena spravedlnost řízení, a to pokud rozhodnutí soudu postrádá odůvodnění nebo pokud je odůvodnění založeno na zjevném skutkovém nebo právním omylu, kterého se dopustil vnitrostátní soudce a kterým došlo k „odepření spravedlnosti" (Moreira Ferreira, viz výše, § 85).

73. Soud poznamenává, že v projednávaném případě založil odvolací soud ve svém rozsudku ze dne 26. 4. 2012 závěr o vině na dvou důvodech. Za prvé měl za

to, že stěžovatel tím, že zaznamenal konverzaci s panem D. N. bez jeho vědomí, sám jednal vědomě, jinými slovy, že věděl, že jeho čin byl zákonem zakázán. Zadruhé měl za to, že podmínky stanovené v čl. 34 trestního zákoníku (…) nebyly splněny, protože v rozhodné době neexistovaly žádné okolnosti, které by umožnily vyloučit protiprávnost jeho činu. Zejména s ohledem na tuto skutečnost měl odvolací soud za to, že jednání stěžovatele nebylo nezbytné a že se v projednávaném případě mohl vyhnout vystavení se jím tvrzeného zásahu do práva na dobrou pověst tím, že by se odmítl setkat s panem D. N. (…).

74. Pokud jde o první důvod, Soud s ohledem na závěry, k nimž dospěl v bodech 65. a 66. výše, poznamenává, že neprovedení přímého posouzení důkazů způsobilo, že odůvodnění odvolacího soudu je nedostatečné, a to zejména pokud jde o otázku, zda stěžovatel jednal s vědomím protiprávnosti svého činu ve smyslu čl. 17 trestního zákoníku (…).

75. Ve vztahu k druhému důvodu Soud uvádí, že odvolací soud se ve svém rozsudku ze dne 24. 2. 2012 nevyjádřil k tomu, jak stěžovatel přispěl k odsouzení pana D. N. z korupce (…) nebo k obecnému zájmu v boji proti tomuto problému. Rovněž se nevyjádřil ani k zavrženíhodnému jednání pana D. N. Tyto aspekty ovšem byly vzaty v úvahu prvostupňovým soudem v Lisabonu při posouzení, zda v předmětném případě bylo možné použít zákonnou zásadu nezbytnosti, která je stanovena v čl. 34 trestního zákoníku. Ve svém rozsudku ze dne 15. 11. 2011 měl tento soud mimo jiné za to, že práva pana D. N. nemohou převážit nad právy stěžovatele, protože jednání pana D. N. bylo v rozporu s etikou a právním řádem jako celkem (…). Státní zástupce ve svém vyjádření v reakci na odvolání pana D. N. proti osvobozujícímu rozsudku rovněž zdůraznil, že to byl právě uvedený záznam, který umožnil usvědčit pana D. N. z korupce (…).

76. S ohledem na tvrzení stěžovatele, která uvedl na svou obhajobu, by se pro posouzení skutečností, které mu byly vytýkány podle čl. 199 § 1 trestního zákoníku, od odvolacího soudu v Lisabonu vyžadovalo, aby přezkoumal okolnosti vylučující protiprávnost podle čl. 34, a to konkrétně s ohledem na sledovaný legitimní cíl, kterým byl boj proti korupci. Tím, že tak odvolací soud v Lisabonu ve svém osvobozujícím rozsudku neučinil, nereagoval na důležité tvrzení stěžovatele vznesené během řízení, které uvedl zejména ve svém vyjádření k odvolání pana D. N. proti osvobozujícímu rozsudku (…).

77. Soud dále uvádí, že v předmětném řízení není sporu o tom, že předmětný záznam byl připojen k trestnímu řízení týkajícímu se korupce, které bylo zahájeno proti panu D. N. Dále konstatuje, že toto řízení bylo skončeno rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 20. 1. 2012, kterým byl pan D. N. odsouzen z trestného činu aktivní korupce s cílem zastřít nezákonný čin a že předmětný záznam byl také zohledněn při posouzení skutkových okolností případu (…). Soud rovněž poznamenává, že soud v Lisabonu v rámci trestního řízení zahájeného proti stěžovateli skutečně vycházel z toho, že bylo prokázáno, že předmětný záznam byl připojen

k trestnímu řízení zahájenému proti panu D. N. (…). Ačkoli tento skutkový aspekt nebyl přezkoumán odvolacím soudem v Lisabonu, byl zjevně vynechán z právního posouzení skutkového stavu tímto soudem. Odvolací soud v Lisabonu proto neprovedl analýzu souladu s právním řádem jako celkem ve smyslu čl. 31 § 1 trestního zákoníku, jak to vyžaduje toto ustanovení (…).

78. V projednávaném případě tak odvolací soud opomenul vzít v úvahu okolnost vylučující nebo zmírňující protiprávnost jednání stěžovatele a jeho viny. Uvedený přístup potvrdil i tím, že stěžovateli byl rozsudkem ze dne 5. 6. 2014 (…) navýšen peněžitý trest, a to i navzdory připomínkám státního zastupitelství, že předmětný záznam přispěl k odsouzení pana D. N. z korupce (…).

79. Soud poukazuje na to, že na evropské úrovni byla uznána nezbytnost ochrany osob oznamujících korupční jednání, a to prostřednictvím legislativních nebo jiných prostředků, a připomíná, že podle něj není v zásadě nic nepřiměřeného nebo svévolného v rozhodnutích orgánů činných v trestním řízení vydat pokyn jednotlivci, aby jednal jako informátor poté, co je informoval o nabídce úplatku stěžovatelem (Gorgievsky proti Bývalé jugoslávské republice Makedonii, č. 18002/02, rozsudek ze dne 16. 7. 2009, § 52; a Matanović proti Chorvatsku, č. 2742/12, rozsudek ze dne 4. 4. 2017, § 139).

80. V důsledku toho má Soud za to, že výše uvedená opomenutí způsobují, že odůvodnění odvolacího soudu v Lisabonu ve svém rozsudku ze dne 24. 2. 2012 je nedostatečné (viz, *mutatis mutandis*, Tatychvili, viz výše § 62–63; Khamidov proti Rusku, č. 72118/01, rozsudek ze dne 15. 11. 2007, § 174; a Anđelković proti Srbsku, č. 1401/08, rozsudek ze dne 9. 4. 2013, § 27).

81. Došlo proto k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy s ohledem na nedostatečné odůvodnění odvolacího soudu v Lisabonu, kterým bylo rozhodnuto o vině stěžovatele.

3. K tvrzenému porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy s ohledem na nedostatek nestrannosti soudců odvolacího soudu v Lisabonu

a) Tvrzení stran řízení

82. Stěžovatel tvrdí, že soudci A. C. a R. R. nesplnili svou povinnost rozhodovat nestranně, a to tím, že rozhodovali o odvolání proti rozsudku soudu v Lisabonu ze dne 3. 10. 2013, kterým mu byl uložen peněžitý trest. Poznamenává, že stejní soudci již rozhodovali o odvolání pana D. N. proti rozsudku soudu v Lisabonu, kterým byl shledán vinným. Peněžitý trest, který mu uložil soud v Lisabonu, byl stěžovateli navýšen až čtyřnásobně, z čehož podle něho navíc vyplývá, že dotyční soudci měli zájem potrestat ho přísněji, a to zejména z důvodu kritiky, kterou veřejně vyjádřil vůči rozsudku odvolacího soudu v Lisabonu ze dne 26. 2. 2012. Stěžovatel v tomto ohledu odkazuje i na hrozby kárného řízení ze strany A. C. a R. R. ve stížnosti ze dne 20. 3. 2014.

(…)

84. Vláda uvádí, že nestrannost soudců A. C. a R. R., kteří rozhodovali o odvolání stěžovatele týkajícího se peněžitého trestu, který mu byl uložen, nelze zpochybnit pouze z důvodu, že vydali odsuzující rozsudek ze dne 26. 4. 2012. Podle vlády to bylo uskutečněno s ohledem na rychlost řízení a řádný výkon spravedlnosti, což je v Portugalsku běžnou praxí stanovenou v čl. 426 § 4 trestního řádu v platném znění (…). Vláda má navíc za to, že v projednávaném případě neexistují žádné důkazy, které by zpochybnily objektivní nestrannost výše uvedených soudců. Vláda poznamenává, že ačkoli se soudce A. C. ve své žádosti ze dne 20. 3. 2014 domníval, že druhé odvolání by nemělo být posouzeno soudci, kteří vynesli rozsudek ze dne 26. 4. 2012 (…), předseda odvolacího soudu v Lisabonu usnesením ze dne 23. 5. 2014 rozhodl o předmětné věci tak, že jim věc vrátil s odůvodněním, že neexistují okolnosti, které by jim bránily rozhodnout o uloženém trestu (…). Pokud jde o tvrzení soudců A. C. a R. R. v jejich žádosti ze dne 20. 3. 2014 a v článku ze dne 2. 5. 2012, jednalo se podle vlády pouze o reakci na obvinění, které stěžovatel vznesl v tisku (…). Podle vlády tak nestrannost těchto soudců v projednávaném případě nelze zpochybnit.

(…)

b) Hodnocení Soudu

i. Obecné principy

86. Obecné zásady týkající se požadavku na „nezávislý a nestranný soud“ byly již shrnuty v nedávném rozsudku ve věci Denisov proti Ukrajině (č. 76639/11, rozsudek velkého senátu ze dne 25. 9. 2018, § 61–64):

„61. Nestrannost v zásadě označuje absenci předsudku nebo předpojatosti. Podle ustálené judikatury Soudu musí být existence nestrannosti stanovena podle (i) subjektivního testu, podle kterého je třeba zohlednit osobní přesvědčení a chování konkrétního soudce, tj. zda měl soudce jakékoli osobní předsudky, nebo zda byl podjatý, a také podle (ii) objektivního testu, kterým se rozumí zjištění, zda soud, kromě osobního chování některého z jeho členů, poskytl zejména svým složením dostatečné záruky k vyloučení jakékoli oprávněné pochybnosti o své nestrannosti (Micallef proti Maltě, č. 17056/06, rozsudek velkého senátu ze dne 15. 10. 2009, § 93).

62. Hranice mezi subjektivní a objektivní nestranností není zcela jasná, protože chování soudce může nejen vyvolat objektivně odůvodněné pochybnosti o nestrannosti soudu z pohledu externího pozorovatele (objektivní test), ale může se také týkat otázky osobního přesvědčení soudce (subjektivní test) (viz Kyprianou proti Kypru, č. 73797/01, rozsudek velkého senátu ze dne 15. 12. 2005, § 119). Proto v případech, kdy může být obtížné předložit důkazy, které vyvracejí domněnku subjektivní nestrannosti soudce, poskytuje požadavek objektivní nestrannosti další důležitou záruku (viz Pullar proti Spojenému království, č. 22399/93, rozsudek ze dne 10. 6. 1996, § 32).

63. V tomto ohledu může mít i zdání určitou důležitost, nebo jinými slovy „nestačí, že spravedlnosti bylo učiněno zadost, spravedlnost musí být i vidět“. V sázce je důvěra, kterou musí soudy v demokratické společnosti vzbuzovat u veřejnosti (viz Morice proti Francii, č. 29369/10, rozsudek velkého senátu ze dne 23. 4. 2015, § 78).

64. Pojmy nezávislosti a objektivní nestrannosti jsou úzce spjaty, a proto mohou vyžadovat, aby je Soud posuzoval společně (Cooper proti Spojenému království, č. 48843/99, rozsudek velkého senátu ze dne 16. 12. 2003, § 104).“

87. Soud rovněž připomíná, že skutečnost, že soudce, který projednával věc stěžovatele, také vyjádřil pochybnosti o své nestrannosti v rámci řízení, může představovat problém z hlediska toho, zda se řízení jevilo spravedlivým (viz Rudnichenko proti Ukrajině, č. 2775/07, rozsudek ze dne 11. 7. 2013, § 118). Uvedené ovšem nepostačuje ke shledání, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy. V každém případě musí být pochybnosti stěžovatele o nestrannosti soudce objektivně odůvodněny (Dragojević proti Chorvatsku, č. 68955/11, rozsudek ze dne 15. 1. 2015, § 116–123).

ii. Použití uvedených zásad na projednávaný případ

88. Stěžovatel tvrdí, že soudci A. C. a R. R., kteří měli rozhodovat na druhém stupni o trestu uloženém prvostupňovým soudem v Lisabonu, již byli vůči němu zaujati, a to nejen z důvodu, že již rozhodovali ve věci samé, ale také proto, že mu podle něj vyhrožovali disciplinárním řízením. Stěžovatel uvádí, že soudce A. C. navíc požadoval, aby byla předmětná věc přidělena a rozhodnuta v jiném soudním složení než v tom, který vydal odsuzující rozsudek (…). Z pohledu stěžovatele se předmětná věc týká jak subjektivní, tak i objektivní nestrannosti. Stěžovatel nakonec dodává, že v této věci je třeba posoudit na jedné straně otázku, zda postoj soudců A. C. a R. R. prokazuje podjatost, a na straně druhé, zda byly jeho obavy i objektivně odůvodněné.

89. Za použití objektivního testu Soud na úvod poznamenává, že strany řízení se shodují na tom, že v předmětném případě soudci A. C. a R. R., kteří byli v tříčlenném senátu odvolacího soudu v Lisabonu, rozhodli ve druhém stupni nejprve o vině stěžovatele a později i o trestu, který mu byl uložen v návaznosti na jimi vydaný odsuzující rozsudek ze dne 26. 2. 2012. Pokud se jedná o případy, ve kterých soud musel znovu rozhodnout poté, co bylo rozhodnutí zrušeno soudem vyššího stupně, Soud již rozhodl, že povinnost, aby byl soudce nestranný, nemožno vykládat v tom smyslu, že se odvolacím orgánům ukládá povinnost, aby věc přidělily jinému soudnímu orgánu nebo stejnému soudnímu orgánu, ovšem v jiném složení (Marguš proti Chorvatsku, č. 4455/10, rozsudek velkého senátu ze dne 27. 5. 2014, § 85–89; Thomann proti Švýcarsku, č. 17602/91, rozsudek ze dne 10. 6. 1996, § 33; a Stow a Gai proti Portugalsku, č. 18306/04, rozhodnutí ze dne 4. 10. 2005). V projednávaném případě se na rozdíl od výše uvedených případů

nejedná o nedostatek nestrannosti soudu prvního stupně, nýbrž o věc, ve které soud zrušil prvostupňový rozsudek, kterým byl stěžovatel shledán nevinným, a ve kterém mu byla uvedená věc znovu přidělena. Kromě toho se otázky, o nichž musel odvolací soud v Lisabonu rozhodnout v uvedených dvou případech, liší. V rozsudku ze dne 26. 2. 2012 rozhodoval odvolací soud v Lisabonu o vině stěžovatele, zatímco v rozsudku ze dne 5. 7. 2014 rozhodoval o uloženém trestu. Skutečnost, že odvolání proti rozsudku, kterým byl stěžovateli uložen peněžitý trest, bylo přiděleno senátu ve stejném složení, který rozhodoval i o jeho odsouzení, nemůže být podle Soudu sama o sobě považována za neslučitelnou s požadavkem nestrannosti stanoveném v čl. 6 Úmluvy. Soud rovněž považuje za zcela normální, že stejné složení senátu rozhoduje jak ve věci samé, tak i o uloženém trestu.

90. V projednávaném případě ovšem soudce A. C., i když bez výslovného uvedení důvodu překážky, požádal dne 20. 3. 2014 předsedu odvolacího soudu, aby bylo odvolání týkající se peněžitého trestu uloženého stěžovateli přiděleno senátu s jiným složením, a to z důvodu, že senát, jehož byl členem, již projednal meritum předmětné věci (…). To podle Soudu prokazuje, že sám pochyboval o své nestrannosti při posuzování druhého odvolání.

91. Soud dále z hlediska subjektivního testu připouští, že v návaznosti na kritiku stěžovatele vyjádřenou v tisku (…) nebo v jeho vyjádřeních k odvolání týkajícího se rozsudku ze dne 26. 4. 2012, kterým byl shledán vinným, mohla mezi ním a soudci A. C. a R. R. vzniknout určitá nevraživost. Dále poznamenává, že oba soudci potvrdili možnost disciplinárního řízení proti stěžovateli z důvodu obvinění, která proti nim vznesl (…).

92. Soud krom toho uvedl, že stěžovatel nebyl informován o skutečnosti, že odvolání proti uloženému trestu bylo přiděleno senátu ve stejném složení, který předtím rozhodoval i o odvolání ve věci samé. Nemohl proto ani podat žádost o vyloučení soudce podle čl. 43 § 1–3 trestního zákoníku, ve které by mohl uvést i své pochybnosti o složení soudu (…).

93. S ohledem na uvedené Soud nemůže dospět k jinému závěru, než že obavy stěžovatele ohledně nestrannosti soudců A. C. a R. R., kteří museli rozhodovat o uloženém trestu, byly objektivně odůvodněné (srov. Morice proti Francii, č. 29369/10, rozsudek velkého senátu ze dne 23. 4. 2015, § 85–86; a Rudnichenko, viz výše, § 116–119).

94. Došlo proto k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy z důvodu nedostatku nestrannosti odvolacího soudu, který na druhém stupni rozhodl o peněžitém trestu uloženém stěžovateli.

II. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

(...)

III. K POUŽITÍ ČLÁNKU 41 ÚMLUVY

98. Článek 41 Úmluvy stanoví:

„Jestliže Soud prohlásí, že byla porušena Úmluva nebo její protokoly, a jestliže vnitrostátní právo zúčastněné Vysoké smluvní strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků tohoto porušení, Soud přizná v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění."

(...)

A. Újma

101. Soud poznamenává, že částka 4 800 eur požadovaná stěžovatelem z titulu nákladů řízení ve skutečnosti odpovídá nároku založenému na utrpěné majetkové újmě. Jedná se totiž o peněžitý trest, který byl stěžovateli uložen po skončení trestního řízení, které se vedlo proti němu pro vytvoření protiprávního záznamu (…). Soud v tomto ohledu připomíná, že náhradu v penězích podle čl. 41 Úmluvy přiznává, pouze pokud je přesvědčen, že tvrzená škoda nebo újma skutečně vyplynula ze zjištěného porušení práva (viz, mimo jiné, Kingsley proti Spojenému království, č. 35605/97, rozsudek ze dne 28. 5. 2002, § 40). V projednávané věci nemůže Soud spekulovat o výsledku předmětného řízení, pokud by nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy (viz, *mutatis mutandis*, Moreira Ferreira proti Portugalsku, č. 19808/08, rozsudek ze dne 5. 7. 2011, § 42). Z tohoto důvodu nemožno v této části stěžovateli ani přiznat náhradu újmy.

102. Pokud jde o nemateriální újmu, Soud má za to, že stěžovateli lze přiznat jím požadovanou částku, konkrétně 3 000 eur.

B. Náklady řízení

103. Soud připomíná, že pokud shledá porušení Úmluvy, může přiznat náhradu nákladů řízení vynaložených před vnitrostátními soudy, „aby se zamezilo nebo napravilo porušení těmito soudy" (viz, mimo jiné, Hertel proti Švýcarsku, č. 25181/94, rozsudek ze dne 25. 8. 1998, § 63). Stěžovatel může krom toho získat náhradu nákladů řízení, pouze pokud se prokázalo, že byly skutečně vynaložené, nezbytné a přiměřené co se týče jejich výše (Iatridis proti Řecku (spravedlivé zadostiučinění), č. 31107/96, rozsudek velkého senátu ze dne 19. 10. 2000, § 54).

104. V projednávané věci má Soud za to, že náklady, které stěžovateli vznikly během řízení na vnitrostátní úrovni, měly skutečně za cíl zabránit zjištěným poru-

šením. Domnívá se proto, že stěžovateli by měla být přiznána částka ve výši 1 632 eur, kterou z tohoto důvodu požadoval.

(…)

C. Úroky z prodlení

(...)

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Prohlašuje* stížnost, pokud jde o tvrzení podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, za přijatelnou;

2. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy z důvodu odsouzení stěžovatele v řízení na druhém stupni bez přímého posouzení důkazů;

3. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy z důvodu nedostatečného odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu v Lisabonu, kterým se rozhodlo o vině stěžovatele;

4. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy z důvodu nedostatku nestrannosti odvolacího soudu, který na druhém stupni rozhodl o peněžitém trestu uloženém stěžovateli;

5. *Rozhoduje*, že není nezbytné samostatně rozhodnout o přijatelnosti stížnosti nebo o věci samé z pohledu čl. 8 Úmluvy;

6. *Rozhoduje,*

a) že žalovaný stát má stěžovateli zaplatit ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy rozsudek podle čl. 44 odst. 2 Úmluvy nabude právní moci, následující částky:
   i. 3 000 eur (...) jako náhradu nemajetkové újmy;
   ii. 1 632 eur (...) jako náhradu nákladů řízení;

(...)

7. *Zamítá* v ostatním návrh na přiznání spravedlivého zadostiučinění.

(Zpracoval Mgr. Ladislav Kováč, LL.M.)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
ČTVRTÁ SEKCE
14. 4. 2020
VĚC DRAGAN PETROVIĆ PROTI SRBSKU
(rozsudek ve věci Dragan Petrović proti Srbsku, stížnost č. 75229/10)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 8

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 10 odst. 2, čl. 12 odst. 2 Listiny základních práv a svobod
§ 82, § 83, § 85, § 114 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád
§ 63, § 65 zákona č. 273/2008 Sb., o Polici České republiky

Klíčová slova:
odebrání vzorku DNA v souvislosti s trestním řízením – respektování práva na soukromí – právní regulace odběru vzorku DNA – domovní prohlídka – respektování domova – příkaz k domovní prohlídce

K náležitému odůvodnění příkazu k domovní prohlídce a k potřebě striktní právní regulace odběru vzorku DNA

Autorský komentář:

Pro justiční praxi v trestním řízení se rozhodnutí ESLP věnuje dvěma významným otázkám v oblasti dokazování. Zaprvé, naplnění požadavku na náležité odůvodnění příkazu k domovní prohlídce, jakožto zásahu do práva každého na nedotknutelnost jeho obydlí ve smyslu čl. 12 Listiny základních práv a svobod. Zadruhé, zákonná úprava odběru biologického materiálu (odebrání vzorku DNA) jako zásahu do práva každého na ochranu soukromého života (čl. 10 odst. 2 Listiny).

Především ESLP připomenul svůj ustálený výklad podmínek, za nichž státní orgány mohou podle čl. 8 odst. 2 Úmluvy zasáhnout do práv na respektování soukromého života a obydlí, garantovaných čl. 8 odst. 1 Úmluvy.

Odůvodněnost takového zásahu do výše uvedených práv vyžaduje ze strany justičních orgánů zjištění, že jsou *kumulativně* splněny tři předpoklady, respektive vyžaduje tři postupné kroky testu v souladu s čl. 8 odst. 2 Úmluvy: 1) jde o zásah učiněný na podkladě konkrétní zákonné úpravy a v souladu s ní, 2) je opodstatněn legitimním cílem a 3) je nezbytný v demokratické společnosti. Při absenci, byť jen některého z těchto předpokladů, lze dospět k závěru o porušení čl. 8 Úmluvy.

Pokud jde o zásah do práva na ochranu obydlí vydáním příkazu k domovní prohlídce, tak je nepochybné, že v ustanoveních § 82 a násl. trestního řádu je dán

konkrétní zákonný podklad pro její nařízení, jakož i úprava výkonu domovní prohlídky, včetně procesních záruk poskytnutých dotčené osobě. Její nařízení ve vnitrostátní úpravě také sleduje legitimní cíl, tj. zajištění důkazů o spáchaném trestném činu. Při posuzování nezbytnosti takového zásahu do základních lidských práv, musí soud, jenž o nařízení domovní prohlídky rozhoduje, v odůvodnění svého příkazu uvést konkrétní okolnosti vztahující se k podezření o účasti určité osoby na trestné činnosti, k závažnosti objasňovaného činu a konkrétní věci (osoby) související s touto trestnou činností, jež jsou důležité pro objasnění tohoto činu. Z hlediska odůvodnění příkazu k domovní prohlídce je kladen důraz na konkretizaci těchto okolností, tak aby z nich vyplývala též nezbytnost porušení domovní svobody. Zásadně nestačí jen obecný odkaz na zákonnou úpravu a paušální, obecné či vágní vylíčení důvodů pro nařízení domovní prohlídky.

K problematice odběru vzorku DNA dospěl ESLP k závěru, že rozhodná právní úprava v srbském trestním řádu byla nedostatečná, a tedy nepředvídatelná, když výslovně neupravuje odběr vzorku DNA. Soudní příkaz nařizující takový odběr se tak nemohl opírat o konkrétní ustanovení zákona, a již z tohoto důvodu došlo k neoprávněnému zásahu do práva na soukromý život dotčené osoby, a to i bez ohledu na její případný souhlas s tímto úkonem.

V této souvislosti nelze nepoukázat na jistou podobnost dřívější úpravy srbského trestního řádu (v mezidobí došlo k výslovnému zakotvení odběru vzorku DNA do trestního řádu Srbska), kterou ESLP v předkládaném rozhodnutí pokládal za nevyhovující požadavkům čl. 8 Úmluvy, s vnitrostátní úpravou, v níž rovněž nejsou výslovně zmíněny procesní podmínky a procedura odběru vzorku DNA.

Ustanovení § 114 odst. 2 trestního řádu stanoví jen obecný rámec pro odběr biologického materiálu, aniž výslovně upravuje odběr vzorku DNA. Stejně vyznívá právní úprava v zákoně o Policii České republiky (srov. § 63, 65 a § 112 zák. č. 273/2008 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

Podrobněji se k této problematice vyjadřuje komentář k rozsudku ESLP ze dne 22. 6. 2017 ve věci Aycaguer proti Francii (stížnost č. 8806/12), uveřejněný ve Výběru důležitých rozhodnutí ESLP pro justiční praxi z pohledu Nejvyššího soudu, ročník 2018, sešit č.1, s.11–19, na který lze odkázat. V něm je také uveden závěr, který, a to i přes další provedené novelizace trestního řádu, je i nadále aktuální, totiž požadavek na přijetí zákonné úpravy vymezující zásah do soukromého života dotčené osoby odběrem vzorku DNA.

K tomu lze již jen odkázat na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2013, sp. zn. 30 Cdo 2778/2011, který v návaznosti na judikaturu ESLP definoval podmínky, jež musejí být splněny pro to, aby odebrání vzorku DNA nepředstavovalo porušení práva na soukromí ve smyslu čl. 8 odst. 1 a 2 Úmluvy a čl. 10 odst. 2 Listiny (test legality, legitimity a nezbytnosti). V případě porušení daných práv by šlo zjevně o nesprávný úřední postup a za jím způsobenou újmu by stát odpovídal v režimu zákona č. 82/1998 Sb.

SKUTKOVÝ STAV

A. Prověřování

Dne 16. 7 2008 obdrželo Policejní oddělení v Subotici od pana A oznámení, že od paní B slyšel, že se spolu se stěžovatelem účastnila trestného činu spočívajícího v krutém bití staršího muže (pana C), což možná vedlo k jeho úmrtí.

Dne 22. 7. 2008 Policejní oddělení v Subotici informovalo vyšetřujícího soudce Okresního soudu v Subotici prostřednictvím Okresního státního zastupitelství v Subotici, že má informace v tom smyslu, že se stěžovatel a paní B mohli podílet na vraždě pana C. Policejní oddělení v Subotici navrhlo, aby byly prohledány byty, ve kterých stěžovatel a paní B bydlí, s ohledem na to, že by tímto mohly být nalezeny věci důležité pro trestní řízení: i) „předměty pořízené" po vraždě, zejména černá kožená bunda, a ii) jejich boty, aby je bylo možné porovnat se stopami nalezenými na místě činu.

Téhož dne jiným podáním Policejní oddělení v Subotici informovalo okresní státní zastupitelství, že podle jejich poznatků se stěžovatel a paní B mohli podílet na vraždě pana C., a proto jej vyzvalo k podání žádosti *vyšetřujícímu soudci o vydání příkazu k odebrání vzorků jejich DNA pro účely porovnání těchto vzorků s biologickými stopami nalezenými na místě činu.*

Dne 29. 7. 2008 okresní státní zastupitelství s odvoláním na čl. 239 trestního řádu požádalo vyšetřujícího soudce, aby vydal příkaz k domovní prohlídce bytů, v nichž stěžovatel a paní B žili, a k odebrání vzorků jejich DNA (spolu se vzorkem DNA od pana D). Důvodem bylo objasnění relevantních okolností souvisejících s vraždou pana C. V žádosti okresního státního zástupce však nikdo nebyl označen jako podezřelý.

Dne 29. 7. 2008 vyšetřující soudce vydal příkaz k domovní prohlídce bytu, ve kterém stěžovatel žil. V příkazu bylo uvedeno, že byl vydán na žádost příslušníků Policejního oddělení v Subotici, kteří tvrdili, že prohlídka patrně povede k zajištění důkazů souvisejících s vyšetřováním vraždy C. Vyšetřující soudce akceptoval toto odůvodnění a upřesnil, že by se hledání mělo zaměřit na „předměty pořízené" po vraždě, zejména na „černou koženou bundu", jakož i na „boty a jiné předměty", které by mohly být spojeny s daným trestným činem. V příkazu bylo uvedeno, že při prohlídce mají policisté dodržovat příslušná ustanovení trestního řádu. Nakonec vyšetřující soudce samostatným rozhodnutím ze stejného dne a se stejnými důvody nařídil, aby byla rovněž provedena domovní prohlídka bytu, ve kterém žila paní B.

Téhož dne, avšak samostatným rozhodnutím, vyšetřující soudce nařídil odebrání vzorku slin stěžovatele pro účely analýzy DNA. Soudce pověřil policii k odebrání tohoto vzorku nebo alternativně vzorku krve stěžovatele za pomoci zdravotníků, přičemž v případě, že by stěžovatel vzdoroval, byli oprávněni k použití síly. V odůvodnění tohoto usnesení bylo uvedeno, že je nutné provést test DNA, aby bylo možné porovnat údaje DNA z místa činu, na kterém mělo dojít k vraždě pana C, s DNA profilem stěžovatele.

Dne 30. 7. 2008 a za přítomnosti svého obhájce stěžovatel souhlasil s předáním vzorku svých slin policistům. Policie však pravděpodobně nikdy nepředložila žádný oficiální záznam o tom, jak byl příkaz proveden.

Ve stejný den policisté rovněž prohledali byt, ve kterém stěžovatel žil, a zabavili dvě ruční zbraně společně s nějakou municí. Policie za tímto účelem vydala potvrzení, které obsahovalo datum prohlídky a podpis jednoho ze zúčastněných policistů, absentovalo však úplné nebo plně čitelné číslo spisu. Obhájce stěžovatele dokument také podepsal, avšak stěžovatel ho podepsat odmítl.

Při stejné příležitosti připravila policie z operace protokol, který byl datován a podepsán jedním svědkem, jedním ze dvou zúčastněných policistů, zpracovatelem a obhájcem stěžovatele, avšak nikoli samotným stěžovatelem. V protokolu bylo zaznamenáno, že stěžovatel popřel, že by něco věděl o zbraních nalezených v bytě a že jeho obhájce namítal, že samotný příkaz k prohlídce byl nejasný. Majitel prohledávaného bytu, osoba pravděpodobně spřízněná se stěžovatelem, byl uveden v protokolu jako osoba přítomná prohlídce, ale protokol neobsahoval její podpis.

Dne 13. 8. 2008 Policejní oddělení v Subotici informovalo vyšetřujícího soudce, že se rozhodlo vznést obvinění proti stěžovateli pro nedovolené držení střelných zbraní.

Dne 11. 9. 2008 vyšetřující soudce informoval okresní státní zastupitelství, že ve zprávě ze dne 28. 8. 2008 forenzní znalci konstatovali, že nezjistili shodu mezi DNA vzorkem stěžovatele a biologickými stopami nalezenými na místě činu.

B. Řízení před Ústavním soudem

Dne 4. 8. 2008 podal stěžovatel u Ústavního soudu stížnost, a to zejména pro porušení jeho práva na respektování domova a soukromého života. Stěžovatel odkázal mimo jiné na čl. 8 Úmluvy a čl. 25 a 40 Ústavy (Srbska).

Dne 14. 10. 2010 Ústavní soud zamítl stížnost stěžovatele po přezkumu jeho námitek týkajících se prohlídky podle čl. 40 Ústavy a jeho námitek týkajících se odběru vzorku DNA podle čl. 25 Ústavy. Soud zejména uvedl, že vyšetřující soudce a policie postupovali v souladu se zákonem. Pravděpodobnost, že budou odhaleny relevantní důkazy, odůvodňovala prohlídku a odebrání vzorku DNA stěžovatele. Ústavní soud dále konstatoval, že při prohlídce byl sice přítomen pouze jeden svědek, ale shledal, že důvody uvedené vyšetřujícím soudcem byly v obou ohledech dostatečné a že příkaz k prohlídce byl náležitě přesný. Nakonec soud poukázal na to, že stěžovatel poskytl vzorek DNA z vlastní vůle.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

37. Stěžovatel namítal, že prohlídka jeho bydliště byla provedena v rozporu s právem na respektování jeho „domova" a „soukromého života", které je garanto-

váno v čl. 8 Úmluvy. Stěžovatel dále namítal, že odběr vzorku DNA rovněž porušil právo na respektování jeho „soukromého života“ ve smyslu téhož ustanovení.

38. Článek 8 úmluvy zní následovně:

„1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat, kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

A. Přípustnost

1. Podání stran

a) Vláda

39. Vláda poznamenala, že Ústavní soud ve svém rozhodnutí ze dne 14. 10. 2010 přezkoumal stížnost stěžovatele týkající se DNA podle čl. 25 Ústavy, tedy podle ustanovení zaměřeného na zákaz mučení a nelidského či ponižujícího zacházení. Za těchto velmi specifických okolností nelze považovat ústavní stížnost za účinný vnitrostátní prostředek nápravy ve vztahu k námitkám stěžovatele týkajících se jeho „soukromého života“. Ústavní soud mohl zkoumat pouze údajné „porušení ústavou zaručeného práva“. Tato část stížnosti byla podle vlády podána opožděně, tedy více než šest měsíců po napadeném odebrání vzorku DNA stěžovateli dne 30. 7. 2008.

40. Kromě toho, podpůrně, a opět pouze s ohledem na stížnost týkající se DNA, vláda tvrdila, že stěžovatel měl využít účinných vnitrostátních opravných prostředků stanovených v příslušných právních předpisech o ochraně údajů. Jelikož tak neučinil, měla by být jeho stížnost zamítnuta z důvodu nevyčerpání vnitrostátních opravných prostředků.

b) Stěžovatel

41. Stěžovatel tvrdil, že čl. 8 Úmluvy je přímo použitelný v srbském právním řádu na základě čl. 18 Ústavy. Jeho stížnost týkající se DNA tedy mohla a měla být posouzena Ústavním soudem podle čl. 8 Úmluvy i čl. 25 Ústavy. Ústavní soud jeho stížnost každopádně posoudil ve věci samé a zamítl ji z věcných důvodů. Za těchto okolností byla ústavní stížnost zjevně opravným prostředkem odpovídajícím záměru stěžovatele, protože byla obecně schopna poskytnout odpovídající odškodnění, i když v jeho konkrétním případě tak nebylo učiněno. Samotná stížnost byla nakonec podána u soudu do šesti měsíců ode dne, kdy stěžovatel obdržel oznámení o rozhodnutí Ústavního soudu v jeho věci.

42. Stěžovatel dále tvrdil, že žádný z možných opravných prostředků založených na příslušných právních předpisech o ochraně údajů by nebyl účinný. V projednávané věci šlo zejména o odebrání vzorku DNA stěžovateli v rámci trestního řízení, nikoli o „získání informací" o jeho vzorku DNA nebo o jeho „zničení". Civilní soudy navíc podle srbského práva nemohly považovat rozhodnutí trestního soudu za nezákonné nebo v rozporu s Úmluvou. Ústavní soud to však mohl učinit, a právě z tohoto důvodu podal stěžovatel ústavní stížnost.

2. Posouzení Soudem

a) Obecné principy

43. Soud znovu opakuje, že pravidlo vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků uvedené v čl. 35 Úmluvy ukládá těm, kteří chtějí podat stížnost proti státu u Soudu, aby nejprve využili opravných prostředků stanovených vnitrostátním právním řádem (viz Vučković a další proti Srbsku (předběžná námitka), č. 17153/11 a 29 dalších, 25. 3. 2014, § 70).

45. Nevyužití dostupných vnitrostátních prostředků nápravy nebo jejich řádné nevyužití stěžovatelem, tj. nepodání alespoň obecné stížnosti v souladu s formálními požadavky a lhůtami stanovenými vnitrostátním právem, bude mít za následek prohlášení nepřípustnosti stížnosti u tohoto Soudu (viz Gäfgen proti Německu [VS], č. 22978/05, § 142, ECHR 2010; viz také výše uvedený rozsudek Vučković, § 72).

46. Soud však také často zdůrazňoval potřebu uplatňovat pravidlo vyčerpání s určitou mírou flexibility a bez nadměrného formalismu (viz Ringeisen proti Rakousku, 16. 7. 1971, § 89, řada A č. 13; a Akdivar a ostatní proti Turecku, 16. 9. 1996, § 69, Sbírka rozsudků a rozhodnutí 1996-IV).

48. Pokud je navíc k dispozici více než jeden potenciálně účinný prostředek nápravy, je od stěžovatele požadováno, aby použil pouze jeden z těchto prostředků nápravy podle svého vlastního výběru (viz mimo jiné, Micallef proti Maltě [VS], č. 17056/06, § 58, ECHR 2009; Nada proti Švýcarsku [VS], č. 10593/08, § 142, ECHR 2012; Göthlin proti Švédsku, č. 8307/11, 16. 10. 2014, § 45; a O'Keeffe proti Irsku [VS], č. 35810/09, § 109–111, ECHR 2014).

49. Pokud jde o otázku včasnosti, Soud znovu opakuje, že cílem šestiměsíční lhůty podle čl. 35 odst. 1 Úmluvy je podpora právní jistoty tím, že se zajistí, aby případy vyvolávající problémy podle Úmluvy byly řešeny v přiměřené době a aby dávná rozhodnutí nebyla neustále otevřená k přezkumu. Toto vyznačuje časové limity dohledu prováděného Soudem a signalizuje jednotlivcům i státním orgánům období, po jehož uplynutí již tento dohled není možný (viz mimo jiné Walker proti Spojenému království, č. 34979/97, ECHR 2000-I).

50. Stížnost musí být zpravidla podána do šesti měsíců od data „konečného rozhodnutí" v řetězci vnitrostátních opravných prostředků, které musí být vyčerpány, nebo pokud takové opravné prostředky neexistují, ode dne napadeného aktu

nebo vědomosti o něm. V případě pokračující situace, která vede k porušení, lze učinit výjimku z pravidla šesti měsíců (viz Nelson proti Spojenému království, č. 74961/01, 1. 4. 2008, § 12).

b) Použití těchto principů v projednávaném případě

i) Pokud jde o šestiměsíční lhůtu

51. Soud připomíná, že opakovaně shledal, že ústavní stížnost by měla být v zásadě považována za účinný vnitrostátní prostředek nápravy ve smyslu čl. 35 odst. 1 Úmluvy (viz Vučković, citovaný výše, § 84; a Vinčić, citovaný výše, § 51). V projednávané věci Soud nevidí důvod odchýlit se od této praxe, zejména proto, že jak uvedl stěžovatel, Ústavní soud přezkoumal jeho stížnost týkající se odebrání vzorku DNA ve věci samé a zamítl ji z věcných důvodů.

52. Článek 18 Ústavy (Srbska) dále stanovil „přímé uplatňování lidských ... práv zajištěných ... ratifikovanými mezinárodními smlouvami“, což se jasně vztahuje mimo jiné na práva zakotvená v čl. 8 Úmluvy. Ústavní soud by proto mohl podle tohoto ustanovení projednat stížnost stěžovatele, pokud by se tak rozhodl.

53. Za těchto okolností je Soud toho názoru, že ústavní stížnost byla „účinným prostředkem nápravy“ ve smyslu čl. 35 odst. 1 Úmluvy, a v důsledku toho adekvátním prostředkem pro stěžovatele, avšak s tím, že účinnost opravného prostředku nezávisí na jistotě příznivého výsledku pro osobu hledající nápravu.

54. Vzhledem k tomu, že stěžovateli bylo doručeno rozhodnutí Ústavního soudu dne 2. 12. 2010 a svou stížnost podal k tomuto soudu dne 6. 12. 2010, splnil rovněž šestiměsíční požadavek. V této souvislosti proto musí být námitka vlády zamítnuta.

ii) Pokud jde o nevyčerpání vnitrostátních opravných prostředků

55. Pokud jde o další otázku přípustnosti vznesenou vládou, konkrétně, že stěžovatel nevyužil prostředky nápravy stanovené v příslušných vnitrostátních právních předpisech o ochraně údajů, Soud poznamenává, že samotný ústavní soud nepožadoval, aby stěžovatel vyčerpal prostředky nápravy uvedené vládou, než bude rozhodnuto o opodstatněnosti jeho stížnosti.

56. Kromě toho, pokud stěžovatel využil ústavní stížnost jako účinnou cestu k nápravě ve smyslu čl. 35 Úmluvy, zjevně nebyl povinen pokračovat v dalších možnostech potenciální nápravy.

57. Za těchto podmínek má Soud za to, že je třeba rovněž zamítnout námitku vlády, podle níž žalobce nevyčerpal vnitrostátní prostředky nápravy.

B. K věci samé

1. Podání stran

a) Stěžovatel

i) Pokud jde o prohlídku bytu

59. Stěžovatel tvrdil, že příkaz k domovní prohlídce byl příliš vágní a postrádal řádné odůvodnění, přičemž samotná prohlídka byla provedena a zaznamenána svévolně. Takováto praxe prezentovala všechny druhy zneužití, i když se stěžovatel v projednávaném případě „nestal [obětí]“ žádných „vykonstruovaných důkazů“.

60. Stěžovatel dále uvedl, že v době prohlídky si ani on, ani jeho právník nebyli vědomi skutečnosti, že byl v souvislosti s vyšetřováním vraždy považován za podezřelého, jelikož toto vyšlo najevo až poté, co vláda poskytla dokumenty Soudu k předmětné stížnosti. V příkazu k prohlídce nebyl stěžovatel označen jako podezřelý, pouze v něm bylo uvedeno, že prohlídka může vést k zajištění důležitých důkazů v souvislosti s vyšetřovaným trestným činem. Stěžovatel proto dospěl k závěru, že signifikantní informace byly úmyslně zadrženy příslušnými orgány a že prohlídka byla nařízena a provedena pod falešnou záminkou, jejímž cílem bylo najít důkazy proti němu, přičemž bylo předstíráno, že operace je namířena proti jiným osobám.

61. Nakonec stěžovatel namítal, že ačkoli trestní řád vyžadoval přítomnost dvou svědků během prohlídky, byl přítomen pouze jeden, s čímž nikdy nevyslovil souhlas.

ii) Pokud jde o odběr vzorku DNA

62. Stěžovatel měl za to, že čl. 131 odst. 2 a 3 trestního řádu byl nedostačující. Zejména odkaz na „jiné lékařské postupy“ v tomto ustanovení byl nepředvídatelný; z tohoto důvodu nebylo možné považovat odebrání vzorku DNA stěžovateli za „v souladu se zákonem“ ve smyslu čl. 8 Úmluvy.

63. Stěžovatel dále uvedl, že každopádně, jak již bylo výše popsáno v souvislosti s dotčenou prohlídkou, příslušné orgány v době odebrání vzorku DNA také zatajily skutečnost, že byl při vyšetřování vraždy považován za podezřelého.

64. Nakonec stěžovatel tvrdil, že příkaz vyšetřujícího soudce, aby mu byl odebrán vzorek DNA, nebyl řádně odůvodněn, neexistoval žádný oficiální záznam popisující, jak byl příkaz proveden, a že pokud jednotlivec vyhověl policii pod hrozbou síly, nelze to v žádném případě označit za dobrovolný čin.

b) Vláda

i) Pokud jde o prohlídku bytu

65. Vláda plně podpořila a zopakovala odůvodnění obsažené v rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 14. 10. 2010. Uznala tedy, že došlo k zásahu do práva stěžovatele na respektování jeho „domova" ve smyslu čl. 8 Úmluvy, avšak trvala na tom, že tento zásah byl v souladu s příslušným vnitrostátním právem, jelikož sledoval legitimní cíl – odhalit důkazy a vyšetřovat trestný čin spáchaný neznámým pachatelem – a byl rovněž přiměřený s ohledem na závažnost trestného činu, obsahu a rozsahu příkazu k prohlídce a v konečném důsledku i způsobu provedení prohlídky.

66. Vláda dále uvedla, že pokud jde o samotnou prohlídku, stěžovatel ani jeho právník nevznesli během jejího provedení žádné námitky proti „přítomnosti svědka".

67. Vláda konečně tvrdila, že všechny relevantní dokumenty byly obsaženy v příslušných spisech Okresního soudu v Subotici nebo Okresního státního zastupitelství v Subotici a jako takové byly stěžovateli v rozhodné době přístupné.

ii) Pokud jde o odběr vzorku DNA

68. Vláda tvrdila, že nedošlo k porušení čl. 8 Úmluvy, pokud jde o stížnost stěžovatele týkající se DNA. Přitom zejména zdůraznila, že odebrání vzorku DNA stěžovateli bylo plně v souladu s čl. 131 trestního řádu.

2. Posouzení Soudem

a) Obecné principy

69. Prohledávání bytových prostor stěžovatele bylo Soudem konzistentně interpretováno jako zásah do jeho „domova" ve smyslu čl. 8 odst. 1 Úmluvy (viz například a mezi mnoha jinými Buck proti Německu, č. 41604/98, § 31 a 32, ECHR 2005-IV). Odběr a zajištění vzorku DNA se dále považuje za zásah do „soukromého života" jednotlivce ve smyslu téhož ustanovení (viz například S. a Marper proti Spojenému království [VS], č. 30562/04 a 30566/04, § 77, ECHR 2008; a Caruana proti Maltě, č. 41079/16, § 26).

70. Aby zásah do „domova" stěžovatele nebo jeho „soukromého života" nepředstavoval porušení čl. 8 Úmluvy, musí být „v souladu se zákonem", prováděný za účelem „legitimního cíle", a být „nezbytným úkonem v demokratické společnosti" (viz například Paradiso a Campanelli proti Itálii [VS], č. 25358/12, 24. 1. 2017, § 167; a Caruana, citovaný výše, § 27).

71. Soud shledal, že zásah nelze považovat za zákonný, pokud nemá oporu ve vnitrostátním právu. V oblasti, na kterou se vztahuje psané právo, je „právo" platná právní úprava vykládaná vnitrostátními soudy (viz mimo jiné Société Colas Est

a další proti Francii, č. 37971/97, § 43, ECHR 2002-III). I když má Soud konečnou pravomoc kontrolovat soulad s vnitrostátním právem, je především na vnitrostátních orgánech, zejména na soudech, aby toto právo interpretovaly a použily (viz mimo jiné Chappell proti Spojenému království, 30. 3. 1989, § 54, řada A č. 152 A).

72. Pokud jde o požadavek „legitimního cíle", cíl „odhalit fyzické důkazy, které by mohly být nápomocny při vyšetřování závažného trestného činu", byl Soudem trvale považován za „legitimní", protože sleduje zájmy na veřejnou bezpečnost a má co do činění s prevencí kriminality a ochranou práv ostatních (viz například Smirnov proti Rusku, č. 71362/01, 7. 6. 2007, § 40; a KS a MS proti Německu, č. 33696/11, 6. 10. 2016, § 43).

73. Pojem „nezbytnost" znamená, že zásah je přiměřený sledovanému legitimnímu cíli (viz Camenzind proti Švýcarsku, 16. 12. 1997, § 44, Sbírka 1997 VIII). Pokud jde zejména o prohlídku prostor a zajištění věcí, Soud posoudí, zda jsou důvody odůvodňující takováto opatření relevantní a dostatečné a zda byla dodržena výše uvedená zásada proporcionality (viz například KS a MS proti Německu, citovaný výše, § 43; viz také Crémieux proti Francii, 25. 2. 1993, § 38–40, řada A č. 256-B; Miailhe v. Francie (č. 1), 25. 2. 1993, § 36–38, série A č. 256-C; a výše citovaný Buck, § 45). Soud musí nejprve zjistit, zda příslušné právní předpisy a praxe poskytovaly jednotlivcům přiměřené a účinné záruky proti zneužití. Zadruhé musí vzít v úvahu konkrétní okolnosti každého případu, mimo jiné včetně závažnosti projednávaného trestného činu, způsobu a okolností, za nichž byl vydán příkaz k domovní prohlídce, dostupnosti dalších v daném čase relevantních důkazů, obsahu a rozsahu dotčeného rozkazu a rozsah možných dopadů na pověst osoby dotčené prohlídkou (viz, *mutatis mutandis*, Chappell, výše citovaný, § 60; Camenzind, citovaný výše, § 45–46; a Buck, citovaný výše, § 45).

b) Použití těchto principů v projednávaném případě

i) Pokud jde o prohlídku bytu stěžovatele

74. Prohlídka bytových prostor stěžovatele představovala zásah do jeho „domova" ve smyslu čl. 8 Úmluvy, což zavdává nadbytečnost zkoumání, zda došlo také k zásahu do jeho práva na „soukromý život", když se toto týká téhož ustanovení (viz například výše uvedený rozsudek Buck, § 32 a 33). Je rovněž zřejmé, že prohlídka měla obecný základ ve vnitrostátním právu, které bylo interpretováno vnitrostátními soudy, když mimo jiné byla nařízena vyšetřujícím soudcem na základě čl. 77 odst. 1 a čl. 78 trestního řádu a za účelem odhalení relevantních skutečností souvisejících se závažným trestným činem, který již byl spáchán. To je však zcela oddělené od otázky nepřítomnosti druhého svědka během prohlídky, která by měla být podle názoru Soudu vhodněji posuzována v kontextu projednávaných procesních záruk níže. Dotčená prohlídka byla nařízena za účelem odhalení důkazů o závažném trestném činu, a tedy ve snaze o „legitimní cíl" spočívající v předcházení

trestné činnosti a v ochraně práv ostatních (viz bod 72 výše). Zbývá vyřešit, zda byl zásah do bydliště stěžovatele „nezbytným úkonem v demokratické společnosti“ ve smyslu čl. 8 Úmluvy, tj. zda byl zásah přiměřený sledovanému legitimnímu cíli.

75. V tomto ohledu je potřeba na úvod poznamenat, že podle prohlášení uvedených v trestním oznámení bylo důvodné podezření, že se stěžovatel mohl podílet na vraždě pana C (viz obdobně Posevini proti Bulharsku, č. 63638/14, 19. 1. 2017, § 71). Vyšetřující soudce měl proto povinnost ozřejmit tento incident vzhledem k jeho obzvláště závažné povaze a pokusit se odhalit všechny relevantní skutečnosti včetně totožnosti možných pachatelů bez ohledu na to, zda byl skutečně osobně v kontaktu s policisty před vydáním příkazu k prohlídce. Také je zřejmé, že nic nenasvědčovalo tomu, že by orgány činné v trestním řízení manipulovaly nebo se pokoušely vykonstruovat nějaké důkazy proti stěžovateli, který nakonec ani nebyl formálně obviněn z trestného činu.

76. Pokud jde o příkaz k prohlídce, Soud konstatuje, že odkazoval na „černou koženou bundu“ i na „boty a jiné předměty“ související s prověřovaným trestným činem. Již samotná policie informovala vyšetřujícího soudce, že je nutné zabavit boty, aby je bylo možné porovnat se stopami nalezenými na místě činu, zatímco kožená bunda byla věcí získanou po vraždě. Dotčený příkaz k domovní prohlídce proto nelze považovat za vágní. Bez ohledu na to, zda by bylo možné příkaz ještě přesněji formulovat, lze konstatovat, že byl za daných okolností dostatečně specifikován, když jeho působnost byla omezena konkrétně uvedenými cíli a odkazem na projednávaný trestný čin; tím byla zase omezena diskreční pravomoc policistů, kteří provedli prohlídku a byli oprávněni pouze k zajištění věcí, u nichž bylo možné shledat spojitost s projednávaným trestným činem (viz obdobně, Posevini, citovaný výše, § 72). Důvody prohlídky byly proto za konkrétních okolností projednávaného případu relevantní a dostatečné (viz judikatura uvedená v bodě 73 výše).

77. Konečně, co se týče procesních záruk, Soud poznamenává, že zatímco při prohlídce byl skutečně přítomen pouze jeden a nikoli dva svědci, stěžovatel a jeho obhájce přítomni byli, jak se podává z protokolu o prohlídce. Obhájce stěžovatele navíc podepsal dokumenty z provedené prohlídky a nevznesl žádné námitky proti postupu prohlídky jako takovému, ale pouze proti odůvodnění příkazu k prohlídce. Svědek, který byl přítomen během prohlídky, ve skutečnosti proti prohlídce během jejího provádění neměl námitky. Soud tedy zastává názor, že stěžovateli byly rovněž poskytnuty přiměřené a účinné záruky proti jakémukoli zneužití během samotné prohlídky (viz judikatura uvedená v bodě 73).

78. S ohledem na výše uvedené Soud nemůže dospět k jinému závěru než shledat zásah do „domova“ stěžovatele „v souladu se zákonem“ s tím, že byl proveden ve snaze o „legitimní cíl“ a „za nezbytný v demokratické společnosti“, vše ve smyslu čl. 8 Úmluvy. Podle názoru soudu tedy nedošlo k porušení uvedeného ustanovení.

ii) Pokud jde o odběr vzorku DNA od stěžovatele

79. Soud má za to, že odebrání vzorku DNA stěžovateli představovalo zásah do jeho „soukromého života" ve smyslu čl. 8 Úmluvy (viz judikatura citovaná v bodě 69 výše). Skutečnost, že stěžovatel souhlasil s předáním vzorku svých slin policistům, není v této souvislosti relevantní, protože tak učinil pouze pod hrozbou, že mu bude jinak odebrán vzorek slin nebo krev silou (viz body 9 a 10 výše; viz také, *mutatis mutandis*, Caruana, citovaný výše, § 29; a naopak Cakicisoy a další proti Kypru, č. 6523/12, 23. 9. 2014, § 50 a 51).

80. Soud je však toho názoru, že tento zásah nebyl „v souladu se zákonem" ve smyslu čl. 8 odst. 2 Úmluvy, jelikož předmětná vnitrostátní právní úprava měla být mimo jiné „předvídatelná, pokud jde o [její] účinky" na stěžovatele (viz například Caruana, citovaný výše, § 33).

81. Zejména za situace, kdy je primárně na vnitrostátních orgánech, především soudech, aby vykládaly a aplikovaly vnitrostátní právo (viz rovněž judikaturu citovanou v bodě 71 výše), je nutno poznamenat, že příkaz zmocňující policii odebrat vzorek slin stěžovatele v projednávané věci neodkazoval na žádná konkrétní zákonná ustanovení, přičemž čl. 131 odst. 2 a 3 trestního řádu stanoví pouze to, že soud může nařídit odběr vzorku krve nebo provedení „jiných lékařských zákroků", pokud to je z lékařského hlediska nezbytné pro stanovení „důležité" skutečnosti pro vyšetřování trestného činu. V čl. 131 odst. 2 a 3 trestního řádu tudíž neexistoval žádný konkrétní odkaz na odběr vzorku DNA.

82. Soud v této souvislosti rovněž poznamenává, že podle informací obsažených ve spisu, při odebírání vzorku DNA stěžovatele orgány žalovaného státu nesepsaly úřední záznam o postupu odebrání vzorku, čímž nesplnily požadavky stanovené v čl. 239 trestního řádu.

83. Konečně, i když čl. 131 odst. 2 a 3 trestního řádu stanovil, že postupy v něm uvedené mohou být prováděny násilně, je-li to nutné, bylo tak možné učinit pouze za předpokladu, že to neohrožuje zdraví člověka, a na základě soudního příkazu. Nezahrnoval však několik dalších záruk stanovených například v novějším trestním řádu přijatém v roce 2011. Pozdější zákoník zejména: i) označuje odběr vzorků DNA pomocí „bukálního stěru"; ii) uvádí, že to musí provést odborník; a (iii) omezuje okruh osob, kterým lze odebrat vzorek bukálním stěrem bez jejich souhlasu. V souvislosti s posledním bodem Soud zejména vzal na vědomí, že čl. 131 odst. 2 a 3 ve znění platném v rozhodné době mimo jiné stanovil, že odebrat vzorek krve nebo provést „jiné lékařské postupy" bylo možné provést ve vztahu k jakékoli dané osobě, pokud by to bylo považováno z lékařského hlediska za nezbytné ke zjištění skutečností „důležitých" pro vyšetřování trestného činu, což by umožnilo takovéto postupy aplikovat vůči potenciálně velmi velké skupině osob. Naopak čl. 140 odst. 1, 3 a 4 nového trestního řádu naznačuje, že vzorky z bukálních stěrů mohou být odebírány pouze od podezřelého nebo „za účelem vyloučení podezření v souvislosti s trestným činem" porovnáním vzorků nalezených na místě u oběti nebo

jiné osoby. Za těchto okolností má Soud za to, že by bylo rozumné předpokládat, že zavedením jednoznačně podrobnějších podmínek týkajících se odběru vzorků DNA v nedávném trestním řádu sám žalovaný stát implicitně uznal potřebu přísnější regulace ve srovnání s dřívější právní úpravou v této oblasti.

84. Výše uvedené úvahy postačují k tomu, aby Soud dospěl k závěru, že zásah do „soukromého života" stěžovatele nebyl „v souladu se zákonem". Z toho důvodu není nutné, aby Soud zkoumal, zda k němu došlo ve snaze o „legitimní cíl" a zda to bylo „nezbytné v demokratické společnosti" ve smyslu čl. 8 Úmluvy. Podle názoru soudu tedy došlo k porušení uvedeného ustanovení.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

1. *Deklaruje*, jednomyslně, stížnost týkající se porušení čl. 8 Úmluvy za přijatelnou a zbytek stížnosti za nepřijatelnou;

2. *Rozhodl*, jednomyslně, *že* domovní prohlídkou nedošlo k porušení čl. 8 Úmluvy;

3. *Rozhodl*, šesti hlasy k jednomu, *že* odebráním stěžovatelova vzorku DNA došlo k porušení čl. 8 Úmluvy

(Zpracovali JUDr. Antonín Draštík a JUDr. Adrian Matúš)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
VELKÝ SENÁT
25. 6. 2020
VĚC S. M. PROTI CHORVATSKU
(rozsudek ve věci S. M. proti Chorvatsku, stížnost č. 60561/14)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 4

Odkazy na českou právní úpravu:
§ 168 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Klíčová slova:
právo na spravedlivé řízení – efektivní vyšetřování – obchodování s lidmi

K efektivnímu vyšetřování v případě podezření z obchodování s lidmi

Autorský komentář:

Komentovaný rozsudek velkého senátu se vyjadřuje k citlivé otázce přístupu vnitrostátních orgánů k vyšetřování tvrzené nucené prostituce, respektive obchodování s lidmi. Právě procesní postup orgánů činných v trestním řízení byl v projednávané věci problematický, lépe řečeno nedostatečný za situace, kdy bylo na základě tvrzení stěžovatelky v kontextu její celkové situace a postavení vůči údajnému pachateli zřejmé, že k trestné činnosti mohlo pravděpodobně dojít. Došlo tak k opomenutím při opatřování dalších důkazů a vnitrostátní soudy tak nakonec vycházely především z protichůdných tvrzení stěžovatelky a údajného pachatele, aniž by se zaměřily na další důkazy, jež se dle Soudu v dané věci jasně nabízely (zejména elektronická komunikace a výslechy dalších konkrétních svědků, kteří pravděpodobně mohli mít o skutkových okolnostech informace).

S ohledem na skutkové okolnosti případu – mimo jiné zranitelného postavení stěžovatelky na jedné straně a na straně druhé pravděpodobného dominantního postavení údajného pachatele, který mimo jiné svým jednáním (včetně opatření bytu, inzerce, zprostředkovávání kontaktu s klienty či využívání fyzického a psychického nátlaku), ale rovněž tím, že byl v minulosti shledán z obdobné trestné činnosti vinným či že při domovní prohlídce byly u něj nalezeny kondomy, zbraně i munice, zavdával podezření, že k nucené prostituci mohlo docházet – Soud vycházel z toho, že 1) stěžovatelka uplatnila hájitelné tvrzení a 2) byly zde *prima facie* důkazy o možné trestné činnosti.

Vnitrostátní soudy se tak v situaci, kdy okolnosti věci zjevně nasvědčují možné trestné činnosti, musí předestřenými otázkami dostatečně zabývat. V posuzované

věci se jednalo například o opomenutí prozkoumat elektronickou komunikaci mezi stěžovatelkou a údajným pachatelem, třebaže dle jejích tvrzení mimo jiné i jejím prostřednictvím docházelo k výhružkám, či výslech možných dalších svědků – jako byl majitel bytu, sousedé či další známí stěžovatelky, kteří pravděpodobně měli přehled mimo jiné i o okolnostech jejího útěku od údajného pachatele.

(Zpracoval JUDr. Petr Angyalossy, Ph.D.)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelka je chorvatskou státní příslušnicí, jež se dle svého tvrzení stala během roku 2011 obětí nucené prostituce. Pachatelem, na kterého podala v roce 2012 trestní oznámení, měl být bývalý policista T. M., který se stěžovatelkou původně navázal kontakt s tím, že je známým jejích rodičů a že jí pomůže sehnat práci. Nepochybovala o jeho úmyslech a v konverzaci s ním pokračovala. T. M. ji však posléze měl začít zneužívat pro poskytování sexuálních služeb klientům, přičemž tvrdil, že se jedná pouze o dočasné řešení, než jí najde lepší zaměstnání.

Zpočátku ji za klienty vozil a později opatřil byt, v němž s ní bydlel a kam za ní klienti docházeli. Rovněž jí opatřil mobilní telefon pro komunikaci s klienty a na internetu zveřejnil reklamu, kde propagoval její služby. Měl vůči ní uplatňovat fyzické násilí, psychický nátlak a dohled. Bral si rovněž polovinu ze stěžovatelkou vydělaných peněz. Nakonec se jí v době nepřítomnosti T. M. podařilo z bytu uniknout k přítelkyni. T. M. ji v reakci na to opětovně kontaktoval s tvrzeními, že ji miluje a posléze uplatňoval výhrůžky, aby se k němu vrátila. Ta ovšem na to již nereagovala a podala na T. M. trestní oznámení.

Během vyšetřování údajné trestné činnosti mimo jiné vyšlo najevo, že T. M. byl již dříve uznán vinným z trestných činů obchodování s lidmi a znásilnění. Při domovní prohlídce pak byly nalezeny kondomy, dvě automatické pušky, ruční granát a několik mobilních telefonů.

Vnitrostátní soudy T. M. zprostily obvinění, když zejména neshledaly výpovědi stěžovatelky jako důvěryhodné a dospěly k závěru, že služby klientům poskytovala dobrovolně. Stěžovatelka následně neuspěla ani s opravným prostředkem podaným Ústavnímu soudu.

Obrátila se tedy na Soud, když tvrdila, že postupem vnitrostátních orgánů došlo k porušení zákazu otroctví a nucené práce. Soud ve svém senátním rozsudku z července 2018 rozhodl šesti hlasy vůči jednomu, že k porušení tvrzeného práva došlo. Na návrh vlády byla věc postoupena velkému senátu, který nakonec rovněž rozhodl o porušení čl. 4 Úmluvy.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

II. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 4 ÚMLUVY

240. Stěžovatelka tvrdila, že vnitrostátní orgány nevyužily účinně trestněprávní mechanismy v návaznosti na její tvrzení o obchodování s lidmi, vynucené či případně nevynucené prostituci, a to v rozporu se svými povinnostmi podle čl. 3, 4 a 8 Úmluvy.

241. S ohledem na svou stávající judikaturu a povahu stěžovatelčiny stížnosti má Soud za to, že otázky nastolené v nyní projednávané věci by měly být posuzovány z hlediska čl. 4 Úmluvy. Je pravdou, že obdobné otázky mohou vyvstat podle čl. 3 (…) a případně rovněž podle čl. 8 Úmluvy (…). Soud nicméně poznamenává, že ve své judikatuře směřoval k aplikaci čl. 4, pokud se jednalo o otázky spojené s obchodováním s lidmi. (…)

242. Soud je toho názoru, že tento přístup mu dává možnost začlenit možné otázky špatného zacházení (ve smyslu čl. 3) a porušování fyzické a psychické integrity stěžovatele (ve smyslu čl. 8) do jejich širšího kontextu, konkrétně do oblasti obchodování s lidmi a sexuálního vykořisťování. Ve skutečnosti jsou tvrzení o špatném zacházení a zneužívání bytostně spjaty s obchodováním a vykořisťováním (…).

243. S ohledem na to, že Soud je tím, kdo posuzuje podřazení skutkového stavu pod ustanovení Úmluvy (…), přezkoumá nyní posuzovanou věc z hlediska čl. 4 Úmluvy, jenž ve své relevantní části zní následovně:

„1. Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví.

2. Od nikoho se nebude vyžadovat, aby vykonával nucené nebo povinné práce.

(...)“

(…)

C. Posouzení soudu

1. Úvodní poznámky

276. Soud prozatím neměl mnoho příležitostí posuzovat, do jaké míry spadá zacházení spojené s obchodováním s lidmi nebo kořistěním z prostituce do oblasti působnosti Úmluvy. Současně s tím se v posledních letech významně rozšířila pozornost zaměřená na obchodování s lidmi a kořistění z prostituce na globální úrovni. Jak plyne z mezinárodních dokumentů, těmito otázkami se zabývaly rozličné mezinárodní právní instrumenty a dohledové mechanismy, založené na zásadách účinné prevence a potlačování.

277. Pokud se jedná o vyjádření účastníků řízení a připomínky třetích osob, projednávaná věc dává Soudu možnost vyjasnit některé aspekty jeho judikatury

týkající se obchodování s lidmi za účelem kořistění z prostituce. To rovněž vyžaduje, aby se Soud zabýval výrokem v bodě 54 senátního rozsudku, podle kterého „obchodování s lidmi samo o sobě, stejně jako kořistění z prostituce... spadají do oblasti působnosti čl. 4 Úmluvy“ (…).

278. Soud se nyní zaměří na otázku věcné působnosti čl. 4 Úmluvy. V této souvislosti nejprve poskytne přehled relevantních standardů týkajících se tří pojmů formulovaných v čl. 4 (otroctví, nevolnictví a nucené nebo povinné práce). Zadruhé se bude zabývat otázkou obchodování s lidmi podle čl. 4 Úmluvy. Zatřetí se ve smyslu tohoto ustanovení zaměří na otázku „kořistění z prostituce“. Poté se Soud bude zabývat pozitivními závazky státu ve smyslu čl. 4 Úmluvy.

2. Působnost článku 4 úmluvy

a) Tři pojmy formulované podle článku 4 Úmluvy

279. Článek 4 odkazuje na tři pojmy: otroctví, nevolnictví a nucené nebo povinné práce. Nicméně jak již Soud ve své judikatuře poznamenal, Úmluva žádnou z nich nedefinuje (viz Van der Mussele proti Belgii, 23. 11. 1983, řada A č. 70, § 32; a Siliadin proti Francii, 73316/01, ECHR 2005-VII, § 121–125). Soud tak při vymezení věcné působnosti čl. 4 Úmluvy hledal vodítka v rozličných mezinárodních dokumentech, jež se těmito pojmy zabývají. (…)

283. Ve své judikatuře Soud hlouběji objasnil některé prvky definice „nucené nebo povinné práce“ uvedené ve věci Van der Mussele. Zejména ve shora citované věci Siliadin (§ 114–120), kde měl příležitost rozvést, v jakém rozsahu zacházení v zásadě spojená s obchodováním s lidmi spadá do působnosti čl. 4, Soud odkázal na koncept „nucené nebo povinné práce“ vyslovený ve věci Van der Mussele (…).

284. Kromě toho Soud v rozsudku ve věci C. N. a V. proti Francii, č. 67724/09, 11. 10. 2012, § 77, opíraje se o zprávu MOP, rozvinul koncept „trestu“ s vysvětlením, že tento pojem „může jít až k fyzickému násilí nebo restrikcím, ale může zahrnovat i jemnější formy psychologické povahy, jako jsou hrozby vydání obětí policii nebo imigračním orgánům, pokud je jejich pracovní status protiprávní“.

285. V nedávné věci Chowdury a ostatní proti Řecku, č. 21884/15, 30. 3. 2017, § 96, Soud rozvinul koncept „souhlasu“, když zdůraznil, že „jestliže zaměstnavatel zneužije svou moc nebo zneužije zranitelnosti svých zaměstnanců, aby je vykořisťoval, tito se nenabízejí k práci dobrovolně“. Soud tudíž dále zdůraznil, že „předchozí souhlas oběti nepostačuje k vyloučení posouzení činnosti jako nucené práce“ a že „otázka, zda se jednotlivec dobrovolně nabídl pro práci, je otázkou faktickou, jež musí být zkoumána ve světle všech relevantních okolností věci“.

b) Obchodování s lidmi ve smyslu článku 4 Úmluvy

286. Nejzásadnější vývoj v judikatuře Soudu ohledně obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování přišel s rozsudkem ve věci Rantsev proti Kypru a Rusku, č. 25965/04, ECHR 2010 (výňatky), § 272–282. Případ se týkal údajného obchodování s lidmi a smrti mladé ruské ženy, která byla najata do zaměstnání jako „kabaretní umělec" na Kypru (což některé organizace odsoudily jako krytí prostituce) a která posléze za podezřelých okolností zemřela v návaznosti na konflikt s mužem, pro něhož pracovala. (…)

287. V této souvislosti Soud zejména uvedl, že v tomto ustanovení se nenachází zmínka o obchodování s lidmi. Nicméně po nastínění různých mezinárodních instrumentů v oblasti obchodování s lidmi Soud odkázal na následující interpretační zásady Úmluvy:

„273. Soud nikdy nepovažoval ustanovení Úmluvy za jediný referenční rámec pro výklad práva a svobod, které jsou v ní zakotveny (viz Demir a Baykara proti Turecku [VS], č. 34503/97, 12. 11. 2008, § 67). Dlouhodobě vychází z toho, že jednou z hlavních zásad uplatňování ustanovení Úmluvy je, že se neuplatňuje ve vakuu (viz Loizidou proti Turecku, 18. 12. 1996, Zprávy rozsudků a rozhodnutí 1996-VI; a Öcalan proti Turecku [VS], č. 46221/99, EÚLP 2005-IV, § 163). Úmluva, coby mezinárodní smlouva, musí být vykládána ve světle interpretačních pravidel vymezených Vídeňskou úmluvou o smluvním právu ze dne 23. 5. 1969.

274. Ve smyslu této úmluvy je Soud povinen ověřit obvyklý význam slov, a to v jejich kontextu a ve světle předmětu a účelu ustanovení, z něhož jsou odvozeny (viz Golder proti Spojenému království, 21. 2. 1975, řada A č. 18, § 29; Loizidou proti Turecku, 18. 12. 1996, Reports of Judgments and Decisions 1996-VI, § 43; a čl. 31 odst. 1 Vídeňské úmluvy). Soud musí vzít v úvahu, že ustanovení existuje v kontextu smlouvy o účinné ochraně lidských práv jednotlivce a že Úmluva musí být vykládána jako celek, a to tak, aby byla uplatněna vnitřní konzistentnost a soulad mezi jejími jednotlivými ustanoveními (Stec a ostatní proti Spojenému království (rozh.) [VS], č. 65731/01 a 65900/01, ESLP 2005-X, § 48). Rovněž je třeba zohlednit veškerá relevantní pravidla a zásady mezinárodního práva použitelné ve vztazích mezi smluvními stranami. Úmluva by měla být, jak jen to je možné, vykládána v souladu s dalšími pravidly mezinárodního práva, kterých je součástí (viz Al-Adsani proti Spojenému království [VS], č. 35763/97, ECHR 2001-XI, § 55; výše uvedené rozsudky Demir a Baykara proti Turecku [VS], č. 34503/97, 12. 11. 2008 § 67; Saadi proti Spojenému království [VS], č. 13229/03, EÚLP-2008 – ..., § 62; a čl. 31 odst. 3 písm. c/ Vídeňské úmluvy).

275. Konečně Soud zdůrazňuje, že předmět a účel Úmluvy jako instrumentu ochrany individuálních lidských bytostí vyžaduje, aby její ustanovení byla vykládána a aplikována tak, aby její záruky byly praktické a účinné (viz, *inter alia*, Soering proti Spojenému království, 7. 7. 1989, řada A č. 161, § 87; a Artico proti Itálii, 13. 5. 1980, série A č. 37, § 33)."

(…)

292. S ohledem na tato zjištění může být pojem obchodování s lidmi podle názoru Soudu správně začleněn do oblasti působnosti čl. 4. Vzhledem ke zvláštní povaze Úmluvy jako smlouvy o lidských právech a skutečnosti, že jde o živoucí instrument, který by měl být vykládán ve světle aktuálních podmínek (viz, *inter alia*, Khamtokhu a Aksenchik proti Rusku [VS], č. 60367/08 a 961/11, 24. 1. 2017, § 73), jsou zde dobré důvody přijmout názor z věci Rantsev, že globální fenomén obchodování s lidmi je v rozporu s duchem a účelem čl. 4, a tudíž spadá do rozsahu záruk poskytovaných tímto ustanovením.

293. Tento závěr rovněž nalézá podporu ve srovnání podstatných prvků pojmů formulovaných v čl. 4, jak jsou vykládány judikaturou Soudu (…), a základních prvků fenoménu obchodování s lidmi (…). Nad rámec tohoto je takový přístup k fenoménu obchodování s lidmi přesvědčivě ustanoven v materiálech MOP (…), jež tradičně hrály klíčovou úlohu při formování rozsahu záruk podle čl. 4 Úmluvy (…). Je rovněž třeba poznamenat, že z materiálu v oblasti srovnávacího práva, jež má Soud k dispozici, plyne, že obchodování s lidmi je všeobecně uznáváno za závažný trestný čin, který zahrnuje mimo jiné i sexuální vykořisťování. Ve skutečnosti je obchodování s lidmi kriminalizováno ve všech třiceti devíti členských státech Rady Evropy, ohledně nichž byly komparativní informace dostupné (…).

(…)

296. Soud tedy konstatuje, že z hlediska čl. 4 Úmluvy pojem obchodování zahrnuje obchodování s lidmi, ať již na vnitrostátní či mezinárodní úrovni, a ať již v souvislosti s organizovaným zločinem či nikoli, jsou-li zde přítomny základní prvky mezinárodní definice obchodování s lidmi ve smyslu Úmluvy o opatřeních proti obchodování s lidmi a Palermského protokolu.

297. Takovéto jednání či situace spojená s obchodováním s lidmi tedy spadá do oblasti působnosti čl. 4 Úmluvy. To však nevylučuje možnost, že za zvláštních okolností případu může jistá forma jednání související s obchodováním s lidmi vyvolat otázky i ve smyslu jiného ustanovení Úmluvy (…).

c) „Kořistění z prostituce“ ve smyslu článku 4 Úmluvy

298. Úvodem je třeba poznamenat, že, jak zdůraznila rovněž vedlejší účastnice řízení L‘altro diritto onlus (…), aktuální diskuse o „kořistění z prostituce“ přináší určité velice citlivé otázky týkající se obecně přístupu k prostituci. Zejména existují rozdílné a často protichůdné názory na otázku, zda prostituce sama o sobě může být vůbec někdy konsensuální, či zda jde vždy o donucovací formu vykořisťování. V tomto směru je třeba poznamenat, že k prostituci se přistupuje v různých právních systémech odlišně, a to v závislosti na jejím chápání ze strany příslušné společnosti (…).

(…)

300. Na základě již uvedené analýzy své judikatury týkající se čl. 4 Úmluvy (…) Soud shledal, že pojem „nucené nebo povinné práce“ podle čl. 4 Úmluvy má za cíl chránit před závažným vykořisťováním, jako je i nucená prostituce, a to bez ohledu na to, zda je za konkrétních okolností případu specificky v kontextu obchodování s lidmi. Navíc každé takové jednání může rovněž zahrnovat prvky, jež jej kvalifikují jako „otroctví“ či „nevolnictví“ podle čl. 4 nebo mohou vyvolávat otázky podle jiného ustanovení Úmluvy (…).

301. V této souvislosti je důležité zdůraznit, že „donucení“ může zahrnovat jemné formy donucovacího jednání vymezené v judikatuře Soudu týkající se čl. 4 (…), stejně jako v materiálech MOP i v dalších mezinárodních zdrojích (…).

302. Soud by rovněž rád zdůraznil, že otázka, zda konkrétní situace zahrnuje všechny základní prvky „obchodování s lidmi“ (jednání, prostředky, cíl), či předestírá samostatnou otázku nucené prostituce, je otázkou faktickou, kterou je nutné zkoumat ve světle všech relevantních okolností věci.

d) Shrnutí k věcné působnosti čl. 4

303. S ohledem na již uvedené Soud konstatuje následující:

i) Obchodování s lidmi spadá do působnosti čl. 4 Úmluvy. Toto nicméně nevylučuje možnost, že za zvláštních okolností věci může určitá forma jednání související s obchodováním s lidmi vyvolat otázku podle jiného ustanovení úmluvy (viz bod 297 výše);

ii) Jednání či situaci nelze pod obchodování s lidmi podle čl. 4 Úmluvy podřadit, ledaže jsou zde přítomny základní prvky mezinárodní definice obchodování s lidmi (jednání, prostředky, cíl) ve smyslu Úmluvy o opatřeních proti obchodování s lidmi a Palermského protokolu. V této souvislosti se z hlediska čl. 4 Úmluvy pojem obchodování s lidmi týká jak vnitrostátního, tak mezinárodního obchodování s lidmi, a to bez ohledu na skutečnost, zda souvisí s organizovaným zločinem či nikoliv (viz bod 296 výše);

iii) Pojem „nucené nebo povinné práce“ podle čl. 4 Úmluvy směřuje k ochraně před případy závažného vykořisťování jako je nucená prostituce, bez ohledu na to, zda jsou za specifických okolností případu v kontextu obchodování s lidmi. Každé takové chování může zahrnovat prvky, jež jej kvalifikují jako „otroctví“ či „nevolnictví“ ve smyslu čl. 4 nebo mohou vyvolat otázku podle jiného ustanovení Úmluvy (viz odstavce 300–301 výše);

iv) Otázka, zda konkrétní situace zahrnovala všechny základní prvky „obchodování s lidmi“, či vyvolala samostatnou otázku nucené prostituce, je otázkou věcnou, již je třeba zkoumat s ohledem na všechny relevantní okolnosti věci (viz odstavec 302 výše).

3. Pozitivní závazky států podle článku. 4 Úmluvy

a) Rozsah pozitivních závazků států ohledně obchodování s lidmi a nucené prostituce

(…)

305. Povaha a rozsah pozitivních závazků podle čl. 4 jsou obecně stanoveny ve věci Rantsev. Obecné zásady shrnuté ve věci Rantsev představují základní zásady stávající judikatury a představují příslušný rámec Úmluvy, v němž jsou zkoumány případy obchodování s lidmi nebo případy s nimi související. (…)

(…)

306. Z uvedeného plyne, že obecný rámec pozitivních závazků dle čl. 4 zahrnuje: 1) povinnost zavést právní a správní rámec zakazující a trestající obchodování s lidmi; 2) povinnost za určitých okolností přijmout operativní opatření na ochranu obětí nebo potenciálních obětí obchodování s lidmi; a 3) procesní povinnost vyšetřovat situace možného obchodování s lidmi. Obecně lze první dva aspekty pozitivních závazků označit za hmotněprávní, zatímco třetí aspekt označuje procesní povinnost státu.

307. Uvedená povinnost, o kterou v projednávaném případě jde, bude podrobněji rozpracována dále. Kromě toho, s ohledem na koncepční blízkost obchodování s lidmi a nucené prostituce podle čl. 4, má Soud za to, že příslušné zásady týkající se obchodování s lidmi jsou použitelné i v případech týkajících se nucené prostituce (…).

b) Procesní povinnosti států týkající se obchodování s lidmi a nucené prostituce

308. Procesní povinnost státu podle čl. 4 Úmluvy, jako prvek širšího pojmu pozitivních závazků, se v zásadě týká povinnosti vnitrostátních orgánů v praxi uplatňovat příslušné trestněprávní mechanismy (…).

309. Obsah této procesní povinnosti týkající se případů obchodování s lidmi byl stanoven obecně ve věci Rantsev (citovaný výše, § 288). Vychází z velké části z ustálené judikatury Soudu týkající se procesních povinností vnitrostátních orgánů, jak se rozvinula na základě čl. 2 a 3 Úmluvy (viz bod 305 výše). Od doby, kdy byl vydán rozsudek Siliadin proti Francii (č. 73316/01, ECHR 2005-VII, § 89), docházelo ke sbližování zásad procesních povinností podle čl. 2 a 3 Úmluvy (viz Mocanu a ostatní proti Rumunsku [VS], č. 10865/09 a 2 další, ECHR 2014 [výňatky], § 314), které poskytovaly informace o požadavcích procesních povinností podle čl. 4 (viz shora uvedený rozsudek ve věci Rantsev, § 288; M. a ostatní proti Itálii a Bulharsku, č. 40020/03, 31. 7. 2012, § 157–158; rozsudek ve věci L. E. proti Řecku, č. 71545/12, 21. 1. 2016, […]).

310. Podle názoru Soudu, vzhledem k tomu, že čl. 4 zakotvuje společně s čl. 2 a 3 jednu ze základních hodnot demokratických společností, které tvoří Radu Evropy (viz shora uvedený rozsudek ve věci Siliadin, § 82; a ve věci Rantsev, § 283; viz

rovněž výše uvedený rozsudek ve věci Stummer proti Rakousku [VS], č. 37452/02, ECHR 2011, § 116), nejsou zde důvody pro revidování tohoto zavedeného přístupu ohledně procesních povinností podle čl. 4 Úmluvy. Kromě toho, jak již bylo výše vysvětleno, jsou tyto zásady odpovídajícím způsobem použitelné v případech nucené prostituce (viz bod 307 výše).

(…)

313. Tyto procesní požadavky primárně zahrnují povinnost orgánů zahájit a vést účinné vyšetřování. Jak je v judikatuře Soudu vysvětleno, znamená to zahájit a vést vyšetřování, které by mohlo vést ke zjištění skutkových okolností a k identifikaci a případnému potrestání odpovědných osob (viz Jeronovičs proti Lotyšsku [VS], č. 44898/10, 5. 7. 2016, § 103; a Tsalikidis a ostatní proti Řecku, č. 73974/14, 16. 11. 2017, § 86; viz také shora uvedený rozsudek ve věci Rantsev, § 288).

314. V tomto kontextu je důležité zdůraznit, že v souladu se svými procesními povinnostmi musí orgány jednat z moci úřední, jakmile se o věci dozví. Nemohou tak zejména nechat odpovědnost za vedení vyšetřování na iniciativě oběti (viz například Bouyid proti Belgii [VS], č. 23380/09, ECHR 2015, § 119; a Abdurakhmanova a Abdulgamidova proti Rusku, č. 41437/10, 22. 9. 2015, § 76; viz také shora citovanou věc Rantsev, § 288 (…).

(…)

320. Uvedený přístup podle čl. 2 a 3 v zásadě odpovídá přístupu Soudu ve věci Siliadin (shora citované, § 130), kde zdůraznil, že případné nedostatky v příslušném řízení a v rozhodovacím procesu musí představovat závažná pochybení, aby mohly vyvolat otázku ve smyslu čl. 4 (viz také například rozsudek ve věci MGC proti Rumunsku, č. 61495/11, 15. 3. 2016, § 60–61, který se týkal sexuálního zneužívání podle čl. 3 a 8 Úmluvy). Jinými slovy, Soud se nezabývá tvrzeními o chybách či ojedinělých opomenutích, ale pouze významnými nedostatky v řízení a příslušném rozhodovacím procesu (viz relevantní analýzu ve věci Söderman proti Švédsku [VS], č. 5786/08, ECHR 2013, § 90–91), a to konkrétně těmi, které mohou při vyšetřování narušit možnost zjistit skutkové okolnosti věci či odpovědné osoby.

4. Použití shora uvedených zásad v projednávané věci

a) Zda okolnosti tohoto případu vyvolávaly otázku ve smyslu článku 4 Úmluvy

321. Soud na úvod poznamenává, že vláda zpochybnila, že by okolnosti projednávané věci vyvolaly otázku ve smyslu čl. 4 Úmluvy (…).

322. V této souvislosti a s ohledem na argumenty stran týkající se uznání postavení stěžovatelky jako potenciální oběti obchodování s lidmi (…), Soud nejprve považuje za nutné vyjasnit, že formální uznání statutu potenciální oběti obchodování s lidmi nelze vnímat jako uznání, že byly zjištěny skutkové okolnosti trestného činu obchodování s lidmi. Zvláštní zacházení s potenciální obětí obchodování s lidmi nemusí nutně předpokládat formální potvrzení, že byl trestný čin prokázán,

a může být i nezávislé na povinnosti orgánů vyšetřovat. (Potenciální) oběti vyžadují podporu ještě předtím, než bude formálně zjištěn trestný čin obchodování s lidmi. V opačném případě by to bylo v rozporu s celkovým účelem ochrany obětí v případech týkajících se obchodování s lidmi. Na samotnou otázku, zda jsou v dané věci přítomny znaky trestného činu, je třeba odpovědět v následném trestním řízení (…). V této souvislosti by Soud rovněž rád zdůraznil nezbytnost ochrany práv podezřelých nebo obviněných, zejména práva na presumpci neviny a další záruky spravedlivého procesu ve smyslu čl. 6 Úmluvy (viz například Schatschaschwili proti Německu [VS], č. 9154/10, EÚLP 2015, § 101 a 103–104).

(…)

324. Soud dále konstatuje, pokud se jedná o použitelnost ochrany podle čl. 4 ve vztahu k obchodování s lidmi nebo nucené prostituci, že jestliže má stížnost stěžovatelky v zásadě procesní povahu, jako je tomu v projednávané věci, musí přezkoumat, zda za okolností konkrétního případu stěžovatelka vznesla hájitelné tvrzení nebo zda zde existovaly důkazy *prima facie* o tom, že byla vystavena takovému zakázanému jednání (…). Toto v zásadě odpovídá přístupu Soudu v jiných věcech týkajících se zejména čl. 3 Úmluvy (…).

(…)

326. V projednávané věci si stěžovatelka před vnitrostátními orgány stěžovala, že byla ze strany T. M. nucena k prostituci. Vysvětlila, jak ji na počátku kontaktoval prostřednictvím Facebooku, že se zde T. M. prezentoval jako přítel jejích rodičů a slíbil, že jí pomůže najít práci. Vysvětlila rovněž, že neměla důvod záměry T. M. zpochybňovat a pokračovala ve vzájemné konverzaci s ním, což nakonec vedlo ke vzniku první situace, kdy trval na tom, aby poskytovala sexuální služby jiným lidem. Při této příležitosti ji dle jejích tvrzení T. M. ujistil, že to bude dělat jen do té doby, než jí najde řádné zaměstnání. Nicméně dle stěžovatelky na ni T. M. posléze začal vyvíjet tlak s pomocí síly, výhrůžek a sledování. Činil rovněž potřebná opatření pro umožnění poskytování jejích sexuálních služeb tím, že zajišťoval ubytování, dopravu a další nezbytné věci, například jí poskytl mobilní telefon a propagoval její služby. Stěžovatelka rovněž uvedla, že si T. M. bral polovinu peněz, které si účtovala za poskytování sexuálních služeb (…).

327. Předběžné policejní vyšetřování týkající se tvrzení stěžovatelky vedlo k prohlídce prostor T. M. a jeho automobilu, během nichž policie nalezla kondomy, dvě automatické pušky spolu s příslušnou municí, ruční granát a několik mobilních telefonů (…). Kromě toho bylo během předběžného vyšetřování zjištěno, že T. M. disponoval policejním výcvikem a již byl dříve odsouzen za zprostředkování prostituce s využitím násilí a za znásilnění (…). Během prvního výslechu T. M. odmítl, že by stěžovatelku nutil k prostituci, ale připustil, že vůči ní jednou uplatnil násilí a rovněž uvedl, že jí půjčil peníze na byt, který si pronajala (…). Na základě tvrzení stěžovatelky a výsledků předběžného vyšetřování pokračovalo státní zastupitelství s dalším vyšetřováním (…).

328. Dle názoru Soudu shora uvedené okolnosti jasně naznačují, že stěžovatelka vznesla hájitelné tvrzení, a že rovněž existovaly důkazy *prima facie*, že byla obětí zacházení v rozporu s čl. 4 Úmluvy, jak jej Soud vykládá (…).

329. Například osobní situace stěžovatelky nepochybně naznačovala, že patřila do zranitelné skupiny (…), zatímco postavení a pozadí T. M. naznačovaly, že byl schopen převzít nad ní dominantní postavení a zneužít její zranitelnost za účelem kořistění z prostituce (…). Rovněž prostředky, které T. M. použil, když údajně poprvé kontaktoval stěžovatelku a přijal ji k sobě, svědčily o jednom z prostředků, které obchodníci s lidmi často využívají k získávání svých obětí. Toto se týkalo rovněž tvrzeného příslibu zaměstnání, doprovázeného vírou stěžovatelky, že nemá důvod k obavám (…).

330. Navíc tvrzení stěžovatelky, že pro ni T. M. učinil nezbytná opatření k poskytování sexuálních služeb zajištěním ubytování a dalšího vybavení, naznačovala existenci prvků „poskytnutého útočiště" jako jednoho ze základních „jednání" spojených s obchodováním s lidmi (…). Dále je třeba poznamenat, že T. M. připustil užití síly vůči stěžovatelce, a tato skutečnost vyžadovala pečlivé a důkladné posouzení v kontextu prvku „obchodování s lidmi" za účelem kořistění z prostituce. Totéž platí pro prohlášení T. M., že stěžovatelce půjčil peníze, což vyvolalo otázku možného dluhového otroctví coby dalšího „prostředku" obchodování s lidmi.

331. Rovněž je třeba poznamenat, že výše uvedená tvrzení a okolnosti, které zejména naznačují, že T. M. protiprávně vydělával na poskytování sexuálních služeb stěžovatelkou za situace, kdy bylo pravděpodobné, že nad ní převzal dominantní postavení a uchýlil se k použití síly, výhrůžek a dalším formám donucení, každopádně svědčily o existenci hájitelného tvrzení a *prima facie* důkazů o nucené prostituci, jež je sama o sobě zakázanou formou jednání podle čl. 4 Úmluvy (…).

332. V souhrnu Soud shledal, že stěžovatelka uplatnila hájitelná tvrzení a byly zde *prima facie* důkazy o tom, že byla vystavena zacházení v rozporu s čl. 4 Úmluvy – obchodování s lidmi nebo nucené prostituci – což aktivovalo procesní povinnost vnitrostátních orgánů podle tohoto ustanovení (…). Soud proto zamítá předběžnou námitku vlády týkající se použitelnosti čl. 4 Úmluvy (…).

b) Dodržování procesních povinností podle článku 4 Úmluvy

333. Soud opakuje, že stěžovatelčina stížnost má procesní povahu (…). Tudíž s ohledem na rozsah pozitivních závazků státu (…) se Soud bude v projednávané věci zabývat stížností stěžovatelky na nedostatečnou reakci vnitrostátních orgánů na její tvrzení o obchodování s lidmi nebo nucené prostituci.

334. V rámci tohoto posouzení Soud přezkoumá, zda v příslušných vnitrostátních řízeních a rozhodovacích procesech existovaly závažné nedostatky či pochybení (…). Soud zejména posoudí, zda byla tvrzení stěžovatelky ve smyslu čl. 4 řádně prošetřena a podrobena důkladnému přezkumu v souladu s použitelnými standardy jeho judikatury (…).

(…)

336. Ačkoliv orgány činné v trestním řízení – konkrétně policie a příslušné státní zastupitelství – v projednávané věci pohotově reagovaly na tvrzení stěžovatelky proti T. M., při svém vyšetřování nepostupovaly podle určitých zjevných linií vyšetřování, jež mohly osvětlit okolnosti případu a přispět ke zjištění skutečné povahy vztahu mezi stěžovatelkou a T. M. Jak již bylo zdůrazněno, takový požadavek plyne z procesní povinnosti vnitrostátních orgánů a nezávisí na podnětu stěžovatelky (…). Jelikož orgány činné v trestním řízení mají k vedení vyšetřování lepší postavení než oběť, jakékoli jednání nebo nečinnost oběti nemůže odůvodnit nečinnost orgánů činných v trestním řízení (viz, *mutatis mutandis*, Asllani proti Bývalé jugoslávské republice Makedonii, č. 24058/13, 10. 12. 2015, § 62).

337. V této souvislosti je nutno například poznamenat, že nic nenasvědčuje tomu, že by orgány činné v trestním řízení vyvinuly jakékoli úsilí k prošetření okolností kontaktů stěžovatelky a T. M. prostřednictvím Facebooku, ačkoli, jak bylo uvedeno výše, takovéto kontakty představují jeden z uznávaných způsobů, jež obchodníci s lidmi využívají k získávání svých obětí. Ve skutečnosti se orgány činné v trestním řízení nikdy nesnažily prozkoumat facebookové účty stěžovatelky či T. M., a zjistit tak povahu prvotního kontaktu stěžovatelky a T. M. i jejich další výměny zpráv. Navíc dostupné důkazy naznačovaly, že T. M. využíval Facebook k vyhrožování stěžovatelce poté, co jej opustila (…), ovšem nic nenasvědčuje tomu, že by orgány sledovaly toto vodítko, aby zjistily skutečnou povahu jejich vztahu a zda tyto výhrůžky naznačovaly využití donucení ze strany T. M.

338. Dále orgány činné v trestním řízení ani v průběhu vyšetřování, ani poté, co se v průběhu řízení před soudem objevily relevantní informace, neuvažovaly o opatření důkazů od rodičů stěžovatelky, zejména její matky. Nicméně zdá se, že matka stěžovatelky měla dříve kontakt i neshody s T. M., které T. M. podle dostupných důkazů využil jako jeden z prostředků nátlaku a výhrůžek vůči stěžovatelce (…).

339. Orgány činné v trestním řízení se rovněž nikdy nesnažily identifikovat a vyslechnout vlastníka bytu, ve kterém stěžovatelka bydlela s T. M., ke zjištění podmínek, za nichž byl byt pronajat, a tím objasnit, kdo měl proces pronájmu na starosti, což mohlo mít relevanci pro určení případného jednání spočívajícího v „poskytnutí útočiště“ coby prvku obchodování s lidmi. Navíc, ačkoliv později v průběhu trestního řízení stěžovatelka uvedla, že vlastník bytu jej navštěvoval (…), státní zastupitelství nevyvinulo snahu, aby byl vlastník bytu vyslechnut pro zjištění jeho dojmu z atmosféry v bytě a vztahu mezi stěžovatelkou a T. M. během kritického období.

340. Stojí rovněž za zmínku, že orgány činné v trestním řízení neidentifikovaly a nevyslechly žádného ze sousedů. I oni přitom mohli být schopni poskytnout informace o okolnostech pobytu stěžovatelky a T. M. v bytě, zejména pokud se jedná o otázku, zda a jak často byla stěžovatelka viděna, že byt opouští, zda chodila ven sama bez T. M. a zda a jak často byt opouštěl T. M. Všechny tyto skutečnosti moh-

ly objasnit tvrzení stěžovatelky, pokud se jedná o okolnosti, za nichž byla během jejich pobytu v bytě pod kontrolou ze strany T. M., přičemž je třeba pamatovat, že pouhá skutečnost, že stěžovatelka příležitostně opustila byt, nemůže jednoznačně znamenat, že pod donucováním ze strany T. M. nebyla (srov. shora citovanou věc Siliadin, § 127).

341. S ohledem na shora uvedené nedostatky je třeba poznamenat, že kromě prohlídky bytu a automobilu T. M. a výslechu stěžovatelky a T. M. bylo jedinou aktivitou orgánů činných v trestním řízení vyslechnutí přítelkyně stěžovatelky, M. I. (…). Důkazy, jež poskytla během vyšetřování a trestního řízení, však byly v rozporu s některými informacemi poskytnutými stěžovatelkou. Svědectví M. I. navíc naznačovalo, že klíčové osoby, jež měly informace o údajném útěku stěžovatelky od T. M., byly matka a přítel M. I. (…).

342. Orgány činné v trestním řízení se nicméně nikdy nesnažily vyslechnout matku a přítele M. I., kteří mohli poskytnout podrobnosti o tvrzeném útěku stěžovatelky od T. M. a jejichž důkazy mohly posloužit k ověření konzistentnosti výpovědi M. I. a spolehlivosti jejího ústního svědectví. Totéž platí o protichůdných výpovědích stěžovatelky a M. I., pokud se jednalo o okolnosti, za nichž si stěžovatelka vzala své věci z bytu, kde žila s T. M., což bylo možné objasnit výslechem vlastníka bytu. Ovšem jak již bylo uvedeno, orgány činné v trestním řízení se nikdy nesnažily vlastníka bytu vyslechnout.

343. Všechny tyto skutečnosti dle názoru Soudu naznačují, že orgány činné v trestním řízení účinně nevyšetřily všechny relevantní okolnosti věci a nesledovaly určité zjevné linie vyšetřování, aby shromáždily dostupné důkazy, a to v souladu s jejich procesní povinností podle čl. 4. Namísto toho se do značné míry opíraly o vyjádření stěžovatelky, a tak ve své podstatě v následném soudním řízení vytvořily situaci, kdy byla její tvrzení jednoduše postavena proti odmítavým tvrzením T. M., aniž by bylo opatřeno vícero dalších důkazů.

(…)

345. Soud je toho názoru, že mnohé výše uvedené nedostatky v řízení ve věci orgánů činných v trestním řízení zásadně narušily schopnost vnitrostátních orgánů – včetně příslušných soudů – určit skutečnou povahu vztahu stěžovatelky a T. M., a zda jím byla stěžovatelka zneužívána, jak tvrdila (srov. Makaratzis proti Řecku [VS], č. 50385/99, EÚLP 2004-XI, § 77).

346. Uvedené tedy postačuje k tomu, aby Soud dospěl k závěru, že došlo k závažným nedostatkům v procesní reakci vnitrostátních orgánů na hájitelné tvrzení a *prima facie* důkazy, že se stěžovatelkou bylo zacházeno v rozporu s čl. 4 Úmluvy. Soud tak konstatuje, že způsob, jakým byly v projednávané věci využity trestněprávní mechanismy, byl vadný do té míry, že představoval porušení procesních povinností státu ve smyslu čl. 4 Úmluvy.

347. Došlo tak k porušení čl. 4 Úmluvy v jeho procesní části.

(…)

VÝROK

Z těchto důvodů se Soud jednomyslně

Připojuje k předběžné námitce vlády ohledně použitelnosti čl. 4 Úmluvy a zamítá ji;

1. Odmítá ostatní předběžné námitky vlády;

2. Rozhoduje, že došlo k porušení čl. 4 Úmluvy v jeho procesní větvi;

3. Rozhoduje, že žalovaný stát zaplatí stěžovatelce do tří měsíců 5 000 eur (pět tisíc eur) plus případnou daň, která by byla uplatněna, jako odškodnění za nemateriální újmu (...).

4. Zamítá ve zbytku nároky stěžovatelky na spravedlivé odškodnění.

(Zpracoval Mgr. Bc. Jan Bena)

Wolters Kluwer

Tisk a distribuci zajišťuje Wolters Kluwer ČR, a. s., U nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3.
Ročně vycházejí 4 čísla. Cena základního předplatného je 1 190 Kč bez DPH.

Odpovědná redaktorka: PhDr. Mgr. Marie Novotná, tel. 246 040 417, 603 826 881,
e-mail: marie.novotna@wolterskluwer.com
Administrace předplatného: Wolters Kluwer ČR, a. s., U nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3
e-mail: zakaznicke@ wolterskluwer.com
Distribuce: CASUS direct mail, a. s., Žilinská 5/2773, 141 00 Praha 4
Tisk: SERIFA®

Vytištěno na 100% recyklovaném papíru se značkou Eco-label EU.